

Załącznik

do Uchwały Nr LVII/997/10

Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej

z dnia 27 października 2010 roku

Strategia rozwiązywania problemów społecznych

Dąbrowy Górniczej
na lata 2011-2015

Spis treści:

1. Cel i proces tworzenia Strategii.....	4
1.1. Przesłanki i podstawy prawne opracowania Strategii.....	4
1.2. Strategiczne kierunki rozwoju Dąbrowy Górniczej.....	5
1.2.1. Zgodność z prawem wspólnotowym.....	6
1.2.2. Zgodność z celami Strategii Lizbońskiej.....	6
1.2.3. Zgodność z priorytetami Europejskiej Strategii Zatrudnienia.....	6
1.3. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.....	7
1.3.1. Zgodność z Europejskim Funduszem Społecznym.....	7
1.3.2. Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015.....	7
1.3.3. Zgodność z Narodową Strategią Spójności 2007-2013.....	7
1.3.4. Zgodność ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020.....	7
1.4. Ramy czasowe Strategii.....	7
1.5. Podstawowe etapy budowy i realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	8
1.6. Osoby biorące udział w opracowaniu Strategii.....	8
1.7. Czas przyjęcia Strategii.....	8
2. Charakterystyka Dąbrowy Górniczej.....	9
2.1. Położenie geograficzne.....	9
2.2. Charakterystyka demograficzna i społeczności lokalne.....	10
2.2.1. Funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej.....	10
2.3. Dominująca aktywność gospodarcza.....	12
2.4. Trendy gospodarczo-społeczne.....	12
2.5. Mieszkalnictwo.....	14
3. System pomocy społecznej w Dąbrowie Górniczej.....	17
3.1. Instytucje zajmujące się pomocą społeczną.....	17
3.2. Charakterystyka grup objętych pomocą społeczną w Dąbrowie Górniczej.....	18
3.2.1. Dotychczasowe formy pomocy i świadczeń.....	18
3.2.2. Bezrobocie.....	21
3.2.3. Uzależnienia: alkoholizm i narkomania.....	31
3.2.4. Przemoc domowa.....	44
3.2.5. Bezdomność.....	50
3.2.6. Niepełnosprawność.....	52
3.2.7. Opieka nad dzieckiem.....	58

4. Wizja rozwoju Miasta.....	65
5. Rekomendacje strategiczne.....	67
6. Aneks – Projekty do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2011-2015.....	70
6.1. Wzmocnienie systemu wsparcia rodziny dysfunkcyjnej.....	71
6.1.1. Punkt pomocy i wsparcia dla sprawców przemocy.....	71
6.1.2. Świetlica z programem socjoterapeutycznym dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie.....	73
6.1.3. Miejski Telefon Zaufania.....	73
6.2. Wzmocnienie systemu wsparcia dziecka pozbawionego opieki – utworzenie miejskiego systemu zawodowych niespokrewnionych rodzin zastępczych.....	74
Rodziny zawodowe niespokrewnione o charakterze pogotowia rodzinnego, rodziny specjalistyczne..	75
6.3. Wzmocnienie integracji społecznej Dąbrowy Górniczej.....	75
6.4. PAL – jako eksperyment społeczny w dzielnicy zagrożonej wykluczeniem społecznym.....	76
6.5. Program preorientacji zawodowej uczniów gimnazjów. „Dobry koordynator – trafny wybór kariery zawodowej”.....	78
6.6. Promowanie rodzin wielodzietnych w przestrzeni kulturalno-sportowej.....	79

1. Cel i proces tworzenia Strategii

Celem generalnym prezentowanej Strategii jest: **Tworzenie instytucjonalnych i organizacyjnych warunków sprzyjających rozwojowi kapitału ludzkiego oraz ograniczenie wykluczenia społecznego.**

Cele strategiczne wynikające z powyższego założenia prezentowanej Strategii zawierają się w czterech zasadniczych punktach:

1. Zintegrowanie systemu pomocy społecznej.
2. Stworzenie warunków mieszkaniowo - bytowych zaspokajających aktualne deficyty.
3. Tworzenie warunków do promowania aktywności społecznej.
4. Promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości.

Prezentowane cele mają ścisłe powiązanie funkcyjne i hierarchiczne, a ich rozszerzenie zostanie zaprezentowane w dalszych częściach dokumentu.

Aktualnie w zakresie polityki społecznej realizowane są następujące programy, które są spójne z celami zawartymi w niniejszej Strategii tj.:

- Gminny program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w Dąbrowie Górniczej;
- Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na rok 2010;
- Gminny program przeciwdziałania narkomanii na rok 2010;
- Gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną dla Dąbrowy Górniczej na lata 2008-2013;
- Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla Dąbrowy Górniczej na lata 2010-2015.

1.1. Przesłanki i podstawy prawne opracowania Strategii

Podstawowymi przesłankami prawnymi, koniecznymi do stworzenia prezentowanej Strategii, są:

- art. 17 Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 nr 175, poz.1362 z późniejszymi zmianami), który zakłada, iż do zadań własnych gminy w zakresie polityki społecznej, o charakterze obligatoryjnym, należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Na szczególną uwagę zasługują tutaj, zgodnie z Ustawą, obszary profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień, integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, w tym bezrobotnych, osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, osób i rodzin zagrożonych problemami opiekuńczo - wychowawczymi, przemocą domową, osób niepełnosprawnych. Wymienione obszary stanowią jednocześnie główną oś, wokół której zawiera się konstrukcja prezentowanej Strategii.
- art. 19 Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 nr 175, poz. 1362 z późniejszymi zmianami), który zakłada, iż do zadań własnych powiatu należy: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka — po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami.

- art. 9 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 nr 69, poz. 415 z późniejszymi zmianami), z którego wynika konieczność opracowania i realizacji programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, stanowiącego część Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

- art. 35a Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2008 nr 14, poz. 92 z późniejszymi zmianami), z którego wynika, iż do zadań powiatu należy opracowanie i realizacja zgodnych ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych działań na rzecz osób niepełnosprawnych w szeroko rozumianej przestrzeni ekonomiczno - społecznej, celem integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

- art. 4¹ Ustawy z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 nr 70, poz. 473 z późniejszymi zmianami), który nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, w oparciu o gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, którego integralną i kompatybilną część stanowi właśnie prezentowana Strategia.

Wyżej wymienione wymogi prawne ukazują, z jednej strony konieczność stworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przez jednostkę samorządu terytorialnego, co stanowi obowiązek sam w sobie, z drugiej wskazują na wielość powiązań Strategii z aktualnymi problemami społecznymi.

1.2. Strategiczne kierunki rozwoju Dąbrowy Górniczej

Niniejszy dokument jest kompatybilny z dokumentami strategicznymi różnych poziomów, zarówno kompleksową Strategią Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2020, dokumentami wojewódzkimi, narodowymi oraz europejskimi.

Strategia Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2020 w swoich zapisach wyodrębnia najważniejsze kierunki rozwoju, zebrane w pięć podstawowych priorytetów:

- I. Przebudowa bazy ekonomicznej z dominacją sektora wysokiej techniki i usług.
- II. Tworzenie spójności przestrzeni miejskiej, w której to egzystują współpracujące ze sobą wspólnoty lokalne, wykazujące wysoki poziom spójności społecznej, ekonomicznej i terytorialnej.
- III. Przekształcanie Dąbrowy Górniczej w miasto oferujące wysoką jakość życia w środowisku zamieszkania.
- IV. Dążenie do stworzenia w Dąbrowie Górniczej dogodnych warunków do korzystania z różnorodnych form spędzania czasu wolnego.
- V. Rozwój wielopłaszczyznowej komunikacji z obszarami sąsiadującymi z Dąbrową Górniczą oraz przestrzeni regionalnej, krajowej i międzynarodowej.

W wyżej wymienionych priorytetach zasygnalizowane zostały przestrzenie, które wymagają pogłębienia niniejszym dokumentem strategicznym. Należą do nich między innymi wymienione, jako części składowe poszczególnych elementów priorytetowych:

- społeczeństwo obywatelskie;
- przedsiębiorczość społeczna;
- mieszkalnictwo;
- bezpieczeństwo;
- zdrowie i opieka społeczna.

Strategia Miasta zakłada, iż proces wykluczenia społecznego zostanie zahamowany dzięki rozwijaniu instrumentów polityki społecznej, w tym instrumentów przeciwdziałania przestrzennej koncentracji mieszkań socjalnych i powstawaniu dzielnic biedy. Aktywność samorządu terytorialnego, we współpracy z organizacjami pozarządowymi, zostanie skupiona na wspieraniu procesu zawiązywania spółdzielni socjalnych, traktowanych, jako forma aktywizacji zawodowej ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwoju Miasta Dąbrowy Górniczej do roku 2020 zakłada, iż do elementarnych problemów Miasta należą:

- niska spójność społeczności lokalnych oraz niski stopień korelacji istniejących społeczności lokalnych z ogólną strukturą społeczną miasta;
- wzrastający poziom wykluczenia społecznego i jego przestrzennej koncentracji.

Powyższa Strategia koresponduje z najważniejszym dokumentem strategicznym regionu czyli Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020, szczególnie w wymienionych w jej wstępie przestrzeniach:

- zintegrowanie systemu pomocy społecznej z aktywną polityką społeczną;
- poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz zapewnienie powszechności dostępu do świadczeń medycznych;
- poprawa warunków mieszkaniowych;
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałanie dezorganizacji i patologiom społecznym;
- edukacja, kultura, mobilność i aktywizacja zasobów ludzkich;
- integracja społeczna, bezpieczeństwo i ochrona zdrowia;
- ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni;
- współpraca wewnątrz - regionalna.

1.2.1. Zgodność z prawem wspólnotowym

Prawo wspólnotowe (*acquis communautaire*) nie ingeruje w systemowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej obowiązujące w państwach członkowskich. Funkcjonuje jednak polityka społeczna Unii Europejskiej koordynująca narodowe polityki społeczne w zakresie koniecznym z punktu widzenia funkcjonowania wspólnego rynku. Niniejsza Strategia jest spójna z polityką społeczną Unii Europejskiej.

1.2.2. Zgodność z celami Strategii Lizbońskiej

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej jest zgodna z celami Strategii Lizbońskiej dotyczącymi zabezpieczenia społecznego i promowania integracji społecznej oraz rozwoju aktywnej polityki zatrudnienia.

1.2.3. Zgodność z priorytetami Europejskiej Strategii Zatrudnienia

Cele niniejszej Strategii wpisują się w priorytety Europejskiej Strategii Zatrudnienia – filar „Równość Szans”.

1.3. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

1.3.1. Zgodność z Europejskim Funduszem Społecznym

Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2011-2015 tworzą warunki do realizacji projektów w obszarach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego:

- zatrudnienie i integracja społeczna;
- rynek pracy otwarty dla wszystkich oraz promocja integracji społecznej;
- dobre rządzenie.

1.3.2. Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju 2007 - 2015

Niniejsza Strategia jest zgodna z priorytetami strategicznymi określonymi w Strategii Rozwoju Kraju 2007 - 2015, w tym z priorytetami:

- poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa.

1.3.3. Zgodność z Narodową Strategią Spójności 2007- 2013

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2011-2015 jest spójna z celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności 2007 – 2013: "Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej", a w szczególności z horyzontalnym celem szczegółowym: "Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej".

1.3.4. Zgodność ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2011-2015 jest zgodna z zapisami Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020. Priorytety niniejszej Strategii są spójne z priorytetami Strategii Wojewódzkiej:

- wspieranie rodzin;
- rozwój ekonomii społecznej;
- tworzenie warunków dla aktywizacji osób starszych;
- wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej.

Efektywne wdrażanie działań zaplanowanych w niniejszej Strategii przyczyni się również do skutecznego wypełniania celów ww. Strategii Wojewódzkiej.

1.4. Ramy czasowe Strategii

Prezentowana Strategia jest projektowana na lata 2011 do 2015, co stanowi optymalny zakres analityczny dla procesów społecznych zawartych w Strategii, propozycji rozwiązań oraz realizacji konkretnych rozwiązań zasygnalizowanych problemów społecznych. Jednocześnie pięcioletni okres stanowi realny do przewidzenia czas zmian społecznych, gospodarczych i ekonomicznych. Powyżej tego okresu wchodzimy bardziej w sferę hipotetycznych dociekań, niż realnych prognoz. Dodatkowym argumentem na proponowany interwał czasowy, jest prognozowane dla Polski wejście do strefy euro w 2013 – 2015 roku. Można domniemywać, że spowoduje ono nowe przeobrażenia w stratyfikacji społecznej, których skutki będą odczuwalne około roku 2020.

Niniejsza Strategia stanowi swoistą kontynuację zapisów strategii skonstruowanych na lata 2003 – 2010. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż procesy ewaluacyjne należy rozpocząć już w roku 2014, aby utrzymać naturalną spójność programów. Jest to o tyle istotne, iż w kwestiach rozwiązywania problemów społecznych, obejmujących częstokroć programy wpływające wielopokoleniowo na sytuację osób objętych pomocą, nie można sobie pozwolić na ich zawieszenie, które oznaczać może przerwanie lub uwstecznienie zainicjowanych procesów.

1.5. Podstawowe etapy budowy i realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

- Etap wstępny - pasywny – analiza dokumentów zastanych. Celem niniejszego etapu jest zbudowanie bazy danych empirycznych pozwalających na prawidłową diagnozę i prognozę problemów społecznych Dąbrowy Górniczej.
- Etap drugi - stanowi zapoznanie się z istniejącymi programami pomocy społecznej oraz opiniami różnych środowisk, odnośnie bieżącej sytuacji społecznej miasta. Jednocześnie celem niniejszego etapu prócz diagnozy i weryfikacji istniejących programów jest poszukiwanie możliwości wykorzystania potencjału ludzkiego Miasta Dąbrowy Górniczej. W związku z tym zostaną wykorzystane m.in. materiały z działań interdyscyplinarnych „grup fokusowych” prowadzonych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego w latach 2009-2010.
- Etap trzeci – przygotowanie i opracowanie jednolitego dokumentu prezentowanej Strategii.
- Etap czwarty – przyjęcie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przez Radę Miejską Dąbrowy Górniczej.
- Etap piąty – realizacja programów skupiających się na rozwiązywaniu szczegółowych przestrzeni problemowych, zasygnalizowanych w Strategii.
- Etap szósty - bieżąca ewaluacja niniejszego dokumentu.
- Etap siódmy – do 30 czerwca każdego roku będzie przedkładane Radzie Miejskiej sprawozdanie z realizacji przedmiotowej Strategii za rok poprzedni.

1.6. Osoby biorące udział w opracowaniu Strategii

- Kadra zarządzająca i specjaliści Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- Pracownicy Wydziałów Urzędu Miejskiego Dąbrowy Górniczej,
- Pracownicy gminnych jednostek organizacyjnych,
- Pracownicy Sądu Rejonowego i Szpitala Specjalistycznego,
- Przedstawiciele instytucji kultury,
- Przedstawiciele organizacji pozarządowych Dąbrowy Górniczej.

1.7. Czas przyjęcia Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych zostanie przedłożona Radzie Miejskiej w planowanym terminie: wrzesień - październik 2010.

2. Charakterystyka Dąbrowy Górniczej

2.1. Położenie geograficzne

Dąbrowa Górnicza, znajdująca się na południu Polski w województwie śląskim jest najbardziej rozległym miastem na prawach powiatu Województwa Śląskiego. Zajmuje powierzchnię 189km². Powierzchnię tą zamieszkiwało 127 686 ludzi na koniec roku 2009, co daje nam 676 mieszkańców na 1km². Nie oddaje to jednak w pełni wiejsko - miejskiego charakteru tego obszaru, z dużym naciskiem na wielość obszarów wiejskich, co stanowi dość szczególny, jak na aglomerację górnośląską, przypadek.

Typowe przestrzenie zwartej zabudowy, zajmują mniejszą część wspomnianego obszaru. Większa jego część charakteryzuje się niską zabudową, przechodzącą często w funkcjonalność o charakterze rolniczym. Dodatkowo wspomniany obszar industrialny zdominowany jest przez infrastrukturę użytkową dawnej Huty Katowice, co stanowi istotny punkt przemysłowego odniesienia miasta.

Dąbrowa Górnicza składa się z kilku głównych dzielnic, wydzielonych zwyczajowo, zróżnicowanych pod względem struktury, liczby ludności, rodzaju zabudowy i funkcjonalności.

Do typowo miejskich dzielnic można zaliczyć:

- Centrum – w dzielnicy tej umiejscowione są podstawowe elementy struktury miejskiej, czyli budynki administracji miejskiej (Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy itd.) ośrodki kultury (muzeum, dom kultury, biblioteka publiczna);
- Mydlice;
- Łęknice;
- Gołonóg;
- Ząbkowice-Centrum.

Do przestrzeni miejsko - wiejskich o zabudowie rozproszonej możemy zaliczyć:

- Strzemieszyce.

Do dzielnic typowo wiejskich możemy zaliczyć:

- Łosień;
- Błędów;
- Łęka;
- Okradzionów;
- Ujejsce;
- Trzebieśławice;
- Tucznawa.

W tych ostatnich możemy spotkać zarówno fragmenty uprawne i rolne, jak i nieużytki, tereny zalesione i akweny wodne, co stanowi typowo agrarny krajobraz, stanowiący jednocześnie atrakcję wypoczynkową dla okolicznej ludności miejskiej.

2.2. Charakterystyka demograficzna i społeczności lokalne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na rok 2009 teren Dąbrowy Górniczej zamieszkiwało 127 686 osób (w tym mężczyzn 61 408, kobiet: 66 278). Dąbrowa Górnicza posiada dość wysoki wskaźnik feminizacji społeczności, który plasuje ją na 9 miejscu wśród powiatów w Województwie Śląskim. (107,9/100 mężczyzn).

Struktura demograficzna mieszkańców przedstawia się następująco:

Lata	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Spis ludności 2002	19,00%	68,00%	13,00%
GUS – 30.VI.2009	15,08%	68,87%	16,05%

Należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż ludność Dąbrowy Górniczej to społeczeństwo starzejące się. Zmniejszający się wskaźnik ludności w wieku przedprodukcyjnym, świadczy o zmniejszającej się liczbie urodzeń. Przyrost naturalny według danych Głównego Urzędu Statystycznego na 2009 wyniósł – 1,54.

Wskaźnik produkcyjny ukazuje nam, iż coraz większa ilość osób przechodzi w późny wiek produkcyjny, co skutkuje podnoszeniem się ostatniego wskaźnika – osób w wieku poprodukcyjnym. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego obrazujących ludność wg. ekonomicznych grup wieku, na 100 osób w wieku produkcyjnym w Dąbrowie Górniczej przypada nieco powyżej 45 osób w wieku nieprodukcyjnym, co zbliża miasto do średniego wskaźnika województwa śląskiego.

To niepokojący i groźny dla społeczności lokalnej kierunek, któremu należy przeciwdziałać uruchamianiem dodatkowych narzędzi służących zahamowaniu obniżania się wskaźników (lokalna polityka prorodzinna). Należy zwrócić szczególną uwagę na ofertę skierowaną do starzejącej się części mieszkańców – tj. infrastrukturę medyczną, likwidację barier architektonicznych oraz działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

2.2.1. Funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej

Społeczność lokalna to ograniczona całość, w której życie i interesy poszczególnych członków w dużym stopniu identyfikują się z życiem i interesami całości, gdzie silne nakładanie się ról w zmitologizowanej i sakralizowanej wielowymiarowej przestrzeni społeczno - gospodarczo - kulturowo - geograficznej prowadzi do wzajemnych powiązań o dużym stopniu integralności¹.

Społeczność lokalną może cechować:

- utrzymanie kontaktów bezpośrednich w społeczności do 5000 osób;
- kontrola społeczna;
- przekazywanie tradycji;
- uświadomiona i obserwowana wspólnota celów i środków, wynikająca ze wspólnego życia codziennego;
- indywidualna identyfikacja ze społecznością lokalną i jej kulturą;
- funkcjonujący w świadomości lokalnej podział na my i oni, wraz z poczuciem odrębności i stereotypami;
- odniesienie do dominujących form preferencji politycznych, kulturowych, historycznych;

¹ Bohdan Jałowiecki, Marek S. Szczepański: *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej*. Śląskie Wydawnictwa Naukowe Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach. Tychy 2002, s. 37-39

- przypisanie do przestrzeni i miejsc;
- świadomość dziedzictwa kulturowego;
- rozumienie i odczytywanie znaczeń symboli kultury;
- związek indywidualny i zbiorowy z dziejami lokalnej przestrzeni;
- wspólnota gospodarcza.

Powyższe elementy mogą wpływać korzystnie lub negatywnie na działania społeczności.

Korzyści:

- przewidywalne zachowania społeczności – możliwość planowania działań długofalowych;
- stabilne działania – trwałość wprowadzanych zmian;
- bezpieczne otoczenie – podnoszenie się poziomu bezpieczeństwa;
- wzmożona kontrola społeczna – działania samopomocowe społeczności;
- kontakt bezpośredni członków społeczności pomiędzy sobą – wzmacnianie relacji sąsiedzkich;
- wspólnota celów – efektywniejsza pomoc instytucji i organizacji społecznych;
- przypisanie do przestrzeni i miejsca – integracja ze środowiskiem zamieszkania;
- wspólnota doświadczeń i gospodarcza – dostęp do działań grupowych społeczności.

Zagrożenia:

- wymuszona stagnacja – obojętność na otoczenie;
- zapóźnienie – zachowania archaiczne – negacja działań naprawczych;
- brak konkurencyjności – niski poziom działań społecznych;
- stereotypy – wzrost konfliktów i agresji;
- izolacja – zewnętrzna jak i endogeniczna;
- nieufność – wzrost poczucia zagrożenia;
- etnocentryzm – odrzucanie obcych;
- wzmożona kontrola społeczna – patologiczne działania jednostek i mniejszych grup.

Na terenie Dąbrowy Górniczej liczącej ok. 128 000 mieszkańców zarejestrowane są 272² podmioty, które możemy uznać za organizacje pozarządowe, co daje nam ok. 21,25 organizacji na 10 000 mieszkańców. Dla porównania określone przez badaczy wskaźniki dla regionów wynoszą odpowiednio - największy dla woj. mazowieckiego 22 podmioty na 10 000 mieszkańców i najmniejszy dla woj. świętokrzyskiego (13). W województwie śląskim ten wskaźnik wynosi (14)³ co skłania do wyciągnięcia pozytywnych wniosków związanych z dużą aktywnością mieszkańców Dąbrowy Górniczej na tle kraju. Niestety dane oszacowane na podstawie rejestrów są w znacznym stopniu nieprawdziwe gdyż uwzględniają istnienie podmiotów już nie funkcjonujących. Jako poważny problem należy wskazać brak metodologii porównawczej aktywnych podmiotów sektora obywatelskiego na terenie poszczególnych gmin. Na podstawie szacunków Biura Organizacji Pozarządowych w Dąbrowie Górniczej obecnie na jej terenie funkcjonuje ponad 120 aktywnych podmiotów zaliczanych do trzeciego sektora.

² Dane na podstawie rejestrów Urzędu Miejskiego w Dąbrowie Górniczej na 15.10.2010

³ Dane na podstawie: "Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych - Raport z badania 2008", Marta Gumkowska, Jan Herbst, Przemysław Radecki, Stowarzyszenie Klon/Jawor, s.4

To, co wyróżnia Dąbrowę Górniczą na tle innych jednostek samorządu terytorialnego to wypracowane, funkcjonujące od trzech lat narzędzia wsparcia rozwoju sektora obywatelskiego i przedsiębiorczości społecznej. W tym pierwszym przypadku opierają się one o funkcjonujące w ramach Urzędu Miejskiego – Biuro Organizacji Pozarządowych, które na podstawie „Programu Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej w latach 2008-2013. Partnerstwo: Wspólnie dla Miasta” realizuje politykę budowania dialogu społecznego oraz kreowania rozwoju trzeciego sektora. W mieście funkcjonuje Rada Działalności Pożytku Publicznego Miasta Dąbrowa Górnicza, która monitoruje realizację wspomnianego Programu Wieloletniego, Rocznych Programów Współpracy oraz system dotacyjny. Na terenie miasta działa również Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości, którego zadaniem jest wspieranie merytoryczne i infrastrukturalne zarówno podmiotów powstających, jak i działających oraz propagowanie i kreowanie nowych rozwiązań dotyczących podmiotów przedsiębiorczości społecznej. Na wyróżnienie zasługuje również Dąbrowskie Forum Organizacji Pozarządowych (DFOP), zrzeszające 49 podmiotów i odgrywające rolę projektodawcy funkcjonującego obecnie systemu współpracy. Prowadzone w ramach DFOP działania świadczą o budowie nowej jakości kapitału społecznego opartego o współpracujące z sobą organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej.

2.3. Dominująca aktywność gospodarcza

Koncentracja firm przemysłu hutniczego, związana jest w dużej mierze z zapotrzebowaniem zlokalizowanej na terenie miasta Arcelor - Mittal Poland SA – stanowiącej kontynuację Huty Katowice. Związane jest to również z koncentracją przemysłu motoryzacyjnego oraz branż logistycznych powiązanych z zaopatrzeniem tegoż zakładu.

Ważną spuścizną rozwoju przemysłu ciężkiego w latach ubiegłych jest dogodna infrastruktura komunikacyjna. Dąbrowa Górnicza ma dobre powiązanie komunikacyjne w obszarze: drogowym (szczególnie drogi krajowej nr 1 oraz autostrady A4), kolejowym (szczególnie transportu towarowego), lotniczym (bliskość portów lotniczych w Balicach i Pyrzowicach). W odległości nie większej niż 50 km znajduje się także port rzeczny w Gliwicach, otwierający drogę transportu towarowego do portu w Szczecinie. Kolejnym atutem jest punkt transportowy w Sławkowie.

Wspomniane „bramy logistyczne” otwierają miasto dość korzystnie na obszar całego kraju, jak i Europy. Jeśli dodamy do tego wielość niezagospodarowanych powierzchni na pograniczu wiejsko - miejskim, otrzymujemy korzystny potencjał m.in. pod wielkoobszarową działalność produkcyjno - usługową, jak i innowacyjną.

2.4. Trendy gospodarczo - społeczne

W mieście dynamicznie rozwija się dostęp do szerokopasmowego internetu. Jest to związane z informatyzacją podstawowych instytucji funkcjonowania społecznego, np. Urzędu Miejskiego. Samorząd lokalny kreuje przyjazny klimat dla przedsiębiorczości poprzez ulgi podatkowe, kształtowanie polityki zatrudnienia, kreacje obszarów dla inwestycji zagranicznych, uproszczenie procedur rejestracyjnych działalności gospodarczej, bezpłatne szkolenia dla przedsiębiorców.

Rozwój nowych instrumentów aktywizacji rynku pracy w dużej mierze oparty jest na dotacjach Powiatowego Urzędu Pracy na rozszerzenie działalności gospodarczej oraz szkolenia.

Innym kierunkiem rozwoju miasta jest wspieranie szkolnictwa wyższego – współpraca Zamiejscowego Ośrodka Politechniki Śląskiej z Laboratorium Koksołni Przyjaźń, współpraca na polu badawczym z Arcelor Mittal Poland S.A. i innymi placówkami edukacyjnymi państwowymi i niepublicznymi.

Kolejną gałęzią promowaną przez Dąbrowę Górniczą jest rozwój mieszkalnictwa w obszarze „zielonych dzielnic”, co stanowi atrakcyjną ofertę dla rozwijającej się klasy średniej, czego efektem może być wzmocnienie procesu odnowy struktury demograficznej miasta.

Jednocześnie, prowadzona rewitalizacja dzielnic o silnej koncentracji budownictwa mieszkalnego, powinna pozwolić na uatrakcyjnienie centrum miasta oraz wspieranie zaangażowania lokalnych społeczności, co wpłynie bezpośrednio na poziom bezpieczeństwa.

Interesującym pomysłem władz miasta jest kreowanie Dąbrowy Górniczej, jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku weekendowego, dzięki wykorzystaniu bogatych naturalnych zasobów przyrodniczych, m. in. części Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych, kompleksu leśnego zlewni Białej i Czarnej Przemszy, „Pojezierza Dąbrowskiego” – Pogorii oraz Pustyni Błędowskiej.

Poniższa tabela stanowi analizę SWOT opisu społeczno - gospodarczego.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne położenie miasta w kontekście komunikacyjnym kraju. • duża koncentracja firm przemysłu ciężkiego. • planowanie rozwoju szerokopasmowego internetu. • przyjazny klimat dla przedsiębiorczości. • aktywizacja rynku pracy. • rozwój szkolnictwa wyższego. • atrakcyjny rynek nieruchomości. • wzrost utożsamiania się mieszkańców z celami polityki lokalnej. • podnoszenie się standardów zasobów mieszkaniowych. • przyrodnicza atrakcyjność terenów peryferyjnych miasta. • kompleksowość opieki zdrowotnej. • rozwinięta współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz funkcjonujące narzędzia wspierania rozwoju przedsiębiorczości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • słabe wyposażenie w infrastrukturę terenów pod inwestycje. • przestarzała niewystarczająca infrastruktura drogowa. • zagrożenie monokulturą przemysłową. • brak dostępności do szerokopasmowego internetu. • brak monitoringu procesów inwestycyjnych w mieście. • niedostatek kapitałów wewnętrznych. • brak nowych kierunków szkolnictwa wyższego kompatybilnych z rynkiem pracy. • postępująca dekapitalizacja zabudowy mieszkaniowej. • niski poziom identyfikacji mieszkańców ze śródmieściem oraz słabe zaangażowanie w prace nad rozwojem miasta. • niski poziom identyfikacji ludności napływowej z miastem. • konflikty społeczne pomiędzy mieszkańcami dzielnic „zielonych” i centrum. • słaby potencjał NGO działających w obszarze problemów społecznych. • trudności w identyfikowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i związane z tym problemy w kreowaniu podmiotów ekonomii społecznej odpowiadających potrzebom osób wykluczonych społecznie. • powstanie obszarów skupiających dużą ilość mieszkań socjalnych. • wysoki poziom bezrobocia. • zwiększająca się liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. • niedostateczna baza noclegowa dla osób bezdomnych. • bariery architektoniczne i komunikacyjne miasta.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie miasta względem lotnisk w Krakowie i Katowicach. • bliskość terminala przeładunkowego w Sławkowie. • wdrażanie strategii Województwa Śląskiego i innych dokumentów planistycznych województwa. • rozwój uczelni wyższych w województwie. • promocja regionu jako atrakcyjnego dla bezpośrednich inwestycji mieszkaniowych. • realizacja wieloletnich programów rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu krajowym i regionalnym. • upowszechnianie innowacyjnych form 	<ul style="list-style-type: none"> • izolacja komunikacyjna niektórych obszarów miejskich. • w przypadku kryzysu branżowego podniesienie się stopy bezrobocia w mieście – bezrobocie strukturalne. • migracja z miasta ludzi młodych i wykształconych stanowiących potencjalny kapitał rozwojowy. • izolacja i narastające konflikty społeczne prowadzące do gettyzacji niektórych obszarów miasta. • podnoszenie kosztów realizacji zadań polityki społecznej ze względu na brak dostatecznej wzajemnej współpracy z partnerami sfery pozarządowej. • wzrost patologii społecznych.

rozwiązywania problemów społecznych w kraju. <ul style="list-style-type: none"> • możliwości współfinansowania projektów miejskich ze środków Unii Europejskiej. • regulacje prawne sprzyjające budownictwu społecznemu. • funkcjonowanie w regionie wyspecjalizowanych instytucji pomocy społecznej. • przyjęcie długofalowej polityki w obszarze rozwoju sektora obywatelskiego oraz przedsiębiorczości społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • obniżenie bezpieczeństwa w mieście.
---	---

WNIOSKI:

Szczególną uwagę należy zwrócić na wskaźnik starzenia się mieszkańców Dąbrowy Górniczej. Konieczne jest rozwinięcie lokalnych mechanizmów promowania polityki prorodzinnej. Należy podjąć działania służące budowaniu rozwiązań systemowych a nie jedynie bezpośredniego, finansowego promowania rozrodczości. Do takich rozwiązań możemy zaliczyć:

- spójny system opieki instytucjonalnej i qasi - instytucjonalnej nad małym dzieckiem,
- tworzenie korzystnych warunków do rozwoju sieci niepublicznych placówek opieki nad małym dzieckiem (żłobków i przedszkoli),
- wsparcie zatrudnienia kobiet po okresie urlopów macierzyńskich (prowadzenie kampanii społecznych),
- wspieranie ich samozatrudnienia poprzez kursy, szkolenia,
- zwrócenie uwagi na zasoby infrastrukturalne miasta, likwidację barier skierowaną na wsparcie starzejącej się populacji miejskiej,
- wzbogacenie oferty ułatwiającej funkcjonowanie społeczne ludzi starszych.

2.5. Mieszkalnictwo

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego Dąbrowa Górnicza posiada zasoby mieszkaniowe na poziomie:

- 2004: 49 858 z czego zasobów komunalnych: 6 675,
- 2005: 49 925 z czego zasobów komunalnych: 6 489,
- 2006: 49 994 z czego zasobów komunalnych: 6 489,
- 2007: 50 058 z czego zasobów komunalnych: 6 017,
- 2008: 50 167 mieszkań (brak danych Głównego Urzędu Statystycznego o zasobach komunalnych).

Przeważającą część zasobów mieszkaniowych w mieście (prawie 50%) stanowią budynki spółdzielcze należące do dąbrowskich spółdzielni: „Lokator”, „Sami swoi”, „Fenix”, „Koksik”, „Metalurg”, „Podlesie”, „Górnik”, „Partner”, Spółdzielni Mieszkaniowej przy Hutniczym Przedsiębiorstwie Remontowym nr 4, „Damel” Młodzieżowej Spółdzielni Mieszkaniowej. Największą spółdzielnią jest S.M. „Lokator”. Spółdzielnia ta w swych zasobach posiada szereg dużych budynków mieszkalnych.

Kolejne znaczne grupy stanowią:

- budynki prywatne, budynki komunalne, budynki zakładowe;
- budynki wspólnot mieszkaniowych – przy czym w ostatnich latach zaobserwowano wzrost liczby zasobów wspólnot mieszkaniowych.

Budynki komunalne należące do miasta Dąbrowa Górnicza zarządzane są przez Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych. Wiek tych budynków i niskie nakłady na remonty sprawiają, iż budynki komunalne cechuje wysoki wskaźnik zużycia technicznego. Ich standard odbiega od oczekiwań mieszkańców. Liczba nowo powstałych budynków także jest zbyt niska, aby zaspokoić rosnące potrzeby ludności.

Niepokojący jest fakt, iż okres oczekiwania na przyznanie lokalu komunalnego wynosi od 7 do 10 lat. Jest to związane z niewystarczającą bazą lokalową, w połączeniu z brakiem nowych inwestycji spełniających warunki lokali socjalnych.

Warto zwrócić uwagę na funkcjonowanie w mieście osiedli, na które składają się przeważnie liczne wielopiętrowe budynki mieszkalne. Najbardziej charakterystycznymi przykładami tego typu skupisk są osiedla: Mydlice, Łęknice, 1000-lecia, Sikorskiego, Morcinka. Dużymi skupiskami są również: okolice ul. Adamieckiego, Wojska Polskiego, Cedlera, Kasprzaka, rejon Ząbkowic Centrum.

Ważnym czynnikiem świadczącym o poziomie zamożności mieszkańców miasta oraz pośrednio o procesach ekonomicznych są zaległości w opłatach za mieszkania i podjęte działania eksmisyjne z zasobów spółdzielni mieszkaniowych.

Od roku 2005 zadłużenie lokali spółdzielczych maleje. W roku 2005 średnie zadłużenie wynosiło: 11 511,6 zł natomiast w roku 2007: 4 902,60 zł.

Zauważalna jest poprawa płatności jak i zmniejszająca się kwota zadłużenia. Wynikać ona może z wielu czynników. Między innymi z poziomu dofinansowania opłat za mieszkania oraz odszkodowań gminy za pozostawanie w zasobach osób posiadających wyrok eksmisyjny do lokali socjalnych.

W związku z tym można również przeanalizować liczbę wypłacanych dodatków mieszkaniowych w mieście. Sytuacja wygląda następująco:

- 2006: 38 913 na kwotę: 5 929 052 zł w zasobach gminnych: 14 332 zasiłków.
- 2007: 28 610 na kwotę: 4 665 045 zł w zasobach gminnych: 11 337.
- 2008: 21 082 na kwotę: 3 338 717 zł w zasobach gminnych: 8 351.

Niepokojącym wskaźnikiem jest zmniejszająca się liczba zasobów komunalnych, stanowiących często bazę do działań instytucjonalnych. Należy podjąć działania zmierzające do określenia wielkości zasobów komunalnych, umożliwiających wykorzystanie ich w ramach zadań własnych gminy w optymalny sposób.

Poniżej prezentowana jest analiza SWOT kwestii mieszkaniowych miasta:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • posiadany potencjał "zielonych dzielnic". • zmniejszająca się skala zadłużenia lokali mieszkalnych. • atrakcyjne tereny zielone wokół aglomeracji miejskiej. • dobrze rozwinięta sieć systemu opieki medycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • pogłębianie się nierówności w atrakcyjności warunków zamieszkania pomiędzy śródmieściem a dzielnicami zielonymi. • braki w infrastrukturze komunalnej miasta poszczególnych dzielnic. • koncentracja zamieszkania osób z problemem wykluczenia społecznego w kilku punktach miasta. • niewystarczające działania skierowane na mieszkalnictwo socjalne. • zmniejszająca się liczba zasobów komunalnych miasta.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie zasobów przemysłowych na rzecz działań pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • dalsze degradowanie zasobów komunalnych. • zmniejszająca się liczba zasobów utrudniająca realizowanie działań polityki społecznej. • pogłębiająca się odmienność pomiędzy dzielnicami miasta wpłynie na poziom konfliktów społecznych.

WNIOSKI:

- Należy kontynuować działania związane z opracowaniem projektu rewitalizacji centralnej dzielnicy miasta.
- Należy podjąć działania zmierzające do rozwoju mieszkalnictwa społecznego, aby ograniczyć proces pauperyzacji dzielnic: Gołonóg, Sulno, Śródmieście.
- Należy podejmować działania związane z rozwojem polityki mieszkaniowej dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Wszelkie wyżej wymienione działania należy prowadzić z wizją rozproszenia lokacyjnego. Będzie to przeciwdziałać gettyzacji i tworzeniu miejsc o ograniczonej wartości w materii miejskiej.
- Należy podjąć również działania inicjujące samoorganizację poszczególnych dzielnic w celu integracji mieszkańców. Działania te powinny być aktywowane przez pracowników socjalnych – pomoc w tworzeniu organizacji pozarządowych.
- Należy przeprowadzić pogłębioną analizę potencjału zasobów budownictwa, również obiektów przemysłowych, które mogą stanowić bazę do rozwoju nowatorskich działań polityki społecznej.
- Należy rozważyć możliwość adaptacji obiektów przemysłowych do celów rozwoju infrastruktury instytucji polityki społecznej oraz poszukiwania partnerów społecznych i prywatnych, co pozwoli na realizację ww. projektów.

3. System pomocy społecznej w Dąbrowie Górniczej

3.1. Instytucje zajmujące się pomocą społeczną

Do instytucji zajmujących się pomocą społeczną na terenie Dąbrowy Górniczej zaliczamy:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, ul. Skibińskiego 1,
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 1, ul. Korczaka 9a,
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 2, ul. Morcinka 15,
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 4 ul. Jaworowa 4,
- Środowiskowy Dom Samopomocy, ul. Morcinka 15,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej wraz z mieszkaniem interwencyjnym oraz mieszkanie chronione dla ofiar przemocy,
- Klub Integracji Społecznej,
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza "Przystań",
- Dom Pomocy Społecznej „Pod Dębem”, ul. Norwida 1.

Organizacje pozarządowe działające w zakresie polityki społecznej na terenie Dąbrowy Górniczej:

- Caritas Diecezji Sosnowieckiej,
- Fundacja Godne Życie,
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci o/m Dąbrowa Górnicza,
- Stowarzyszenie Reumatyków i ich Sympatyków SOMA,
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej,
- Polskie Towarzystwo Chorób Nerwowo - Mięśniowych – Śląski Oddział Regionalny w Dąbrowie Górniczej,
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków,
- Fundacja Na Rzecz Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA”,
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Bezradnych Życiowo Linia,
- Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi Rzeczypospolitej Polskiej, Klub SHDKRP im. dr Adama Bilika przy Mittal - Steel Poland SA w Dąbrowie Górniczej,
- Dąbrowskie Stowarzyszenie Rodzin w Kryzysie,
- Kobieta Liderem Świata,
- Stowarzyszenie NEURON Pomoc Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym,
- Al-Anon Grupa Rodzinna "Zaufanie".

3.2. Charakterystyka grup objętych pomocą społeczną w Dąbrowie Górniczej

Dąbrowa Górnicza jest miastem na prawach powiatu, stąd Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania zarówno gminy jak i powiatu.

Można pokusić się o uproszczenie, iż działania wynikające z zadań gminy skupione są bardziej na pomocy bezpośredniej i indywidualnej np. wypłacanie wszelkich form zasiłków i pracy socjalnej. Natomiast działania wynikające z zadań powiatu skupiają swoją uwagę na konkretnych grupach wymagających wsparcia (np. osoby niepełnosprawne czy dzieci wymagające opieki), a także zadań infrastrukturalnych jak prowadzenie instytucjonalnych form pomocy (np. placówki opiekuńczo - wychowawcze, domy pomocy społecznej itp.).

Całość zadań stanowi zwartą jedność, co pozwala na elastyczne działania i efektywną pomoc jednostce i grupie wymagającej wsparcia.

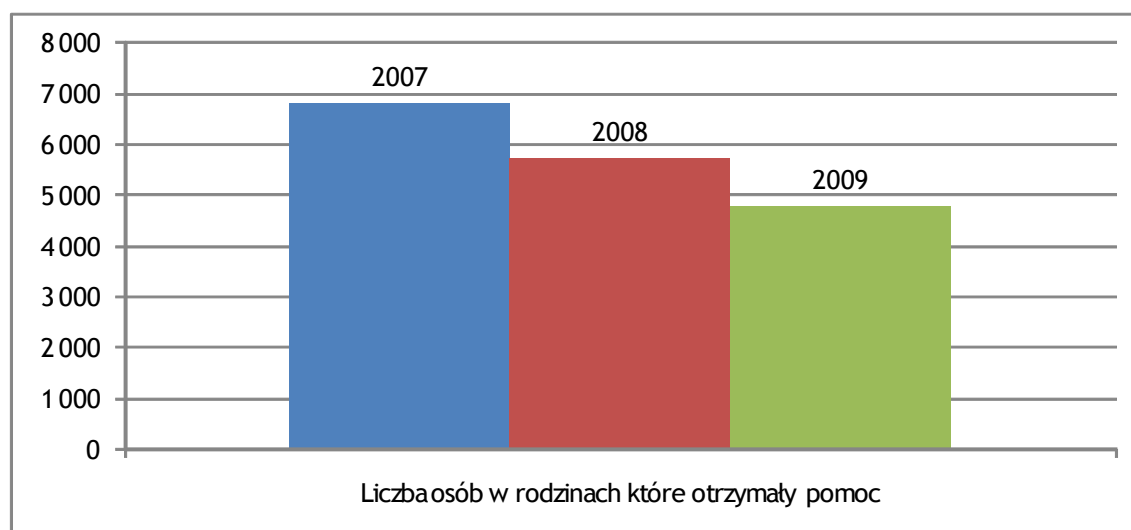
3.2.1. Dotychczasowe formy pomocy i świadczeń

Dane liczbowe – pomoc społeczna

W latach 2007 – 2009 z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało **17 324** osób. To liczba osób w rodzinach, które uzyskały pomoc materialną.

Poniżej przedstawiono tabelaryczne zestawienie niniejszych danych oraz prezentację graficzną.

Rok	2007	2008	2009
Liczba osób w rodzinach otrzymujących pomoc	6816	5725	4783

W latach 2007-2009 liczba osób objętych pomocą maleje, szczególnie w ramach zadań własnych.

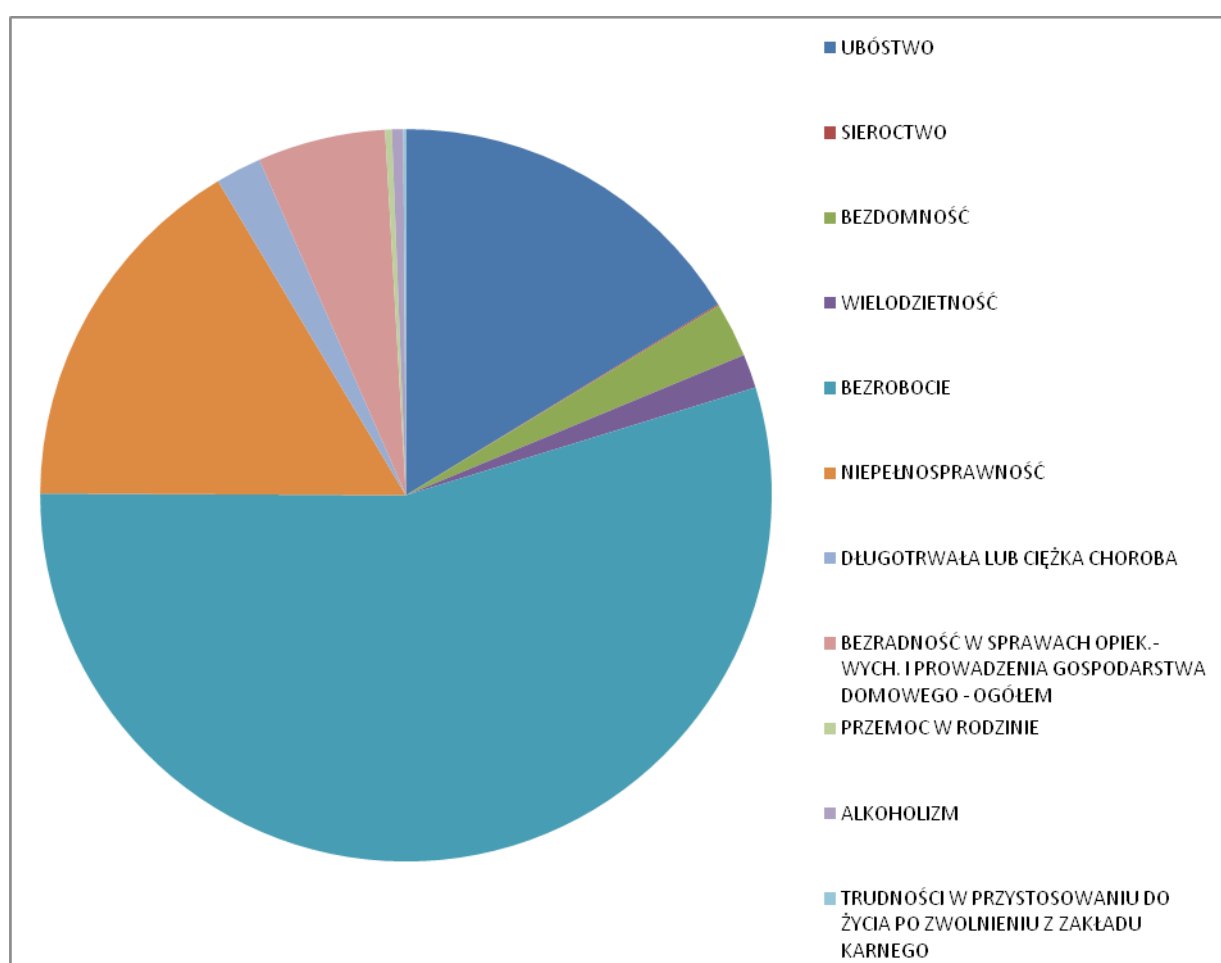
Lata	2007	2008	2009
Zasiłki stałe	414	438	412
Zasiłki okresowe	3652	2933	2341
Posiłki	1408	1252	1056
Zasiłki celowe	2228	1645	1494

Powodem takiej sytuacji może być przyrost dochodów w grupie klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, co skutkowało przekroczeniem kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania pomocy materialnej oraz brak weryfikacji w roku 2009 kryteriów dochodowych.

W latach 2007-2009, podobnie jak w latach wcześniejszych, głównymi powodami udzielania pomocy mieszkańcom było: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, alkoholizm, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, przemoc w rodzinie, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, sieroctwo, narkomania, zdarzenia losowe, brak umiejętności w przystosowaniu się do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że w wielu przypadkach pomoc udzielana była z tytułu kilku przesłanek.

Poniższy graf prezentuje proporcje pomiędzy przyczynami udzielania pomocy w roku 2007.

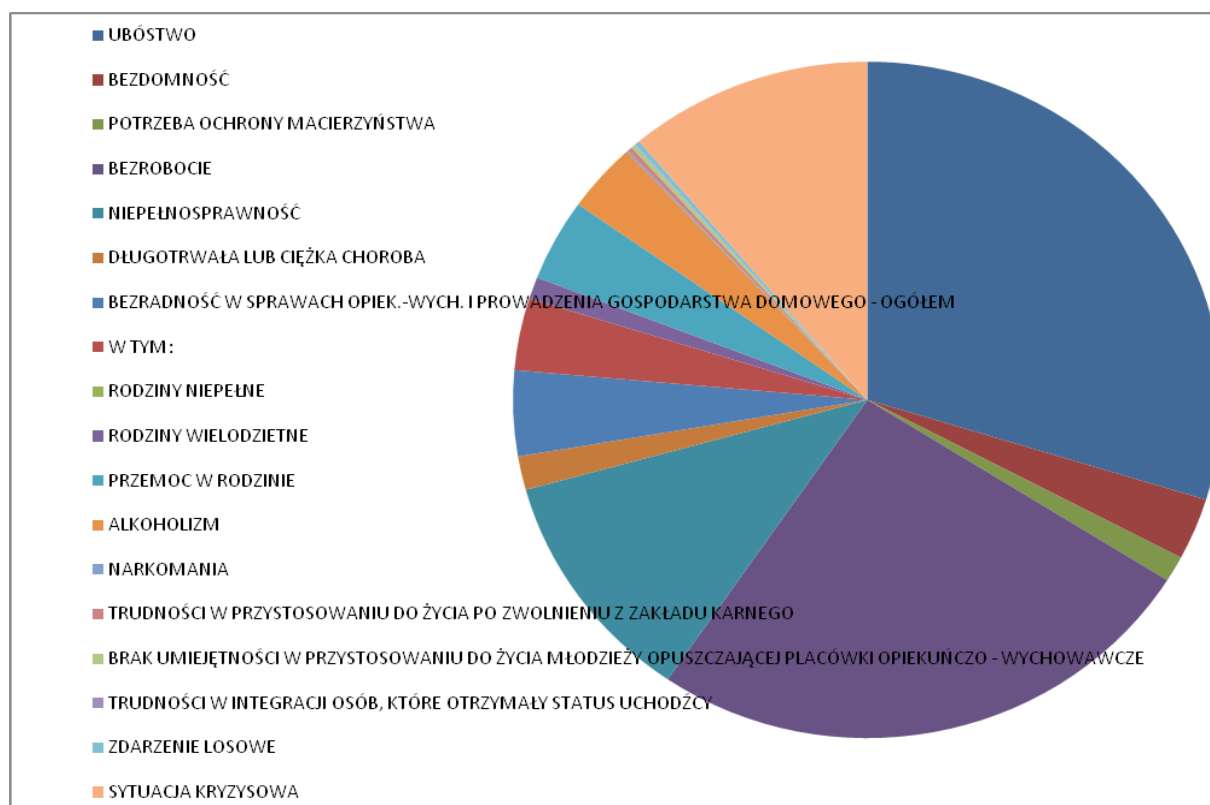
Najczęstszą przyczyną uzyskiwania pomocy w tym okresie przez klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej było bezrobocie oraz konsekwencja braku zatrudnienia – ubóstwo. Te dwa czynniki, jak widać na powyższym diagramie stanowią blisko 75% przyczyn wsparcia rodziny.

W kolejnych latach proporcja uległa zmianie. Należy zwrócić uwagę, iż znacznie zwiększyła się ilość świadczeń wydanych na podstawie identyfikacji problemu ubóstwa a maleje liczba świadczeń związanych z bezrobociem. Świadczy to o przewlekłej pauperyzacji środowiska, której przyczyną jest długotrwały brak zatrudnienia.

Ośrodek rozwija stale zakres i formy pomocy pozamaterialnej. W roku 2008 i 2009 pracą socjalną było objętych ponad 6000 mieszkańców Dąbrowy Górniczej. Działalność ta będzie się stopniowo rozwijała ze względu na potrzeby zastępowania form pomocy materialnej elementami wsparcia pozamaterialnego.

W poniższym diagramie widoczne są konsekwencje stanu długotrwałego bezrobocia, szczególnie zauważalna jest problematyka bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych oraz rosnący problem przemocy domowej.

Poniższy wykres prezentuje rozkład przyznawanej pomocy w formie zasiłków w roku 2008.

W roku 2009 nie obserwuje się istotnych zmian w rozkładzie przyczyn udzielania pomocy społecznej.

Poniżej zamieszczono analizę SWOT systemu pomocy w Dąbrowie Górniczej:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • efektywny system pomocy udzielanej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. • współpraca z organizacjami pozarządowymi. • aktywne próby podejmowania pomocy pozamaterialnej. • tworzenie jednostek odpowiadających na potrzeby środowiska (Ośrodek Interwencji Kryzysowej). • wykształcone i efektywne kadry pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca infrastruktura pomocy społecznej. • niewystarczająca współpraca z organizacjami pozarządowymi. • brak spójnego programu polityki społecznej miasta. • zmniejszająca się skala środków finansowych przeznaczanych na pomoc społeczną. • stale zwiększająca się skala marginalizacji społecznej mieszkańców miasta.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie współpracy z NGO pozwoli na efektywniejsze realizowanie działań polityki społecznej. • stałe podnoszenie kwalifikacji pracowników socjalnych przyniesie zwiększenie efektywności pracy. • aktywizacja środowisk lokalnych spowoduje uruchomienie działań samopomocowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększająca się liczba osób korzystających z pomocy, w tym z pracy socjalnej. • utrwalanie stanu niezdolności do samopomocy przez brak programów aktywizacji społeczności lokalnych. • zwiększająca się skala osób wymagających pomocy w związku z utratą zatrudnienia wynikającą z tendencji gospodarczych. • zagrożenie bezrobociem strukturalnym.

WNIOSKI:

- Należy zwrócić szczególną uwagę na rozwój środowisk lokalnych i społeczeństwa obywatelskiego. Wsparcie działań samopomocowych społeczności lokalnych stanowić może efektywną alternatywę dla zadań realizowanych ze środków własnych miasta. W tym celu należy skonstruować procedury służące podpisywaniu umów wieloletnich na realizację zadań przez organizacje pozarządowe i inne. Pozwoli to na tworzenie stabilnych i profesjonalnych projektów wspierających działania realizowane w ramach ustaw.
- Należy uruchomić procesy tworzenia narzędzi służących bieżącej i stałej analizie rynku pracy oraz zatrudnienia, gdyż na terenie miasta istnieje duże zagrożenie bezrobociem strukturalnym – spowodowane uzależnieniem od jednej gałęzi przemysłu (tworzenie instytucji barometrów rynku pracy).

3.2.2. BEZROBOCIE

Diagnoza rynku pracy w Dąbrowie Górniczej

Analizując stopę bezrobocia w województwie śląskim na tle kraju, można dostrzec, że region należy do obszaru Polski, gdzie poziom bezrobocia jest jednym z niższych.

We wrześniu 2009 roku stopa bezrobocia w województwie śląskim wynosiła 8,5% (kraj 11,0%). Województwo śląskie wraz z województwem mazowieckim znajdowało się na drugim miejscu pod względem wielkości wskaźnika. Oznacza to stosunkowo dobrą sytuację na rynku pracy w regionie. Bezrobocie na tym obszarze poddaje się takim samym trendom jak w całym kraju, niemniej jednak zazwyczaj kształtuje się ono na nieco niższym poziomie.

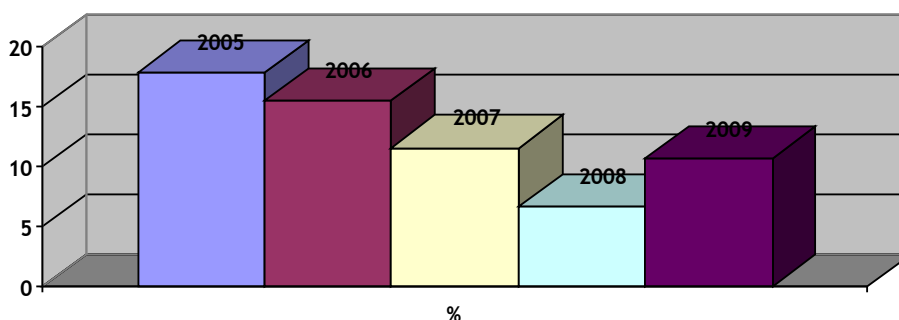
Na dzień 31.12.2008 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Dąbrowie Górniczej wynosiła 4195, co stanowiło 6,7% ogółu aktywnych zawodowo.

Analiza porównawcza liczby bezrobotnych na danych za miesiące listopad – grudzień w 2007 i 2008 roku pokazuje, że dynamika wzrostu bezrobocia w końcówce roku jest trzykrotnie wyższa.

Bezrobocie w latach 2005 – 2009 na terenie Dąbrowy Górniczej- układ tabelaryczny.

Lp.	Data	Liczba osób	Stopa w %
1	31.12.2005r.	10846	17,9
2	31.12.2006r.	9193	15,5
3	31.12.2007r.	6906	11,6
4	31.12.2008r.	4195	6,7
5	31.12.2009	6131	10,7

Bezrobocie w latach 2005 – 2009 na terenie Dąbrowy Górniczej- układ graficzny.

Spadek wskaźnika na koniec 2008 roku wydaje się znaczący. Pierwsza połowa roku 2009 i załamanie światowego rynku sygnalizowało tendencje wzrostowe. Obecnie stopa bezrobocia oscyluje około 11%. Z perspektywy lokalnej istotna jest kondycja światowa i ogólnopolska przemysłu ciężkiego (hutnictwo, koksownictwo). Należy zwrócić uwagę na uzależnienie rynku pracy Dąbrowy Górniczej od gałęzi przemysłu ciężkiego i gałęzi pokrewnych.

Pod względem struktury dąbrowskie bezrobocie cechuje się od lat dużą stabilnością i niezmiennością. Podstawowa słabość to znaczący udział osób długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych kobiet oraz osób bez pracy po 45 życia.

Negatywnym zjawiskiem jest fakt, iż wśród ogółu osób bezrobotnych, kobiety stanowią ponad połowę zarejestrowanych, pomimo że statystycznie są lepiej wykształcone niż mężczyźni. Należy mieć świadomość, iż zmienne statystyczne nie do końca wyjaśniają to zjawisko. Jest ono bowiem wzmacniane przez nadal utrwalane stereotypy dotyczące pozycji kobiet w społeczeństwie i rodzinie. Dodatkowymi elementami utrudniającymi ich zatrudnienie jest stosunkowo niska mobilność i często wieloletnie przerwy w zatrudnieniu.

Od 2005 roku najliczniej reprezentowanym przedziałem wiekowym osób bezrobotnych jest przedział 45 – 54 lata, co w zestawieniu ze zmianami demograficznymi (zmniejszenie dzietności, wydłużenie średniej życia) pozwala uznać tę tendencję za stałą. Utrzymuje się również wysoka liczba osób bezrobotnych wśród młodzieży rozpoczynającej swoje życie zawodowe (przedział 18 – 24 lata).

Kolejną istotną tendencją jest wzrost poziomu wykształcenia u osób pozostających bez pracy. Chociaż dalej dominują wśród nich absolwenci zasadniczych szkół zawodowych, wzrasta odsetek osób z wykształceniem wyższym.

Z jednej strony fakt, iż odsetek dobrze wykształconych bezrobotnych jest wyższy pozwala mieć nadzieję na ich efektywniejsze zachowania na rynku pracy i szybsze zatrudnienie. Z drugiej jednak strony wzrost wskaźnika skolaryzacji (ilość studentów na 100 tys. mieszkańców) rodzi pytania dotyczące następujących kwestii:

- możliwość zatrudnienia absolwentów na lokalnym rynku,
- odpływu dobrze wykształconej młodzieży poza miasto i region w poszukiwaniu zatrudnienia,
- postępującego procesu starzenia się społeczności Dąbrowy Górniczej,
- spadku liczby mieszkańców.

Najbardziej znaczącą grupą wśród pozostających bez zatrudnienia są osoby długotrwale bezrobotne.

Długotrwale pozostawanie bez pracy na terenie Dąbrowy Górniczej

Lp.	Data	Liczba osób	Stopa w %
1	31.12.2005r.	7146	65,8
2	31.12.2006r.	6084	66,2
3	31.12.2007r.	4371	63,27
4	31.12.2008r.	2043	48,7

Bezrobocie długotrwale (powyżej 12 miesięcy) w odróżnieniu od krótkookresowego jest traktowane jako źródło większości problemów społecznych, o jakich mówi się w kontekście bezrobocia. Przyczyn bezrobocia długotrwałego upatruje się przede wszystkim w stanie gospodarki, a dokładniej w jej strukturalnym niedopasowaniu do wymogów rynku. Ma to miejsce, gdy spada popyt na określone dobra lub usługi.

Z punktu widzenia jednostki, oprócz przyczyn strukturalnych ryzyko długotrwałego bezrobocia powiązane jest z pewnymi cechami indywidualnymi takimi jak: niskie wykształcenie i brak szczególnych kwalifikacji zawodowych, bardzo młody albo zaawansowany wiek, płeć żeńska a wreszcie pewne cechy psychologiczne. Czynniki te nie tworzą dobrych perspektyw na powrót do grupy zatrudnionych i należą do nich:

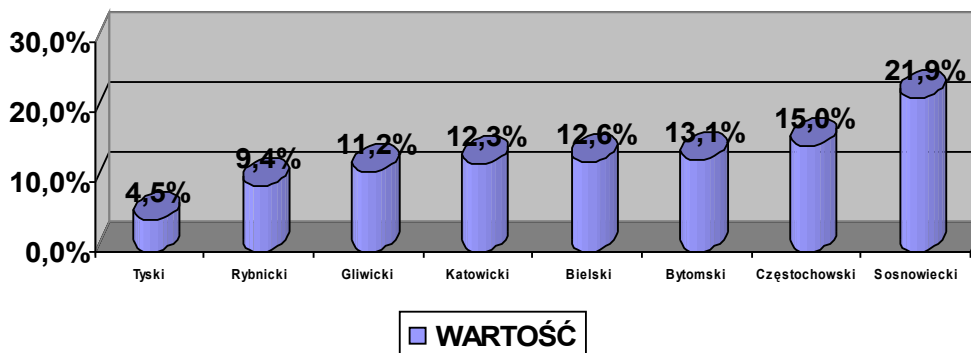
- rzeczywiste zaniechanie poszukiwań pracy i korzystanie ze statusu bezrobotnego,
- niedopasowanie kwalifikacyjno – zawodowe,
- utrzymywanie relatywnie niskich płac osób słabo wykwalifikowanych co utrzymuje niską motywację do podjęcia zatrudnienia,
- wysokie koszty pracy wymuszające na pracodawcy mechanizmy „samoograniczające”.

Aktywizacja zawodowa osób pozostających przez długi czas poza rynkiem jest procesem długotrwałym i w wielu przypadkach nieefektywnym. Należy również pamiętać, iż im wyższa stopa bezrobocia, tym większy w nim udział bezrobocia długotrwałego. Wraz ze zwiększającymi się trudnościami ze znalezieniem pracy, rośnie ilość osób ulegających coraz większej marginalizacji. Rodzi to poważne i wieloaspektowe skutki m.in:

- dezintegrację rodzin;
- upośledzenie procesów socjalizacyjnych;
- spadek aktywności społecznej;
- dewaluację kompetencji zawodowych i społecznych;
- problemy psychologiczne.

Wykluczenie z rynku pracy jest szczególnie istotne, ponieważ prowadzi do ubóstwa i wykluczenia z innych dziedzin życia. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach struktura długotrwale bezrobotnych zamieszkałych we wszystkich podregionach województwa śląskiego przedstawia się w sposób następujący:

Podregiony woj.śląskiego, w których mieszkają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym

Podregion sosnowiecki obejmuje: powiat będziński, powiat zawierciański, miasto Dąbrowa Górnicza, miasto Jaworzno i miasto Sosnowiec.

Województwo śląskie to obszar o wysokim stopniu urbanizacji, jednym z najwyższych w kraju (prawie 79% udziału ludności mieszkającej w 71 miastach, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 62,6%). Takie zagęszczenie ludności (przy uwzględnieniu specyfiki gospodarczej) generuje dodatkowe problemy społeczne. Podregion sosnowiecki radzi sobie jak dotąd najslabiej z ich rozwiązaniem.

Analizując dane zebrane w ostatnich latach na lokalnym rynku pracy przez Powiatowy Urząd Pracy w Dąbrowie Górniczej można wyciągnąć szereg wniosków:

- Powiatowy Urząd Pracy prowadzi na terenie miasta kompleksową ewidencję zawodów zwykłych i deficytowych. Większość zawodów deficytowych, czyli poszukiwanych na rynku pracy, to zawody na poziomie wykształcenia zasadniczego zawodowego.
- Rodzaj poszukiwanych specjalności jest zależny od koniunktury na lokalnym rynku i nie podlega stałym trendom. Wśród poszukiwanych profesji są także zawody „rotujące” o dużej częstości przyjęć i zwolnień (handel i usługi) i zawody nisko płatne.
- Najbardziej nadwyżkową grupą jest grupa „bez zawodu” – rekrutująca się spośród osób o wykształceniu podstawowym, gimnazjalnym lub średnim na bazie liceum ogólnokształcącego. Tendencja ta utrzymuje się od wielu lat.
- W Dąbrowie Górniczej wzrasta odsetek uczniów wykształconych na poziomie średnim technicznym i ogólnokształcącym kosztem kształcenia na poziomie zasadniczym zawodowym. Choć sam fakt podwyższania poziomu wykształcenia młodzieży jest procesem właściwym, nie idzie on w parze z edukacją pod potrzeby firm tworzących miejsca pracy w mieście.
- Istotnym elementem decydującym o perspektywach zatrudnienia jest doświadczenie (umiejętności praktyczne). Współczesny pracodawca poszukuje osoby mogącej bez zwłoki podjąć pracę na określonym stanowisku. Dlatego też wśród bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy znajdują się także absolwenci średnich szkół technicznych niemogący się wykazać doświadczeniem zawodowym.
- Dla wielu zawodów (w 2007r. dla 105, w 2008r. dla 57) wskaźnik długotrwałego bezrobocia wynosi 100% co świadczy o tym, że zawód ten praktycznie zanika na rynku pracy, a dalsze kształcenie w nim jest nieracjonalne.

- U osób długotrwale bezrobotnych obserwuje się brak gotowości do natychmiastowego podjęcia pracy.
- Długotrwale bezrobocie rodzi trudności z adaptacją do zmiany społecznej, nowego środowiska edukacyjnego czy zawodowego. Osoby takie, zanim rozpoczną proces szkolenia zawodowego lub podejmą pełne zatrudnienie, muszą uczestniczyć w grupowych i indywidualnych zajęciach z doradcą zawodowym i psychologiem. Zwiększa to szanse na readaptację zawodową.
- Należy zmienić strukturę kształcenia – w tym kształcenia zawodowego – i edukować w zawodach deficytowych a nie nadwyżkowych.

Tendencja światowa to tworzenie sprawnie funkcjonujących systemów orientacji i poradnictwa zawodowego, co stanowi konieczny warunek rozwoju społeczno – gospodarczego kraju. Zadaniem poradnictwa zawodowego dla gimnazjalistów jest kompleksowa pomoc w rozpoznawaniu własnych preferencji edukacyjnych przy wykorzystaniu wybranych metod psychologicznych oraz indywidualnych konsultacji z doradcą zawodowym.

Dlatego też wysiłki gminy powinny zmierzać do kompleksowego potraktowania szkolnictwa zawodowego jako procesu przygotowującego uczniów do podejmowania decyzji zawodowych na drodze:

- Szerzenia preorientacji zawodowej - ścieżka rozwoju zawodowego ucznia;
- Poszerzania oferty edukacyjnej dla uczniów klas trzecich gimnazjów;
- Wprowadzania innowacji i warsztatów;
- Wspomagania doradztwa zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych;
- Promocji szkolnictwa zawodowego.

Problem ten powinno rozpatrywać się zarówno w kategoriach makrostrukturalnych (niezbędne korekty systemu edukacji) jak i lokalnych. Istotne staje się przede wszystkim nawiązanie ścisłej współpracy pomiędzy instytucjami rynku pracy, pomocy społecznej, organami samorządu lokalnego, organizacjami pozarządowymi i ośrodkami szkoleniowymi. Zwiększy to szanse na monitorowanie tendencji rynkowych i dostosowanie systemu edukacyjnego do potrzeb społeczności lokalnej.

Działania Powiatowego Urzędu Pracy w zakresie ograniczania bezrobocia

Pośrednictwo pracy

Pośrednictwo jest realizowane w dwóch podstawowych formach:

- **Pośrednictwo zamknięte**

Realizowane bezpośrednio przez pośredników pracy w kontakcie z klientem.

- **Pośrednictwo otwarte**

Część ofert pozyskuje pośrednik nawiązując kontakt z pracodawcami z terenu miasta, znacząca większość to miejsca pracy zgłaszane przez przedsiębiorców poszukujących pracowników. W 2008 dąbrowski urząd pracy legitymował się efektywnością rzędu 38,4%.

- **Giełdy pracy**

Ta forma pozwala pracodawcy na przedstawienie propozycji zatrudnienia i wymagań grupie kandydatów a osobom bezrobotnym umożliwia bezpośrednią rozmowę z potencjalnym pracodawcą. Giełdy takie przygotowywane są na potrzeby konkretnej firmy, co zwiększa szanse na właściwy dobór personelu i efektywność rekrutacji.

- **Kontakt z firmami**

Działającymi na terenie miasta (m.in. Bakal Center, ESM Logistics, Wader, Saint Gobain, Alba, sieci handlowe).

- **Poszukiwanie nowych inwestorów**
- **Kontakty z biurami doradztwa personalnego i agencjami pośrednictwa pracy**

(m. in. Impel Job Service, Work Service, Randstad, Adecco).

- **Współpraca z mediami lokalnymi**
Europejskie Służby Zatrudnienia

Wraz z wejściem Polski w szeregi państw Unii Europejskiej do Powiatowego Urzędu Pracy w Dąbrowie Górniczej napływać zaczęły oferty pracy spoza kraju. Sieć **EURES** z różnym nasyceniem dostarcza miejsca pracy najczęściej do prac sezonowych w rolnictwie. Najwięcej ofert wpłynęło z Wielkiej Brytanii, Irlandii, Norwegii i Czech. Kryzys gospodarczy znacząco obniżył ilość ofert. Blokadą w podjęciu decyzji o pracy poza granicami jest często bariera językowa dominująca zwłaszcza u bezrobotnych w starszym wieku i o niższym wykształceniu.

Poradnictwo zawodowe

- **Indywidualne i zbiorowe**

Obejmuje porady indywidualne i zbiorowe realizowane przez doradców zawodowych dla osób bezrobotnych, poszukujących pracy i zagrożonych jej utratą. W ramach działań doradczych prowadzone są treningi autoprezentacji, wiedzy o rynku pracy, przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej, przygotowania dokumentów aplikacyjnych. Specjaliści w swej pracy wykorzystują narzędzia badawcze dotyczące określenia poziomu zainteresowań i uzdolnień. Szczególnie istotna wydaje się praca z osobami defaworyzowanymi.

Urząd Pracy zrealizował program 45/50 PLUS mający na celu aktywizację zawodową 60 bezrobotnych. W ramach tego projektu uczestnicy przygotowali indywidualny plan działania obejmujący „ścieżkę rozwoju zawodowego” i wsparcie dające szansę na efektywną aktywizację. W ramach poradnictwa przekazywano zainteresowanym informacje o zawodach, szkoleniach i programach unijnych dających możliwość przekwalifikowania, kształcenia i pomocy. Ponadto urząd zrealizował również dwa projekty: „Inwestycje w przedsiębiorczość” i „Aktywizacja zawodowa”.

Programy aktywizacji zawodowej

Kolejnymi instrumentami aktywizującymi lokalny rynek pracy są:

- **Prace interwencyjne**

Ich celem jest udzielanie pracodawcom zgłaszającym możliwość tworzenia nowych miejsc pracy dla osób bezrobotnych, finansowego wsparcia w postaci refundacji części kosztów wynagrodzenia i składek na ubezpieczenia społeczne zatrudnianych osób.

- **Staże**

Dostarczają możliwości nabycia przez osobę bezrobotną praktycznych umiejętności do wykonywania zawodu bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Staż odbywa się na podstawie umowy zawartej przez Powiatowy Urząd Pracy z pracodawcą według programu określonego w umowie.

- **Przygotowanie zawodowe**

Istotą przygotowania zawodowego w miejscu pracy jest zdobywanie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji lub umiejętności zawodowych, poprzez praktyczne wykonywanie zadań zawodowych na stanowisku pracy, według ustaleń stron zawierających umowę.

Projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt systemowy „Nowe perspektywy na rynku pracy” – 6.1.3 POKL

Projekt rozpoczął swoje działanie w marcu 2008 roku a trwał będzie do 2013 roku. Rokrocznie w ramach nowego budżetu wdrażany jest nowy pakiet aktywizacyjny. W 2008 roku wsparcie otrzymało 1137 osób bezrobotnych. Grupę docelową objętą działaniem stanowiły osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy ze szczególnym uwzględnieniem osób upośledzonych na rynku pracy a więc – bezrobotnych do 25 roku życia i powyżej 50, długotrwale bezrobotnych osób bez kwalifikacji zawodowych, osób samotnie wychowujących dzieci, osób po odbyciu kary pozbawienia wolności oraz osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy.

W projekcie zrealizowano następujące formy wsparcia:

- Poradnictwo zawodowe obejmujące spektrum informacji o rynku pracy, możliwościach wsparcia beneficjenta i sposobach wypracowania ścieżki rozwoju zawodowego;
- Pośrednictwo pracy - pomoc w nawiązaniu kontaktu z pracodawcą, skierowanie na staże (150 osób) i przygotowanie zawodowe (157);
- Szkolenia zawodowe – nabycie nowych kwalifikacji lub ich uzupełnienie;
- Grupowe spotkania z doradcą zawodowym podnoszące umiejętności osobiste i zawodowe;
- Moduł dla osób chcących założyć firmę – ABC przedsiębiorczości plus dotacja na podjęcie działalności gospodarczej;
- Efektywność zatrudnieniowa projektu kształtowała się w 2008 roku na poziomie 32,5%.

Rozwój i profesjonalizacja kadry Powiatowego Urzędu Pracy w Dąbrowie Górniczej

Dzięki udziałowi w projekcie EFS kadra doradcza i pośrednicy pracy mogli podwyższyć jakość świadczonych usług. Od początku lat 90-tych - standardy obsługi klienta nie korespondowały z proporcjami pomiędzy ilością kadry specjalistycznej a znaczącą ilością klientów. Aby skutecznie realizować proces aktywizacji bezrobotnych konieczna jest dostateczna ilość specjalistów. Dzięki temu możliwe jest indywidualne podejście i zaangażowanie się w problemy i potrzeby klienta.

Zwiększenie liczebności kadry urzędu przyczynia się do efektywniejszego działania tej instytucji.

Niezbędne jest także merytoryczne wsparcie doradców i pośredników – udział w szkoleniach specjalistycznych.

Poniżej prezentowana jest analiza SWOT problemów bezrobocia:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • sprawnie działający Powiatowy Urząd Pracy. • realizacja programów finansowanych ze środków unijnych.	<ul style="list-style-type: none"> • rynek pracy skupiony wokół jednej gałęzi przemysłu. • wysoki wskaźnik długotrwale bezrobotnych. • wysoki wskaźnik bezrobotnych kobiet. • wysoki poziom bezrobocia w grupie 45+. • niewystarczający poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie współpracy z NGO pozwoli na efektywniejsze realizowanie działań polityki społecznej. • dalszy rozwój programów wychodzenia z bezrobocia. • aktywizacja środowisk lokalnych spowoduje uruchomienie działań samopomocowych.	<ul style="list-style-type: none"> • stale zwiększająca się liczba osób korzystających z pomocy. • utrwalanie stanu niezdolności do samopomocy przez braki programów aktywizacji społeczności lokalnych. • zwiększająca się skala osób wymagających pomocy w związku z długookresowym bezrobociem. • zagrożenie bezrobociem strukturalnym.

Wnioski

Zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej do najistotniejszych celów w dziedzinie polityki społecznej należy zaliczyć:

- wzrost poziomu inwestycji w zasoby ludzkie;
- zwiększenie liczby osób z wyższym wykształceniem;
- zmniejszenie populacji zagrożonej ubóstwem;
- promowanie kształcenia ustawicznego;
- tworzenie równych szans dla osób niepełnosprawnych;
- działania na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn;
- popularyzacja działalności społecznej biznesu;
- dostosowanie systemu emerytalnego do potrzeb starzejącej się społeczności.

Zalecenia te odnoszą się nie tylko do organizmów państwowych, ale znajdują odzwierciedlenie w potencjale rozwoju społeczności lokalnych.

Dzięki dotacjom unijnym edukacja na wszystkich poziomach rozwija się dynamicznie, ale w dalszym ciągu brakuje współpracy pomiędzy instytucjami szkolnictwa a rynkiem pracy czy władzami samorządowymi. Brak jest wspólnych działań decydujących o konkretnych kierunkach kształcenia i rozwoju edukacji. Jak już zauważono współczynnik skolaryzacji w ciągu ostatnich lat znacząco się podniósł, nie znaczy to, iż kierunki kształcenia na poziomie wyższym korespondują z potrzebami krajowego i lokalnego rynku pracy. Warto rozważyć intensywniejszą współpracę pomiędzy uczelniami wyższymi ulokowanymi w Dąbrowie Górniczej i okolicznych miejscowościach, co powinno skutkować nową ofertą edukacyjną.

Utrata zatrudnienia, niska mobilność i kwalifikacje prowadzą do dłuższego przebywania jednostki poza rynkiem pracy generując ubóstwo. Dlatego nie sposób wyobrazić sobie zrównoważonego rozwoju miasta bez drastycznego ograniczenia tego zjawiska, co jest możliwe jedynie przy ścisłej współpracy najważniejszych partnerów społecznych.

Wśród instrumentów mogących generować zmianę znajdują się działania o charakterze politycznym, prawnym i mentalnym. Permanentne nabywanie nowych umiejętności zwiększa szanse pracownika na pozostanie na miejscu pracy a w przypadku jego utraty, na szybsze pozyskanie nowego zatrudnienia. Nie należy ograniczać kształcenia ustawicznego jedynie do sytuacji związanych z restrukturyzacją czy likwidacją firm. Powinno się wypracować procedury takich działań w całej gospodarce lokalnej, by edukacja zawodowa stała się mechanizmem wpisanym w karierę zawodową każdego pracownika.

Elastyczny rynek pracy powinien tworzyć miejsca dla osób niepełnosprawnych. Rolą władz jest skonstruowanie mechanizmów ułatwiających takie przedsięwzięcie lokalnym przedsiębiorcom. Poza motywacją etyczną warto unaocznic sobie rachunek ekonomiczny, bowiem zatrudnienie osób wykluczonych jest społecznie opłacalne, dzięki środkom europejskim, jak i krajowym programom skierowanym dla pracodawców (np. PFRON).

Biznes ma świadomość, iż aktywny udział w życiu społeczności lokalnej jest naturalnym elementem działalności gospodarczej, dlatego instytucje rynku pracy powinny intensywniej wchodzić w partnerstwo z podmiotami gospodarczymi.

Dyrektywy unijne za nadrzędne cele w dziedzinie zatrudnienia uważają:

- **Wzrost stopy zatrudnienia**

Problemem w skali kraju jest nie tylko dwucyfrowe bezrobocie, lecz co rzadziej jest przedmiotem analizy społecznej, niska stopa zatrudnienia. Dlatego warto zwrócić baczną uwagę na tworzenie nowych miejsc pracy. Rotacja jest stałym elementem w gospodarce wolnorynkowej. Środowisko lokalne musi wytworzyć korzystniejsze warunki dla grup/osób/ firm chcących inwestować na terenie Dąbrowy Górniczej, co przyzwyczai środowisko do większej dynamiki zatrudnienia.

- **Redukcja średniego poziomu bezrobocia do poziomu osiągniętego przez wiodące kraje unijne**

W momencie tworzenia się Strategii Lizbońskiej bezrobocie na terenie Polski było wielokrotnie wyższe niż w krajach „Starej Unii”. Obecnie w dobie kryzysu o charakterze ponadnarodowym nasza pozycja jest dużo korzystniejsza, choć wskaźnik dwucyfrowy nie daje powodów do satysfakcji. Rok 2009 to dla miasta wzrost poziomu bezrobocia a perspektywy nie są szczególnie obiecujące.

- **Wzrost liczby pracujących kobiet do 60%**
- **Wzrost stopy zatrudnienia dla osób w starszym wieku – powyżej 55 roku życia**
- **Podnoszenie o pięć lat średniego wieku, w którym ludzie kończą aktywność zawodową**

Procesy demograficzne wskazują tendencje związane z wydłużeniem cyklu życiowego, co rodzi konieczność zmian w czasie pracy. Aktorzy rynku pracy – przedsiębiorcy, pracownicy i instytucje zatrudnieniowe muszą dostosować się do tych tendencji tworząc nowe procedury i podejście mentalne.

Należy przeprowadzić kompleksowe badania w tej sferze, by móc przygotować program adaptacyjny, w przeciwnym razie grupy upośledzone na lokalnym rynku pracy będą zwiększać swoją liczebność!

- **Dostępność opieki dla 90% dzieci powyżej 3 lat, oraz 33% poniżej 3lat**

Bez rozwiązania mechanizmów opieki nad dzieckiem osoby opiekujące się osobami zależnymi nie będą miały praktycznych szans powrotu na rynek pracy. Problem ten dotyczy również opieki nad osobami niepełnosprawnymi czy ubezwłasnowolnionymi.

- **Poprawa jakości miejsc pracy i bezpieczeństwa zatrudnionych**

Poprawa warunków na lokalnym rynku pracy powinna zachodzić poprzez działania na rzecz:

- reintegracji osób pozostających na długotrwałym bezrobociu,
- doskonalenia kwalifikacji pracowniczych i dostosowania ich do wymogów rynku pracy,
- zwiększenia stopnia zatrudnienia lokalnych pracowników,
- poprawy wydajności pracy,
- poprawy adaptacyjności lokalnych pracowników,
- zapobiegania zagrożeniom, przed którymi stają osoby o niskich kwalifikacjach,
- radzenia sobie z produktami ubocznymi funkcjonowania rynku ogólnokrajowego i globalnego.

Problemy lokalnego rynku pracy wiążą się z działaniami na terenie miasta, choć wpływają na nie również zmiany makroekonomiczne i sytuacja gospodarcza kraju. Powyższe procesy mogą jednak zaistnieć jedynie w wypadku, gdy środowisko lokalne zintensyfikuje działania partnerskie i stworzy określone procedury komunikacyjne.

Warsztaty o charakterze partycypacyjnym zrealizowane na terenie miasta, w których uczestniczyli przedstawiciele instytucji rynku pracy, pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i samorządu lokalnego w sposób jednoznaczny dowiodły, iż niezbędne jest stworzenie procedur komunikacyjnych. Umożliwią one nawiązanie współpracy międzyinstytucjonalnej i podejmowanie kompleksowych działań o długofalowym charakterze.

Na stworzenie społecznie integrującej strategii rynku pracy w Dąbrowie Górniczej złoży się:

- **zasięg pomocy** – partnerstwa powołane przez instytucje rynku pracy, NGO, agencje pośrednictwa i lokalnych przedsiębiorców powinny zadbać o upowszechnienie informacji o możliwościach uzyskania wsparcia;
- **informacja** – powinno się przygotować i upowszechniać całościową i trafną informację wspierającą proces decyzyjny osoby bezrobotnej lub zagrożonej utratą pracy;
- **porady, konsultacje** – doradztwo i wypracowanie dobrych narzędzi diagnostycznych ten obowiązek powinny przejąć na siebie Powiatowy Urząd Pracy w konsultacji ze specjalistami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i pracownikami wyższych uczelni;

- **pomoc osobista** – wypracowanie indywidualnych planów pomocy i identyfikacja trudności indywidualnych (metodologia i elastyczność działania);
- **edukacja i szkolenie** – wypracowanie reguł dostępu do edukacji i szkoleń, określanie wyników i wariantów kwalifikacji;
- **wspieranie** – świadomość, iż grupy o słabej pozycji społecznej wymagają wsparcia; opracowanie procedur dotarcia do beneficjenta, stworzenie systemu w ramach którego pomocy udzielaliby specjaliści z instytucji rynku pracy, pomocy społecznej, NGO, poradni specjalistycznych;
- **doradztwo indywidualne** – wypracowanie modelu partnerstwa indywidualnego (mentora) wspierającego szkolenie i zatrudnienie (współpraca asystentów rodzinnych);
- **doświadczenie zawodowe** – wypracowanie lokalnych procedur współpracy i odbywania praktyk u pracodawców;
- **pomoc dla pracujących** – wypracowanie oferty pomocy w miejscu pracy dla osób o małym doświadczeniu;
- **szkolenia w miejscu pracy** – stworzenie propozycji dla klientów o niestabilnym zatrudnieniu, co poprawi pozycję tej grupy na rynku pracy.

Diagnoza i prognoza na lokalnym rynku pracy

Dotychczasowe badania ogólnopolskiego, regionalnego i lokalnego rynku pracy są niedostosowane do stale zmieniających się i coraz bardziej zróżnicowanych potrzeb pracodawców, pracobiorców i instytucji wspomagających procesy zatrudnienia.

Poniższe zalecenia badawcze wprowadzają cały szereg elementów dookreślających charakterystykę populacji a w konsekwencji dają odpowiedzi i wskazówki do podejmowania działań na rzecz poprawy stanu rynku pracy.

Stworzenie takiej lokalnej bazy danych jest możliwe jedynie przy pełnej współpracy podmiotów posiadających zaktualizowane informacje w każdej ze sfer. Niezbędne wydaje się powołanie stałego zespołu w skład którego wchodziłoby reprezentanci najważniejszych podmiotów gospodarczych i społecznych miasta.

Gromadzenie takich danych pozwoli na podejmowanie decyzji w oparciu o kryteria obiektywne co w dłuższej perspektywie czasowej umożliwi zaobserwowanie tendencji i prawidłowości rządzących mechanizmami lokalnego rynku pracy.

Wśród danych umożliwiających pełniejszą diagnozę lokalnego rynku pracy powinny się znaleźć:

- **struktura ludności** (cechy demograficzne i kapitału ludzkiego);
- **pracujący** (działy/sektory/wielkość firm);
- **bezrobotni** (źródła, charakter: koniunkturalne, strukturalne, długookresowe, permanentne);
- **nieaktywni zawodowo**;
- **charakter lokalnych miejsc pracy z uwzględnieniem struktury działowo/sektorowej i wielkości firm oraz wymagań dotyczących kapitału ludzkiego**;
- **dochody pracujących**;
- **lokalna edukacja**;
- **usługi wpływające na aktywność ekonomiczną bezrobotnych np. żłobki, przedszkola**;
- **możliwość zdobycia mieszkania/dostępność dojazdów do pracy**;
- **zasoby czynników wytwórczych** (lokale, tereny inwestycyjne);
- **charakter lokalnej gospodarki**;
- **cechy instytucjonalne lokalnego rynku pracy** (uwarunkowania prawne i finansowe wpływające na koszt podejmowania pracy, uwarunkowania dotyczące działania instytucji i ich skutków w obrębie rynku pracy: skuteczność edukacji, programów, pośrednictwa pracy);
- **zmiany na rynku pracy (przepływy)** – charakter zawodu, zmiany przestrzenne – migracje, zmiany kwalifikacji;
- **czas pozostawania w danym miejscu, wewnętrzny rynek pracy, stan i proces przemieszczania się pracujących**.

Diagnoza problemów społecznych obserwowanych z perspektywy lokalnej nie może obejść się bez analizy różnorodnych uwarunkowań kształtujących rzeczywistość społeczną. Jednym z obszarów analizy równie ważnym jak lokalna gospodarka, edukacja i kultura czy bezpieczeństwo obywateli jest lokalny rynek pracy. Bez dogłębnej znajomości jego uwarunkowań, sytuacji i perspektyw nie sposób rozwiązywać problemów społeczności lokalnej.

3.2.3. UZALEŻNIENIA: ALKOHOLIZM I NARKOMANIA

Uzależnienia stanowią oddzielną kategorię dysfunkcji społecznych. Ten wspólny definicyjny mianownik stanowi punkt wyjścia dla specyficznych działań na rzecz przeciwdziałania poszczególnym rodzajom uzależnień.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), uzależnienie to psychiczny i fizyczny stan wynikający z interakcji między żywym organizmem, a substancją chemiczną (do których należą: alkohol, narkotyki, nikotyna, leki), charakteryzujący się zmianami i innymi reakcjami takimi jak: konieczność przyjmowania danej substancji w sposób ciągły lub okresowy, w celu doświadczenia jej wpływu na psychikę lub by uniknąć objawów towarzyszących brakowi substancji.

W języku potocznym termin "uzależnienie" jest stosowany głównie do osób, które nadużywają narkotyków, leków, alkoholu, czy papierosów. W szerszym kontekście może odnosić się do wielu innych zachowań np.: gier hazardowych, oglądania telewizji, korzystania z komputera, internetu i innych. Największą zdiagnozowaną grupę stanowią osoby uzależnione od alkoholu:

Kryteria diagnostyczne uzależnienia od alkoholu według Światowej Organizacji Zdrowia (ICD-10), definiują je jako:

"Zespół objawów somatycznych, behawioralnych i poznawczych, w których picie alkoholu staje się priorytetowe nad innymi poprzednio ważniejszymi zachowaniami. Do rozpoznania potrzebne jest stwierdzenie trzech z poniższych objawów w czasie ostatniego roku:

- silna potrzeba (głód) picia albo kompulsywne picie alkoholu,
- trudności w kontrolowaniu zachowań związanych z piciem w sensie upośledzenia:
  - 1) kontrolowania rozpoczęcia picia,
  - 2) długości trwania picia,
  - 3) ilości alkoholu.
- stan abstynencyjny spowodowany przerwaniem picia lub zredukowania dawki alkoholu, przejawiający się:
  - charakterystycznym zespołem abstynencyjnym,
  - piciem alkoholu lub przyjmowaniem substancji o podobnym działaniu, (np. benzodiazepiny, barbiturany, eter) z zamiarem złagodzenia lub uniknięcia objawów abstynencyjnych,
- występowanie tolerancji, polegającej na potrzebie spożycia większych dawek do wywołania efektu powodowanego poprzednio mniejszymi dawkami (są one nieraz tak duże, że mogłyby spowodować śmierć osoby nieuzależnionej),
- postępujące zaniedbywanie alternatywnych przyjemności lub zainteresowań z powodu picia, zwiększenie ilości czasu potrzebnego na zdobycie alkoholu lub powrócenie do normy po wypiciu,
- picie alkoholu mimo wiedzy o jego szkodliwości np. o uszkodzeniu wątroby spowodowanych piciem, stanach depresyjnych po dłuższym piciu".

Narkomanię, jak wcześniej zauważono, można rozpatrywać jak inne rodzaje uzależnień. Napotkamy tu wiele elementów podobnych do alkoholizmu zwłaszcza w schematach psychicznych działania, skutkach oraz przyczynach zarówno społecznych, jak psychosomatycznych. Najbardziej znaną definicją tego zjawiska jest opracowana w 1957 roku przez Komitet Światowej Organizacji Zdrowia ONZ, w której stwierdzono, że „Narkomania to stan zatrucia okresowego lub chronicznego spowodowany powtarzającym się przyjmowaniem narkotyków w postaci naturalnej lub syntetycznej”.

Samo zjawisko narkomanii jest na badanym obszarze, rzadsze od alkoholizmu, co wynika z danych liczbowych instytucji działających na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom w Dąbrowie Górniczej.

Przebieg uzależnienia od narkotyków jest bardziej gwałtowny niż w przypadku alkoholu. Narkomania, w krótkim czasie prowadzi do poważnych zmian psychicznych pod postacią obniżenia uczuciowości wyższej, degradacji społecznej, zaburzeń krytycyzmu, osłabienia woli, kłamliwości. Często staje się przyczyną wejścia na drogę przestępczą.

Alkohol i narkotyki wiążą jednostkę w zależność psychiczną polegającą na potrzebie stałego, lub częstego przyjmowania danego środka aby powtórzyć poprzednie przeżycia związane z jego przyjęciem. Zależność fizyczna jest stanem biologicznej adaptacji organizmu do danego środka, a przerwanie lub ograniczenie przyjmowania pociąga za sobą wystąpienie zaburzeń funkcjonowania ustroju (zespół abstynencyjny).

Podłoża uzależnień:

- biologiczne (biochemiczna podatność organizmu),
- psychiczne (bardziej podatne będą te osoby, które częściej niż inne popadają w konflikt z otoczeniem, nie potrafią sobie radzić ze stresem, często przeżywają stany napięć psychicznych),
- społeczne (głównie naciski i modelowanie ze strony otoczenia).

Rozpoznawanie zespołu uzależnienia polega na analizie powiązanych ze sobą i powtarzających się objawów. Na kryterium diagnostyczne składają się:

- zmiany w zachowaniu,
- zmiany subiektywne (odczuwane i dostrzegane przez samego alkoholika),
- zmiany psychologiczne.

Należy zwrócić szczególną uwagę na to, iż najczęściej odbiorcą substancji psychoaktywnych są osoby młode w odróżnieniu od uzależnienia alkoholowego, gdzie największą grupą uzależnionych stanowią osoby pomiędzy 35-60 rokiem życia. Łatwość pozyskania niektórych środków (np. ogólnodostępnych substancji chemicznych – kleje, lakiery, itp.) pozwala młodym ludziom na korzystanie z tych właśnie produktów bez kontroli dystrybucji, jak ma to miejsce w przypadku alkoholu. Szacuje się, iż to właśnie najbardziej toksyczne związki oraz sposoby przyjmowania środków są popularne u najmłodszych osób – grupa wiekowa 8-16 (tzw. "wąchanie kleju").

Procesy uzależnienia najczęściej są odpowiedzialne za:

- degradację fizyczną, psychiczną i społeczną jednostek uzależnionych,
- znęcanie się nad osobą zależną – współuzależnioną,
- rozboje,
- kradzieże,
- gwałty,
- bójki i pobicia,
- rozwody (rozbijanie związków rodzinnych i pozbawianie ich właściwej roli socjalizacyjnej dla przyszłych pokoleń),
- osłabianie funkcji wychowawczych i socjalizacyjnych,
- wulgaryzację obyczajów,
- modelowanie kontrkulturowe,
- bezdomność,
- zabójstwa.

Według danych krajowych opublikowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2009 populacja osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych (dane szacunkowe), obrazuje się następująco:

		W Polsce 38,6 mln	W mieście 100 tys. mieszk.	W mieście 25 tys. mieszk.	W gminie 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	Razem ok 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	Okolo 1.330 osób: dorosłych i dzieci	Okolo 530 osób: dorosłych i dzieci

Na tym tle sytuacja uzależnienia od alkoholu w Dąbrowie Górniczej nie odbiega od średniej wskaźników krajowych. Szczegółowy opis sytuacji problematyki uzależnienia alkoholowego w mieście zostanie zaprezentowany poniżej.

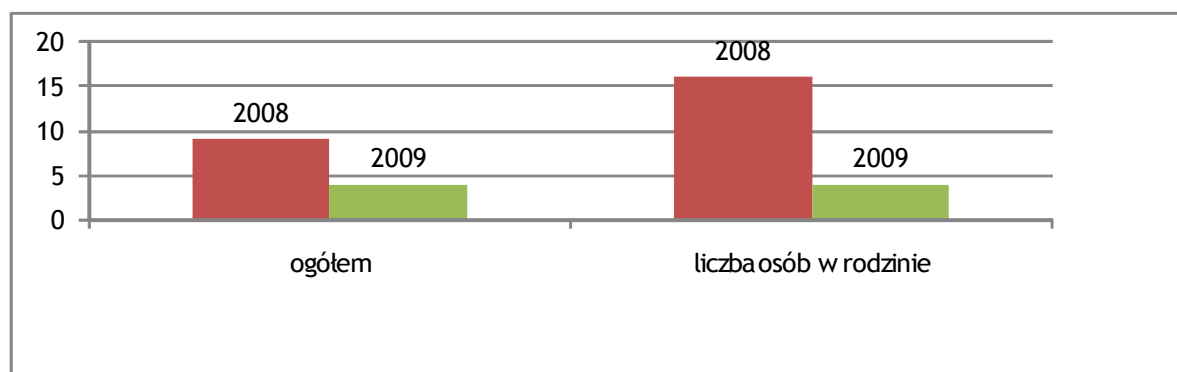
Na terenie Dąbrowy Górniczej wskaźniki narkomanii są niższe od alkoholizmu, co nie odbiega on od wskaźników krajowych, jednak aby wyrokować o przyczynie i skali problemów w wymiarze rzeczywistym, wymagane są pogłębione badania w tym zakresie.

W roku 2008 i 2009 w zestawieniach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej pojawiają się osoby, którym udzielono pomocy w formie zasiłku z powodów narkomanii.

Poniższa tabela prezentuje zestawienie świadczeń oraz osób w rodzinach objętych niniejszą pomocą:

	2008	2009
Ogółem	9	4
Liczba osób w rodzinie	16	4

Tendencja opisana w tabeli zobrazowana została poniższym wykresem:

Jasno wynika z prezentowanej symulacji graficznej, iż w porównaniu z problematyką alkoholizmu, narkomania stanowi raczej margines, którego jednak nie należy lekceważyć. Istniejąca baza leczenia osób uzależnionych od narkotyków na terenie miasta, jak i w ramach współpracujących instytucji na terenie województwa, wydaje się być zadowalająca. Wskazane jest jednak położenie większego nacisku na interdyscyplinarne prowadzenie szkoleń dla pracowników instytucji mogących mieć z problematyką narkomanii potencjalny kontakt w ramach pracy zawodowej.

Należy zwrócić szczególną uwagę, iż zmiany legislacyjne Republiki Czeskiej, w której dopuszczono do sprzedaży i spożycia niektóre środki psychoaktywne, mogą spowodować wzrost dostępności i sprzyjać zachowaniom eksperymentującym, zwłaszcza wśród ludzi młodych – w gimnazjach i szkołach średnich.

Częściami składowymi systemu opieki nad osobami uzależnionymi i ich rodzinami są placówki, instytucje i organizacje podejmujące poniższe działania. W czwartej kolumnie zawarto sugestie poszerzenia działalności o proponowane działania:

Lp.	Nazwa instytucji	Realizowany program, zadania	Proponowane dodatkowe działania
1	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.	Doradztwo, opiniowanie i koordynowanie działań na rzecz osób uzależnionych na terenie miasta. Monitoring programów krajowych i wojewódzkich na rzecz osób uzależnionych, celem propozycji wdrożenia na terenie miasta.
2	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, (Klub Integracji Społecznej)	<ul style="list-style-type: none"> - działania diagnostyczne w zakresie picia szkodliwego, uzależnienia od alkoholu, - konsultacje indywidualne ukierunkowane na rozpoznanie problemu alkoholowego, - porady i konsultacje dla członków rodzin z problemem uzależnienia, - działania interwencyjne w środowisku z problemem alkoholowym i narkomanią, - zajęcia grupowe o charakterze profilaktyczno – edukacyjnym, - praca w kontakcie indywidualnym o charakterze profilaktyczno – edukacyjnym dla osób pijących w sposób szkodliwy, - współpraca z innymi placówkami na terenie województwa w zakresie diagnozy i terapii uzależnień, - kierowanie klientów z problemem uzależnienia i współuzależnienia do placówek leczenia odwykowego, - programy edukacyjne dla osób z diagnozą picia szkodliwego – realizacja od 2007 roku, - zajęcia warsztatowe dla osób uzależnionych od narkotyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – działania wspierające, – inicjowanie nowych programów.
3	Sąd Rejonowy	Orzekanie w sprawach z udziałem osób pod wpływem alkoholu, gdzie skutkiem oprócz wyroku skazującego z wykonaniem lub odstąpieniem, jest również skierowanie na leczenie przymusowe.	Oprócz swoistych działań wynikających z regulacji prawnych, monitoring środowiskowy, tworzenie map problemów na terenie miasta.
4	Komenda Miejska Policji	Interwencje w sprawach z udziałem osób nietrzeźwych.	Interwencje, działania rozpoznawcze w środowisku, tworzenie map problemów na terenie miasta.
5	Straż Miejska		

6	Poradnia dla osób Uzależnionych od Alkoholu	Realizacja leczenia odwykowego osób uzależnionych.	Program podstawowy dla osób uzależnionych od alkoholu; program terapii pogłębionej dla osób uzależnionych od alkoholu; program dla osób współuzależnionych; program dla Dorosłych Dzieci Alkoholików, organizacja cyklicznych szkoleń dla pracowników instytucji mających styczność z problemem alkoholowym w zakresie działań na rzecz niwelacji problemu, na terenie miasta.
7	Klub Nadzieja. Chrześcijańska Grupa Wsparcia dla Osób Uzależnionych i ich Rodzin	- terapia podtrzymująca, - programy zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób uzależnionych, - edukacja zdrowotna i profilaktyka.	Działania wspierające, podtrzymywanie w trzeźwości i monitoring, wskazywanie zagrożeń oraz braków systemu, wspieranie istniejących projektów, inicjowanie nowych.
8	Fundacja na Rzecz Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA”.	Realizowanie zadań z zakresu edukacji, profilaktyki i terapii uzależnień. Prowadzenie Ośrodka Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA” - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Realizowanie świadczeń w ramach: <ul style="list-style-type: none"> – Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu. – Poradni terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych. – Oddziału dziennego terapii uzależnienia od alkoholu. A w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> – ambulatoryjny program edukacyjny dla osób uzależnionych i pijących szkodliwie. – program podstawowy ambulatoryjny i stacjonarny (oddział dzienny) dla osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków i hazardu. – ambulatoryjne programy ponad podstawowe (rehabilitacja i post rehabilitacja) dla uzależnionych. – ambulatoryjne grupy terapeutyczne dla współuzależnionych. – program indywidualnej terapii dla uzależnionych i współuzależnionych. – konsultacje specjalisty psychiatry i psychologa. Realizowanie projektów, których celem jest edukacja o uzależnieniach, wstępna diagnoza i interwencja wobec osób uzależnionych i zapobieganie wykluczeniu społecznemu tych osób i rodzin.	

9	Referat Profilaktyki Uzależnień	<p>1. Prowadzenie działań związanych z:</p> <ul style="list-style-type: none"> - profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii, - integracją społeczną. <p>2. Kreowanie lokalnej polityki wobec alkoholu i narkomanii w Gminie .</p> <p>3. Opracowywanie i wdrażanie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.</p> <p>4. Analiza zasobów umożliwiających prowadzenie działalności profilaktycznej i naprawczej.</p> <p>5. Koordynowanie działalności zespołów Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.</p> <p>6. Prowadzenie ewidencji osób uzależnionych.</p> <p>7. Przygotowywanie pełnej dokumentacji niezbędnej do wydania opinii przez biegłego w przedmiocie uzależnienia i dalszego postępowania sądowego.</p> <p>8. Wdrażanie i propagowanie regionalnych, ogólnopolskich kampanii edukacyjnych dot. choroby alkoholowej, przemocy w rodzinie oraz innych zjawisk patologicznych.</p> <p>9. Przygotowywanie i przeprowadzanie konkursów ofert na realizację zadań własnych gminy, zleconych do wykonania organizacjom pozarządowym i innym podmiotom w obszarze przeciwdziałania patologiom społecznym i uzależnieniom.</p> <p>10. Prowadzenie Punktu Uzależnień od Narkotyków i Punktu Konsultacyjno - Informacyjnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - stały monitoring aktualnej sytuacji na polu uzależnienia w mieście, poprzez zbieranie raportów od współpracujących instytucji, - tworzenie analiz retrospektywnych oraz prognoz na podstawie zebranych danych z instytucji w mieście, - koordynacja pracy poszczególnych instytucji miejskich celem niedublowania działań, oszczędności kapitałów materialnych i niematerialnych, - monitoring efektywności prowadzonych w mieście działań na rzecz osób uzależnionych, - organizowanie programów i akcji profilaktycznych; <p>W zakresie przeciwdziałania narkomanii można podjąć działalność streetworkerską: W zakresie zmniejszenia zagrożeń chorób: żółtaczk, HIV-AIDS (wymiana strzykawek i igieł, nauka bezpiecznej iniekcji i inne.), działalność profilaktyczna HIV-AIDS.</p>
---	---------------------------------	--	--

Powyższe działania instytucji mogą być poszerzone o współpracę jednostek i instytucji niezwiązanych w sposób bezpośredni z problematyką uzależnień. Jednak dzięki swojej aktywności w sposób pośredni mogą wspierać sferę profilaktyki i prewencji alkoholowej i narkotykowej. Możemy do nich zaliczyć:

1. Poradnię Psychologiczno - Pedagogiczną, prowadzenie działań rozpoznawczych, profilaktycznych, monitoring środowiska.
2. Miejską Bibliotekę Publiczną - organizacja zajęć o charakterze biblioterapeutycznym dla dzieci ze środowisk zagrożonych alkoholizmem.
3. Szkoły i przedszkola. Należy podkreślić ważny wkład w monitoring środowiska, ze względu na długotrwały i bezpośredni kontakt. Należy wspierać działania zgodne z programami wychowawczymi i profilaktycznymi szkoły, szczególnie promocji zdrowego stylu życia oraz tematyce uzależnień.
4. Centrum Sportu i Rekreacji – działalność z zakresu promocji zdrowego stylu życia wśród młodych osób oraz organizacji czasu wolnego dla osób uzależnionych. Uruchomienie programów zastępowania zachowań patologicznych, zachowaniami społecznie akceptowanymi oraz wspieranie trzeźwienia, szczególnie w jego najtrudniejszej, początkowej fazie.
5. Zakłady pracy – kontakt z pracodawcami szczególnie dużych zakładów pracy w celu rozwijania działalności prewencyjnej uzależnień oraz propagowania zdrowego stylu życia

Należy podkreślić, iż niezbędne jest merytoryczne wsparcie powyższych placówek, zarówno w przestrzeni zatrudnienia odpowiedniej kadry, jak i przeszkolenia pracowników niniejszych jednostek. Dzięki temu zwiększy się efektywność działań jak i poziom profesjonalnej profilaktyki i prewencji uzależnień.

Poniżej zaprezentowane zostaną szczegółowe działania jednostek pomocy w zakresie uzależnień w perspektywie danych empirycznych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje działania diagnostyczno - motywujące klientów z problemem alkoholowym, które prowadzone są poprzez:

- konsultacje indywidualne ukierunkowane na rozpoznanie problemu alkoholowego i narkomanii,
- porady i konsultacje dla członków rodzin z problemem uzależnienia,
- działania interwencyjne w środowisku z problemem alkoholowym i narkomanii,
- zajęcia grupowe o charakterze profilaktyczno – edukacyjnym, mające na celu zmotywowanie osób z problemem uzależnienia i współuzależnienia do podjęcia stosownej terapii,
- pracę w kontakcie indywidualnym o charakterze profilaktyczno – edukacyjnym dla osób pijących w sposób szkodliwy,
- współpracę z Ośrodkiem Leczenia Uzależnień, oddziałami detoksykacyjnymi, Poradniami Leczenia Uzależnień,
- kierowanie klientów z problemem uzależnienia i współuzależnienia do placówek leczenia odwykowego,
- programy edukacyjne dla osób z diagnozą picia szkodliwego,
- zajęcia warsztatowe dla osób uzależnionych od narkotyków.

Pomocą dla osób uzależnionych, w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, zajmuje się Klub Integracji Społecznej, który to prowadzi swoją działalność w oparciu o następujące programy i działania:

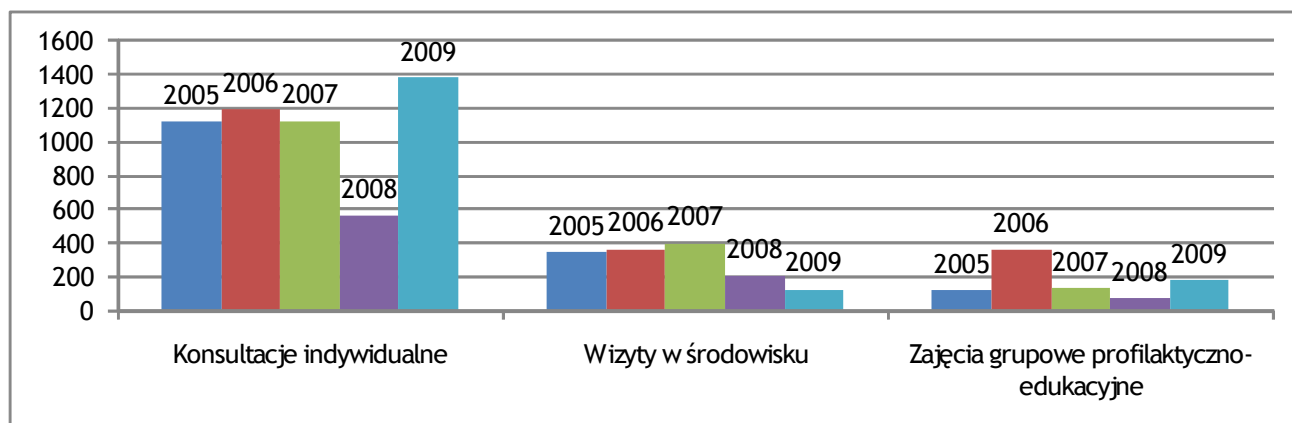
- „Trzeźwość - efektywne życie w społeczności lokalnej”, program przeznaczony dla osób z problemem alkoholowym i osób współuzależnionych;
- program przeznaczony dla osób pijących w sposób szkodliwy;
- indywidualne programy terapii dla młodzieży;
- „Chcę pomóc sobie” - program profilaktyczno – edukacyjny dla osób przebywających w ośrodku interwencji kryzysowej;
- „Żyj zdrowo” – program przeznaczony dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- rozpoznawanie problemu alkoholowego w kontakcie indywidualnym z klientem w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej;
- praca w kontakcie indywidualnym z klientem z zakresu wsparcia psychologicznego, terapeutycznego;
- współpraca z Poradnią Odwykową, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, kuratorami zawodowymi Sądu Rejonowego, Policją, grupami AA na terenie miasta Dąbrowa Górnicza, ze stowarzyszeniami klubów abstynenckich na terenie województwa śląskiego, z ośrodkami leczenia odwykowego stacjonarnego na terenie całego kraju.

Statystykę realizowanych w ramach omawianej komórki organizacyjnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej świadczeń na rzecz osób związanych z problemem alkoholowym obrazuje poniższa tabela:

Rodzaj świadczeń	2005	2006	2007	2008	2009
Konsultacje indywidualne	1120	1194	1126	563	1378
Wizyty w środowisku	345	366	401	208	129
Zajęcia grupowe profilaktyczno - edukacyjne:	120	384	167	99	180
a. dla osób z problemem alkoholowym	120	360	132	74	155
b. współuzależnionych	0	24	35	25	25
Program motywacyjny dla osób uzależnionych od środków psychoaktywnych	0	5	4	3	14
Program edukacyjny dla osób z diagnozą picia szkodliwego	-	-	41	25	44

Dane liczbowe z roku 2008 nie wskazują na spadek problemu alkoholizmu. Stanowią wypadkową przejściowych problemów organizacyjnych w materii wykrywalności alkoholizmu.

Tendencje zjawisk obrazują poniższe wykresy:

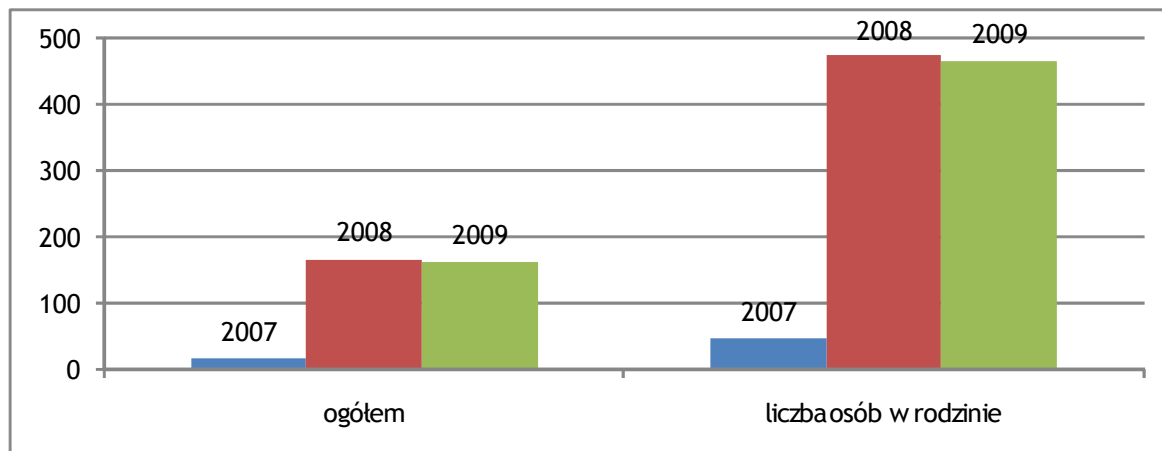

Do pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zgłaszają się osoby z problemem: alkoholowym, narkomanii, lekomani, hazardu.

Liczba osób objętych pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej za okres 2007, 2008, 2009 w Dąbrowie Górniczej według sprawozdań rocznych z udzielanych świadczeń, na potrzeby MPiPS, według powodu przyznania pomocy w kategorii alkoholizm:

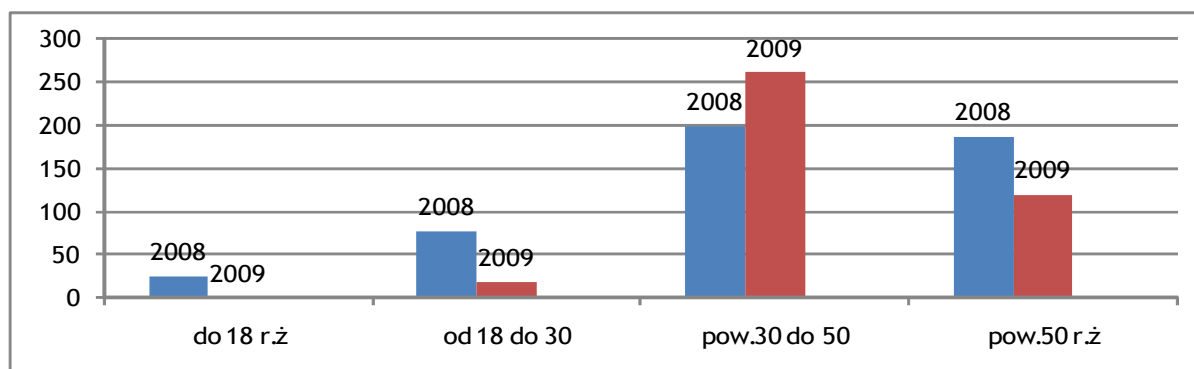
	2007	2008	2009
Ogółem	17	167	164
Liczba osób w rodzinie	47	478	467

Dane liczbowe prezentowane w tabeli zobrazowane zostały poniższym wykresem:

W prezentowanej symulacji widoczny jest wzrost wykrywalności problemu. Należy położyć nacisk na dalszy rozwój działań w zakresie profilaktyki i edukacji zarówno w dziedzinie alkoholizmu jak i narkomanii.

Ciekawie prezentuje się również proporcja wieku osób ze zdiagnozowanym problemem alkoholowym. Przedstawia ją poniższy wykres:

Symulacja ukazuje tendencję spadkową w kategorii wiekowej: młodzież, wczesna dorosłość. Można to łączyć z ogólną w kraju tendencją intensywnej emigracji zarobkowej, w tej właśnie kategorii wiekowej.

Niepokojący jest wzrost liczby uzależnionych osób w przedziale wiekowym 30 – 50, czyli osób w wieku produkcyjnym. Można domniemywać, że problem uzależnień w tej grupie będzie skorelowany z bezrobociem. Należy podjąć kompleksowe działania zmierzające do rozwiązania obu problemów jednocześnie. Zarówno alkoholizm, jak i bezrobocie stanowią najczęściej katalizator wywołujący rozwój innych problemów społecznych, między innymi przemocy domowej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej współpracuje na terenie województwa z następującymi instytucjami:

- w systemie stacjonarnym: Gorzyce, Parzymiechy, Skoczów, Morawica, Katowice Szopienice,
- w systemie ambulatoryjnym: Poradnia Leczenia Odwykowego w Dąbrowie Górniczej, Ośrodek Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA”.
- szpitale psychiatryczne: dot. problemu alkoholowego.

a. z oddziałami odwykowymi : Toszek, Lubliniec, Rybnik.

b. ze szpitalami: w ramach detoksykacji.

Liczba osób skierowanych w 2009r. do:

- ośrodków leczenia uzależnień - 43
- oddziału detoksykacyjnego - 7
- Poradni Leczenia Uzależnień - 29
- Poradni Zdrowia Psychicznego - 1

Fundacja na Rzecz Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA”

Realizuje projekty:

A. Prowadzi Ośrodek Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „DROGA” - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej. W ramach celów statutowych Fundacji i w oparciu o kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia prowadzi terapię uzależnienia w ramach:

- Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu.
- Poradni terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych,
- Dziennego oddziału terapii uzależnienia od alkoholu.

B. Wstępnej diagnozy i interwencji wobec osób uzależnionych w zakładach pracy.

C. Wsparcia pracowników dużych zakładów pracy.

D. Edukacyjne i szkoleniowe – Magazyn NA ZDROWIE.

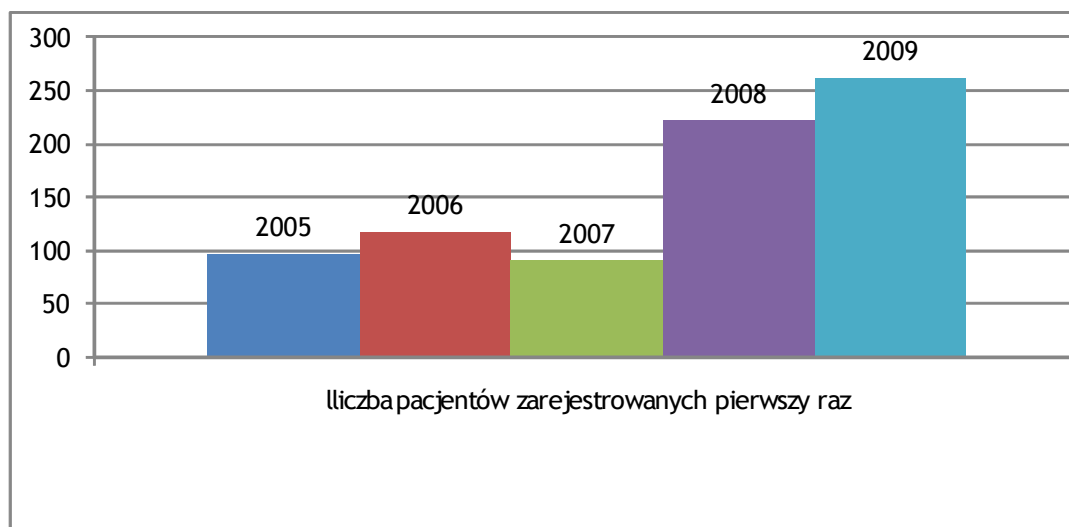
E. Programy zapobiegania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Ilość pacjentów zarejestrowanych po raz pierwszy ukazuje poniższa tabela:

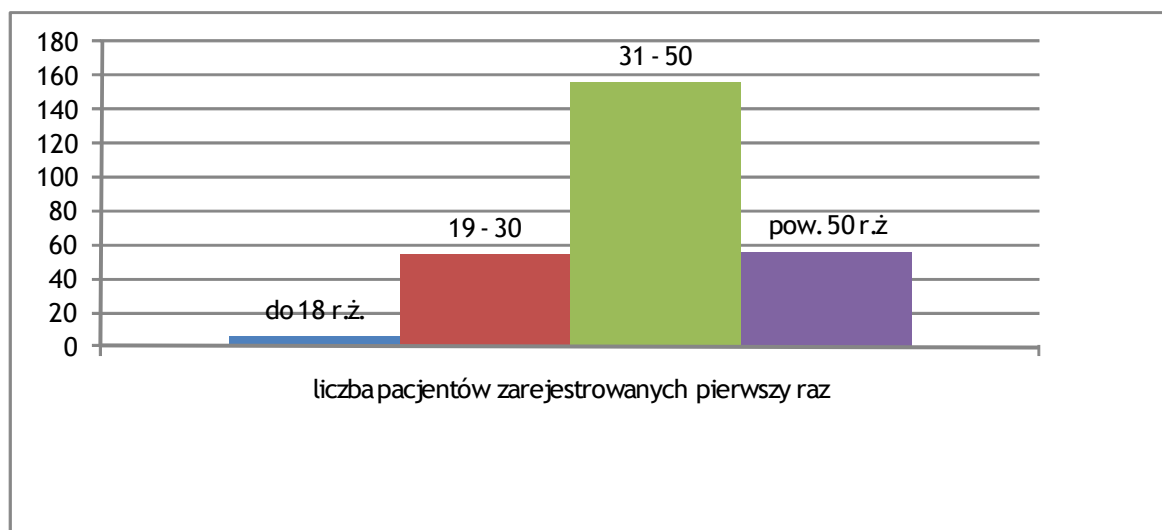
ROK	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba osób	97	118	91	222	262

Wykres obrazuje powyższe dane:

Można zaobserwować tendencję wzrostową, sugerującą zaostrzenie się zjawiska na terenie Dąbrowy Górniczej, jednak pełnego zobrazowania sytuacji (potwierdzającego stan zagrożenia zasygnalizowany w ramach danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej) dopełnia kolejny wykres, z podziałem wiekowym:

Tak jak z poprzednich analiz wynika, że zauważalny jest problem rosnącego nadużywania u osób w kategorii wiekowej 31 – 50.

„Klub Nadzieja” Chrześcijańska Grupa Wsparcia dla Osób Uzależnionych i ich Rodzin

Prowadzi działalność wspierającą osoby uzależnione od alkoholu, w zakresie:

- Grupy AA, w których uczestniczy od 15 do 20 osób, swoim programem obejmuje około 50 osób. Kobiety z problemem alkoholowym i współuzależnienia stanowią około 20-25% wszystkich ludzi, którzy uczestniczą w programie. W przeważającej liczbie są to osoby w średnim wieku (40-50 lat) około 70%. Reszta poniżej 40 roku życia. W okresie funkcjonowania grupy wsparcia odnotowano tendencję wzrostową odnośnie występowania

uzależnienia od alkoholu, co przełożyło się na wzrost liczby osób uczestniczących w spotkaniach, jak również osób, które pojawiły się, bądź pojawiają się sporadycznie na spotkaniach grup.

- Całodniowych, cyklicznych spotkań dla osób uzależnionych pod nazwą: „DZIEŃ NOWEJ SZANSY”. Polegają one na odwiedzinach w środowiskach szczególnego ryzyka i prowadzenie akcji edukacyjnych i motywujących do podjęcia leczenia. Głównym celem takiej akcji jest motywowanie ludzi do podjęcia leczenia i do zmiany trybu życia. W latach 2008 i 2009 dzięki tym akcjom na leczenie odwykowe zostało skierowanych ok. 20 osób. Rocznie ok. 100 osób uzyskuje pomoc niniejszej grupy.

Poradnia dla Osób Uzależnionych od Alkoholu w Dąbrowie Górniczej

W latach 2008 oraz do pierwszego półrocza 2009 zarejestrowano następującą liczbę udzielonych porad terapeutycznych:

Lp.	Kategoria	2008	Pierwsze półrocze 2009
1	Liczba pacjentów uzależnionych, zarejestrowanych ogółem	940	568
2	Liczba pacjentów uzależnionych, którzy zgłosili się pp raz pierwszy	324	172
3	Liczba współuzależnionych, zarejestrowanych ogółem	140	65
4	Liczba pacjentów współuzależnionych, którzy zgłosili się po raz pierwszy	58	22
5	Liczba pacjentów uzależnionych, zarejestrowanych, zobowiązanych do leczenia	156 (128 osób podjęło leczenie)	126 (100 osób podjęło leczenie)

Pomimo analizy danych wyłącznie za rok 2008 i pierwsze półrocze 2009 można zaobserwować tendencję wzrostową.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

1. Liczba osób zgłoszonych do objęcia leczeniem odwykowym z uwzględnieniem:

A. podział na płeć:

- 2008r. - 283 w tym, kobiety - 45 ; mężczyźni – 238
- 2009r. - 190 w tym, kobiety - 30 ; mężczyźni – 160

B. podział na wiek:

	2008r.		2009r. (I półrocze)	
wiek	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
18-25 lat	6	18	6	18
26-40 lat	15	62	8	58
41-60 lat	23	136	11	67
pow. 60 lat	1	22	5	17

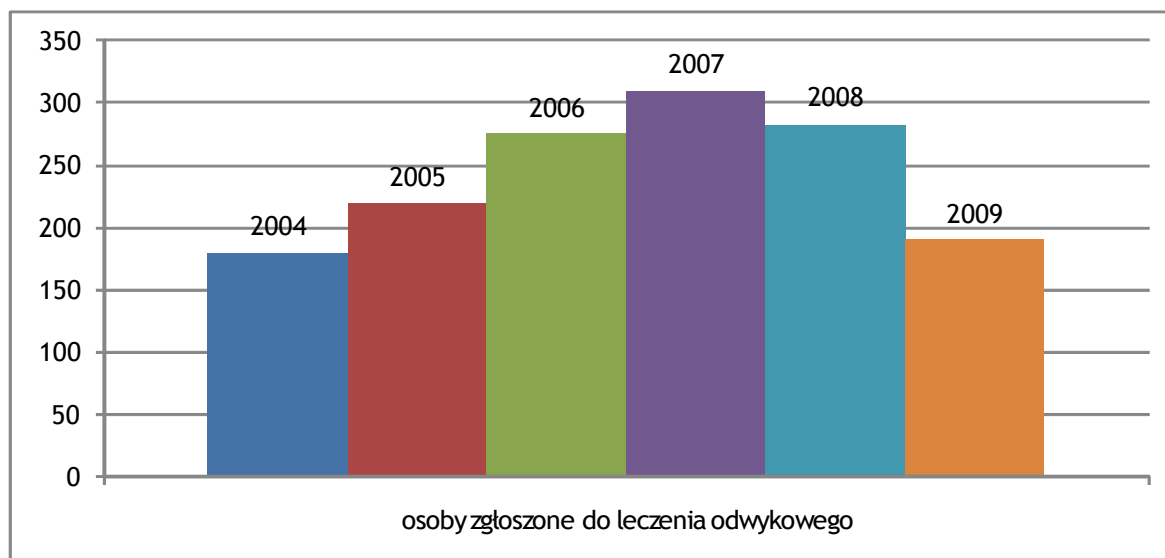
2. Liczba wniosków skierowanych do Sądu Rejonowego o przymusowe leczenie w Dąbrowie Górniczej:

- 2008r. - 193
- 2009r. - 242

1. Ilość wniosków przyjętych celem objęcia leczeniem odwykowym.

ROK	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ilość wniosków	180	219	275	310	283	190

Powyższe dane zobrazowano wykresem:

Tendencja jest wyraźnie malejąca, jednak należy pamiętać, iż spadek jest nieznaczny, a omawiana tu statystyka stanowi tylko wycinek problematyki alkoholizmu na terenie miasta Dąbrowy Górniczej.

Poniższa analiza SWOT prezentuje cechy programu przeciwdziałania alkoholizmowi i innym uzależnieniom:

MOCNE	SŁABE
<ul style="list-style-type: none"> • realizacja zadań wynikających z ustaw. • szeroki wachlarz usług i realizowanych programów w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. • szeroko rozwinięta współpraca z instytucjami na terenie województwa. • istnienie NGO działających na rzecz problematyki uzależnień. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak ścisłej koordynacji działań poszczególnych instytucji. • brak stałego i spójnego monitoringu problematyki uzależnień. • niewystarczająca oferta profilaktyki uzależnień ze strony jednostek pozapomocowych. • niedostateczna liczba organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką uzależnień.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie efektywności działań profilaktycznych poprzez poprawienie współpracy jednostek pomocowych i organizacji pozarządowych i innych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększająca się liczba osób uzależnionych w wieku produkcyjnym. • zwiększająca się liczba problemów sprzężonych z uzależnieniami. • zwiększająca się liczba osób wykluczonych ze struktur społeczno - ekonomicznych ze względu na problem uzależnień. • legalizacja na terenie Republiki Czeskiej spożycia miękkich środków psychoaktywnych.

WNIOSKI:

Istnieje możliwość zwiększenia efektywności działań instytucji dodatkowymi zadaniami rozłożonymi w ramach sieci współpracy i koordynowanymi przez instytucje nadrzędną, co obniży koszty realizacji projektów jak i doprowadzi do wzrostu efektywności monitoringu, profilaktyki oraz leczenia problemów uzależnień.

- stały monitoring aktualnej sytuacji uzależnienia w mieście, poprzez zbieranie informacji od współpracujących instytucji,
- tworzenie analiz retrospektywnych oraz prognoz na podstawie zebranych danych z instytucji w mieście,
- koordynacja pracy poszczególnych instytucji miejskich celem niedublowania działań, oszczędności kapitałów materialnych i niematerialnych,
- monitoring efektywności prowadzonych w mieście działań na rzecz osób uzależnionych,
- kreowanie planów rozwojowych i potrzeb na rzecz osób uzależnionych w Dąbrowie Górniczej,
- organizowanie programów profilaktycznych,
- organizowanie akcji profilaktycznych,
- organizacja działalności streetworkerów w zakresie profilaktyki uzależnień, szczególnie narkomanii, problematyki prostytucji.

3.2.4. PRZEMOC DOMOWA

Analiza tego problemu społecznego opiera się o diagnozę zachowań patologicznych w czterech obszarach:

- przemocy fizycznej,
- przemocy psychicznej,
- przemocy seksualnej,
- zaniedbania.

Ofiarami przemocy bez wyjątków są dzieci, jak i osoby dorosłe obu płci. Szczególną kategorię ofiar stanowią dzieci, osoby starsze i niepełnosprawne. Oprócz typowych zachowań przemocowych najczęściej w tej właśnie grupie dochodzi do problemu zaniedbania.

Przemoc domową, można definiować, jako zamierzone i wykorzystujące przewagę siły fizycznej jak i psychicznej działanie, skierowane przeciw członkowi rodziny. Narusza to prawa i dobra osobiste powodując cierpienie i szkody.

Od lat dziewięćdziesiątych w Polsce rozwija się profilaktyka, analiza problemu jak i mechanizmy pomocy. W tym zakresie prowadzone są akcje uświadamiające, jak i stale rozwija się infrastruktura pomocy, zarówno stacjonarnej jak i doradczej, terapeutycznej.

W ramach działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej wsparcie dla osób z problemem przemocy udzielane jest przez Dział Pomocy Środowiskowej w zakresie realizacji procedury „Niebieska Karta – pomoc społeczna”, a także przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w zakresie specjalistycznej pomocy psychologicznej, terapeutycznej, poradnictwa socjalnego i prawnego oraz w uzasadnionych przypadkach schronienia w mieszkaniu chronionym.

Pracownicy socjalni Działu Pomocy Środowiskowej, w przypadku otrzymania informacji o wystąpieniu przemocy w rodzinie, podejmują działania celem objęcia środowiska pomocą i wsparciem socjalnym w ramach procedury Niebieska Karta – pomoc społeczna.

Pracownik socjalny niezwłocznie po otrzymaniu zgłoszenia o przemoc jest zobowiązany do przeprowadzenia wywiadu w środowisku i wypełnienia formularza Niebieskiej Karty. W ramach działań skierowanych w stosunku do ofiar przemocy jest zobowiązany do przekazania osobie/rodzinie, wobec której zastosowano przemoc, informacji oraz adresów instytucji świadczących pomoc specjalistyczną.

Kolejny etap pomocy to opracowanie wraz z podopiecznym indywidualnego planu pomocy oraz podjęcie współpracy ze specjalistami Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz innymi służbami jak policja, służba zdrowia, sąd, organizacja pozarządowa. Jeżeli istnieje podejrzenie utraty zdrowia lub życia, pracownik zobowiązany jest do podjęcia działań mających na celu zapewnienie schronienia.

Liczba sporządzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Niebieskich Kart w latach 2005-2009 przedstawia się następująco:

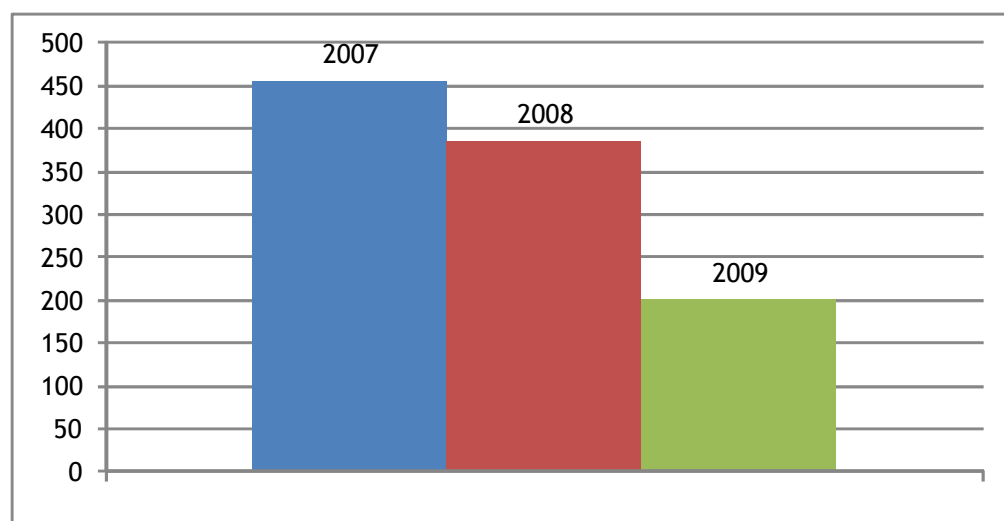
ROK	2005	2006	2007	2008	2009
Niebieskie Karty	75	149	88	92	44

Do działań w ramach powyższej procedury włączany jest Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Rodzinom doznającym przemocy, pracownik socjalny proponuje skorzystanie ze wsparcia psychologicznego, terapeutycznego, poradnictwa socjalnego i prawnego oraz schronienia, udzielanego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

Ze sporządzonych sprawozdań rocznych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wynika, że specjalistycznego wsparcia ofiarom przemocy, udzielono:

ROK	2007	2008	2009
Udzielona pomoc	456	386	201

Poniższy wykres obrazuje wyniki w sposób graficzny.

To zdecydowanie większa skala udzielanej pomocy, niż interwencji Działu Pomocy Środowiskowej. Dysproporcja może być wynikiem, bezpośredniego kontaktu zainteresowanych z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej. Świadczyć to może o skutecznych działaniach informacyjnych i promocyjnych Ośrodka Interwencji Kryzysowej.

W ramach podejmowanych działań Ośrodek Interwencji Kryzysowej prowadzi grupę wsparcia dla osób doświadczających przemocy, realizuje program ochrony i pomocy dzieciom – małoletnim ofiarom przemocy – Niebieski Pokój oraz prowadzi program korekcyjno – edukacyjny dla sprawców przemocy domowej.

Ponadto zadaniem Ośrodka Interwencji Kryzysowej jest podejmowanie działań zmierzających do podniesienia świadomości społecznej o zjawisku przemocy domowej oraz wzrostu standardów świadczonej pomocy i wsparcia w mieście. Pracownicy rozpowszechniają materiały edukacyjne, ulotki, plakaty, informują o instytucjach pomocowych działających na terenie Dąbrowy Górniczej, uwrażliwiają społeczność miasta na sygnały świadczące o krzywdzeniu dzieci. Edukują o sposobach reagowania i interweniowania poprzez poradnictwo telefoniczne, internetowe, prelekcje dla mieszkańców.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizował między innymi:

- szkolenia dla funkcjonariuszy policji z zakresu interwencji kryzysowej,
- spotkanie z koordynatorem ds. niebieskich kart w Komendzie Miejskiej Policji w celu wypracowania metod współpracy,
- warsztaty i wykłady dla mieszkańców Dąbrowy Górniczej z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej,
- prelekcje w szkołach dla rodziców z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania przemocy wobec dzieci,
- warsztaty dla kuratorów sądowych dotyczące portretu psychologicznego sprawcy przemocy domowej oraz założeń programów korekcyjno – edukacyjnych,
- szkolenie kuratorów sądowych dotyczące mobbingu w miejscu pracy,
- szkolenia pracowników socjalnych mops w zakresie udzielania pomocy i wsparcia rodzinom z problemem przemocy domowej w ramach procedury niebieska karta – pomoc społeczna,
- program profilaktyczny w szkołach podstawowych i gimnazjalnych z terenu miasta w zakresie przeciwdziałania przemocy, agresji realizowany w formie pogadarek, zajęć warsztatowych dla uczniów oraz prelekcji dla rodziców.

Ponadto pracownicy Ośrodka Interwencji Kryzysowej włączają się w ogólnokrajowe i lokalne inicjatywy, akcje, kampanie społeczne, służące propagowaniu idei przeciwdziałania przemocy domowej, m.in.:

- „Niebieska Sieć” – akcja mająca na celu wzmocnienie działań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej,
- Współpraca z Lokalnym Ośrodkiem Wsparcia w Sosnowcu powołanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach realizacji Krajowego Programu Pomocy Ofiarom Przestępstw,
- udział w organizowanym przez Prokuraturę oraz Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej „Tygodniu Pomocy Ofiarom Przestępstw”.

W ramach pomocy Ośrodek Interwencji Kryzysowej udziela, w uzasadnionych przypadkach, schronienia dla osób w sytuacji kryzysowej, w tym ofiar przemocy domowej. W latach 2007-2009 ze schronienia skorzystało:

2007	2008	2009
43 osoby: W tym: 4 mężczyzn 24 kobiety 15 dzieci	67 osób W tym: 6 mężczyzn 35 kobiet 26 dzieci	68 osób W tym: 3 mężczyzn 36 kobiet 29 dzieci

W 2009r. najczęściej pomoc była udzielona osobom znajdującym się w sytuacji przemocy domowej (ok. 65%). W zdecydowanej większości klientami były kobiety, a w 70% schronienie znalazły kobiety wraz z dziećmi, najczęściej w wieku przedszkolnym lub niemowlęcym.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej dysponuje 16 miejscami i zapewnia całodobową opiekę, schronienie oraz specjalistyczne wsparcie (psychologiczne, terapeutyczne, socjalne i prawne).

Pracownicy Ośrodka Interwencji Kryzysowej ściśle współpracują z kuratorami Sądu Rejonowego, zarówno z pionu rodzinnego jak i karnego, Policją, Poradnią Zdrowia Psychicznego, Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci oraz pedagogami szkolnymi.

W ramach działalności profilaktycznej, na terenie Dąbrowy Górniczej, również inne instytucje realizują zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej.

Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Dąbrowie Górniczej, prowadzi działalność profilaktyczną, skierowaną do rodzin objętych omawianą problematyką, jak i działalność nakierowaną na ogólny wzrost świadomości społecznej:

- działania profilaktyczno - wychowawcze skierowane do uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych:
  - warsztaty bajkoterapii,
  - treningi radzenia sobie z agresją i stresem,
  - warsztaty rozwiązywania konfliktów,
  - zajęcia integracyjne, doskonalące kompetencje społeczne.
- prelekcje dla rodziców.
- konsultacje indywidualne z rodzicami, pedagogami i nauczycielami.
- „Szkoła dla Rodziców” (trening umiejętności wychowawczych).
- opracowania, ulotki, wskazówki dla rodziców, nauczycieli i pedagogów szkolnych.

Na uwagę zasługują również działania podejmowane przez dąbrowskie szkoły, w odpowiedzi na przypadki stosowania przemocy w rodzinie poprzez:

- współpracę z Komendą Miejską Policji,
- współpracę z III Wydziałem Rodzinnym i Nietletnich Sądu Rejonowego oraz kuratorami zawodowymi i społecznymi,
- współpracę z pracownikami socjalnymi Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- współpracę z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej,
- współpracę z Poradnią Psychologiczno - Pedagogiczną,
- współpracę z Wielofunkcyjną Placówką Opiekuńczo - Wychowawczą „Przystań”,
- prowadzenie działań profilaktycznych kierowanych do całej społeczności szkolnej mających na celu podnoszenie wiedzy prawnej z zakresu przemocy w rodzinie,
- organizowanie pogadanek i prelekcji dla uczniów i ich rodziców przez wychowawców, pedagogów szkolnych, policję, straż miejską dotyczących konsekwencji wynikających ze stosowania przemocy w rodzinie,
- przekazywanie informacji na temat „Niebieskiej Karty”,

- upowszechnianie informacji na temat poradnictwa rodzinnego, prawnego, psychiatrycznego, pomocy psychologiczno - pedagogicznej,
- organizowanie spektakli profilaktycznych.

Działania skierowane na profilaktykę przemocy domowej realizowane są również wśród wychowanków Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo - Wychowawczej „Przystań”. Zakres działalności obejmuje realizację programów terapeutycznych, profilaktycznych, edukacyjnych. Dotyczą one profilaktyki przemocy domowej, a także tematyki uzależnień i integracji społecznej.

Ważnym elementem systemu diagnozowania, wykrywania i interwencji w sprawach przemocy domowej jest działalność Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Dąbrowie Górniczej.

Z danych Policji wynika, że w roku 2008 liczba interwencji związanych z występowaniem przemocy w rodzinie wyniosła **301**, natomiast w 2009 roku: **275**. Najwięcej interwencji przeprowadzono w rejonie centrum miasta oraz osiedla Mydlice i Reden. Interwencje te realizowane były w ramach procedury Niebieskiej Karty.

Pomimo wysokiego poziomu interwencji środowiskowych, uruchamiania procedury Niebieskiej Karty przez Policję, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, ilość spraw sądowych, które prowadzone są przez Sąd Rejonowy jest zdecydowanie niższa.

Wykrywalność i karalność w Dąbrowie Górniczej wg. danych Sądu Rejonowego przedstawia się następująco:

2008:

Artykuł Kodeksu Karnego	art. 207 § 1 kk	art. 207§ 3 kk	art. 209 § 1 kk
Ilość osób skazanych	116	1	11

I półrocze 2009r.

Artykuł Kodeksu Karnego	art. 207 § 1 kk	art. 207§ 3 kk	art. 209 § 1 kk
Ilość osób skazanych	50	1	0

Sąd warunkowo zawiesił wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności wobec 42 skazanych w roku 2008 a wobec 16 skazanych w roku 2009.

Dysproporcje pomiędzy ilością interwencji przeprowadzonych przez Policję, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej czy pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w ramach przeciwdziałania przemocy domowej, a wydanych orzeczeń sądu wynikają często z powodu odejścia od wszczęcia postępowania przez samych zainteresowanych – ofiar przemocy. Brak perspektyw na pozytywne rozwiązanie sprawy, uzależnienie ekonomiczne i psychiczne od agresorów to często powody braku sądowego finału spraw dotyczących przemocy domowej.

Z danych wszelkich instytucji wynika, iż skala przemocy domowej zmniejsza się. Należy jednak pamiętać, iż problem przemocy domowej jest ściśle połączony z innymi dysfunkcjami życia społecznego jak bezrobociem czy uzależnieniem.

Wieloletnie programy ogólnopolskie i lokalne na rzecz profilaktyki przemocy domowej przynoszą efekt. Stała analiza i diagnoza problemu przemocy musi kooperować z diagnozą wymienionych wcześniej problemów. Wzrost bezrobocia, wskaźników uzależnień może szybko przełożyć się na wyższy wskaźnik przemocy domowej, bezdomności i innych kategorii patologii społecznej.

W związku z tym należy stale poszerzać ofertę instytucji a także podnosić jakość usług oraz docierać do grup i tych przestrzeni problemu przemocy, które dotąd stanowiły cele drugorzędne – np. działania terapeutyczne i wspierające, skierowane do grupy sprawców.

Poniższy SWOT dotyczy analizy problematyki przemocy domowej:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • działania na rzecz ochrony ofiar przemocy domowej. • współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami w obszarze przemocy. • dobra inicjatywa interwencyjna Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej - działalność Ośrodka Interwencji Kryzysowej. • stale zwiększająca się współpraca pomiędzy elementami struktury pomocy w przeciwdziałaniu przemocy domowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające działania skierowane na rzecz rozwiązywania problemu przemocy domowej. • niewystarczające działania dotyczące grupy sprawców przemocy. • niewystarczająca współpraca z organizacjami pozarządowymi. • ciągle niewystarczająca kooperacja i koordynacja działań pomiędzy instytucjami w obszarze przemocy domowej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie współpracy z NGO pozwoli na efektywniejsze zabezpieczenie osób doświadczających przemocy. • udział w programach krajowych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. • podnoszenie poziomu koordynacji działań wpłynie pozytywnie na wykrywalność oraz zintensyfikowanie działań terapeutycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość zwiększania się liczby osób dotkniętych problemem przemocy domowej. • utrwalanie stanu rodziny z problemem przemocy poprzez brak odpowiednich narzędzi rozwiązywania problemu. • zwiększanie się skali interwencji w sytuacjach kryzysowych.

WNIOSKI:

- Stałe zwiększanie koordynacji działań poszczególnych instytucji. Słaba koordynacja działań powoduje zmniejszenie efektywności systemu wykrywania oraz kompleksowych działań terapeutycznych w materii przemocy domowej.
- Stworzenie całodobowej informacji o istniejących możliwościach pomocy osobom w sytuacji kryzysowej – uruchomienie Miejskiego Telefonu Zaufania.
- Zwiększenie oferty usług skierowanych na poszczególne grupy związanych z aktem przemocy domowej: ofiar przemocy w celu wzmacniania podejmowania samodzielnych działań a także grupy sprawców przemocy w celu niwelowania zachowań agresywnych i innych działań terapeutycznych.
- Objęcie działaniami w pierwszej kolejności tych części miasta, które są szczególnie zagrożone patologią przemocy domowej. Należą do nich: Centrum, Strzemieszyce, Mydlice, Reden.
- Promowanie instytucji „Niebieskiego Pokoju” w zakresie ochrony ofiar przemocy i osób poszkodowanych,
- Powiększenie bazy całodobowej oferty dla ofiar przemocy.

3.2.5. BEZDOMNOŚĆ

Ustawa o pomocy społecznej osobę bezdomną określa jako „osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osobę niezamieszkującą w lokalu socjalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”.

Pod pojęciem „bezdomny” można rozumieć człowieka nieposiadającego własnego mieszkania, z reguły bez zameldowania na terenie kraju, nie mającego możliwości powrotu do ostatniego miejsca zameldowania z powodu braku możliwości zamieszkania.

Wyróżnić można bezdomnych z przymusu i z wyboru. „Bezdomni z wyboru” to ludzie o specyficznych predyspozycjach osobowościowych, przekonaniach, które nie pozwalają im nigdzie osiedlić się na stałe, zadomowić. „Bezdomni z przymusu” to osoby, które ze względów osobistych i ekonomicznych są bezdomne.

Można mówić także o bezdomności „jawnej” i „ukrytej”, rozumiejąc przez pierwszą „sytuację braku mieszkania i dachu nad głową”, a przez drugą „sytuację warunków mieszkaniowych drastycznie odbiegających od społecznie akceptowanego standardu mieszkaniowego”.

Zjawiska związane z procesem bezdomności i wykluczenia społecznego to przede wszystkim:

- 1) rozpad rodziny – zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełnienia przez rodzinę jej podstawowych funkcji,
- 2) eksmisje (w ponad 90% przypadków spowodowane zaległościami płatniczymi),
- 3) opuszczenia zakładu karnego,
- 4) brak stałych dochodów, długotrwałe bezrobocie,
- 5) przemoc w rodzinie,
- 6) uzależnienia,
- 7) konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej,
- 8) likwidacja hoteli robotniczych, opuszczenie placówek opiekuńczo - wychowawczych, szpitala psychiatrycznego.

Osoby bezdomne korzystają z różnego typu pomocy materialnej i usługowej, analogicznej do pomocy świadczonej pozostałym klientom na terenie miasta. Podobnie jak w przypadku pomocy finansowej realizowanej w środowisku zamieszkania klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, w 2008 roku jednym z instrumentów wsparcia osób bezdomnych był Rządowy Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

W ramach programu z pomocy tej realizowanej w formie gorącego posiłku skorzystało **60** bezdomnych, wydano **6222** posiłki.

Zapewnienie schronienia

Realizacja zadania odbywa się poprzez kierowanie do placówek czasowego pobytu bezdomnych. Obecnie na terenie miasta działają dwie placówki prowadzone przez „Caritas” Diecezji Sosnowieckiej:

- Dom dla Bezdomnych, Dąbrowa Górnicza Al. Zwycięstwa 6 - dysponuje 47 miejscami. Zapewnia całodzienny pobyt wraz z wyżywieniem dla 47 osób;
- Noclegownia dla Bezdomnych, Dąbrowa Górnicza ul. Łączna 31, czynna codziennie od 19⁰⁰ do 7⁰⁰. Dysponuje miejscami noclegowymi dla 40 osób, w tym 12 miejsc dla bezdomnych kobiet.

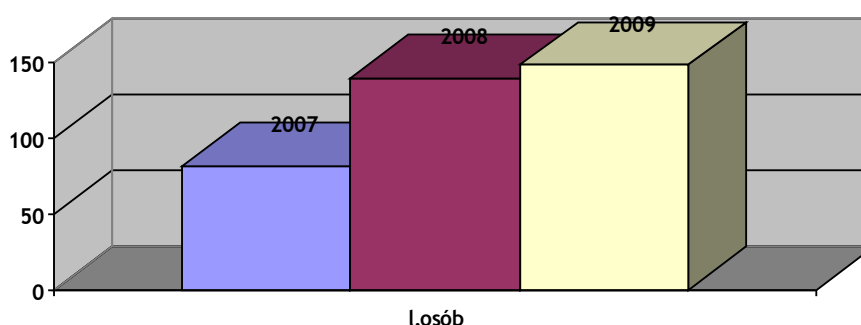
Z inicjatywy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz we współpracy ze Strażą Miejską i Policją prowadzona jest akcja prewencyjna w środowisku osób bezdomnych przebywających i nocujących w pomieszczeniach niemieszkalnych. Celem akcji - ZIMA był bezpośredni kontakt z osobami bezdomnymi, które ze względu na miejsce pobytu zagrożone są wystąpieniem nadmiernego wychłodzenia organizmu. Taką formą pracy socjalnej zajmują się „streetworkerzy” Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, realizujący swoje zadania bezpośrednio na ulicach miasta w środowisku osób bezdomnych.

W czasie tych interwencji rozdawano i pozostawiono w miejscach pobytu osób bezdomnych ulotki informacyjne o formach pomocy oferowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i organizacje pozarządowe. Pracownicy socjalni proponowali przewiezienie do zabezpieczonych wcześniej miejsc w placówkach pobytu czasowego dla osób bezdomnych lub inną formą pomocy adekwatną do zastanej sytuacji.

W latach 2007-2009 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej objął pomocą materialną z przyczyn bezdomności:

- **2007 – 82**
- **2008 – 139**
- **2009 – 148 osób**

Skala zjawiska została zobrazowana na poniższym wykresie:

Zauważalnie, z roku na rok, rośnie skala problemu bezdomności. Z danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że pogłębia się ona w szybkim tempie: od roku 2007 obserwowalne jest zwiększające się zapotrzebowanie na miejsca noclegowe z **30** w grudniu 2007 do **47** w 2009 – przy wykazaniu przez instytucje pomocy brakujących miejsc noclegowych. Na przełomie roku 2009/2010 w najtrudniejszym okresie, lutego i marca, wykazano 59 brakujących miejsc noclegowych i najwyższą jak dotąd liczbę 134 osób bezdomnych.

Dynamiczny przyrost zanotowano również w ramach bezdomności obserwowalnej.

Z danych Straży Miejskiej wynika, iż spośród osób bezdomnych, co do których podejmowane były interwencje w 2008 roku na 27 osób 18 posiadało ostatni adres zameldowania w Dąbrowie Górniczej, natomiast w 2009 roku na 40 osób - 25. W 2008 r. wśród osób bezdomnych była 1 kobieta, natomiast rok później już 3. Struktura wiekowa osób bezdomnych przedstawia się następująco:

- a) 2008 r. przedział wiekowy 30-40 lat – **6** osób, 41-50 lat- 7, 51-60 lat – 10 osób, 61-70 lat – 3 osoby, powyżej 71 lat -1osoba;
- b) 2009 r. w wieku 21-30 lat – **5** osób, 31-40 lat – **8** osób, 41-50 lat- 8 osób, 51-60 lat – 12 osób, 61-70 lat – 5 osób, powyżej 71 lat – 1 osoba.

Jako niepokojące zjawisko należy uznać przypadki bezdomności wśród osób poniżej 30 roku życia oraz fakt, że w tej grupie pojawia się coraz więcej kobiet. Kolejnym niepokojącym wskaźnikiem jest rosnąca liczba kobiet z dziećmi, nieposiadających meldunków.

Dane zgromadzone przez Straż Miejską wskazują, że w latach 2006-2008 liczba osób bezdomnych utrzymywała się na stałym poziomie około 30 osób, również liczba interwencji podejmowanych oscyluje wokół stałej liczby (2006 – 333, 2007 – 345, 2008 – 305, 2009 - 511).

Poniżej SWOT obrazujący analizę problemu bezdomności.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie działań na rzecz osób bezdomnych. • współpraca z organizacjami pozarządowymi. • dobra inicjatywa interwencyjna Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, • prowadzenie działań streetworkerów. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające działania skierowane na rzecz bezdomnych. • niewystarczająca liczba miejsc noclegowych i form opieki stacjonarnej. • niewystarczająca współpraca z organizacjami pozarządowymi. • brak spójnego programu wychodzenia z bezdomności. • drastycznie rosnąca liczba osób bezdomnych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie współpracy z NGO pozwoli na efektywniejsze zabezpieczenie osób bezdomnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • stale zwiększająca się liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy. • utrwalanie stanu bezdomności przez brak programów wychodzenia z bezdomności. • zwiększająca się skala bezdomności w młodszych grupach wiekowych oraz grupie kobiet.

WNIOSKI:

- Rozwijanie wieloletnich programów skierowanych dla organizacji pozarządowych zajmujących się problemami osób bezdomnych.
- Prowadzenie działań na rzecz pozyskiwania bazy lokalowej przeznaczonej na rzecz osób bezdomnych.
- Opracowanie programu wychodzenia z bezdomności.
- Rozwijanie działań prewencyjnych na rzecz osób zagrożonych bezdomnością, szczególnie w grupie osób młodych i kobiet.
- Prowadzenie działań analitycznych, szczególnie w obrębie współpracy ze spółdzielniami mieszkaniowymi i innymi podmiotami o grożącej eksmisji osobom z zadłużeniem.

3.2.6. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Na terenie Dąbrowy Górniczej mieszka ok. 15 000 niepełnosprawnych osób. Dane te pochodzą z wielu różnych baz danych, w związku z tym ustalenie dokładnej liczby, bez pogłębionych badań i analiz jest bardzo trudne. Wynika to z faktu, iż osoby o ustalonej niepełnosprawności mogą przynależeć łącznie lub rozłącznie do wielu baz, bądź nie posiadać w ogóle jakiegokolwiek orzeczenia. Posiadając orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, mogą nie posiadać orzeczenia związanego z ograniczeniem możliwości zatrudnienia wydawanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Wskaźniki Głównego Urzędu Statystycznego⁴ wykazują, że 11,8% polskiego społeczeństwa posiada orzeczoną niepełnosprawność. Dodatkowo ok. 4% populacji, nie posiada określonej prawnie niepełnosprawności. Stąd można zakładać, że liczba ok. 15 000 osób jest liczbą prawdopodobną. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) wyliczając algorytm środków finansowych, przeznaczonych na realizację zadań z zakresu ustawy o rehabilitacji osób niepełnosprawnych dla Dąbrowy Górniczej, używa podobnego wskaźnika liczby osób niepełnosprawnych.

⁴ Dane pozyskane ze strony BPRzdsON

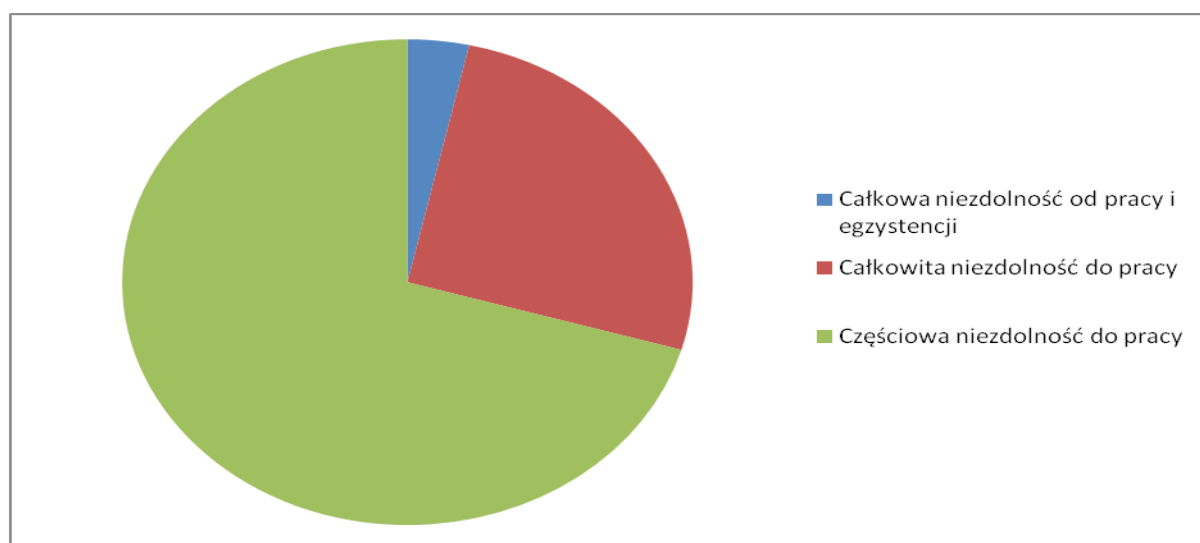
Z danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z roku 2009 wynika, iż na terenie Dąbrowy Górniczej wypłaca się 5 990 rent z tytułu niezdolności do pracy z tym:

LP	Rodzaj niezdolności do pracy	Liczba
1	Całkowita niezdolność od pracy i egzystencji	208
2.	Całkowita niezdolność do pracy	1559
3.	Częściowa niezdolność do pracy	4223
	RAZEM	5990

Należy dodać, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłaca 7 648 dodatków pielęgnacyjnych. Jednakże w tej grupie, częściowo mieszczą się osoby posiadające całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji, osoby, które ukończyły 75 rok życia oraz dzieci i młodzież, które otrzymały orzeczenie Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności uprawniające ich do otrzymywania takiego zasiłku.

Dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych są dość niedokładne. Nie uwzględniają one wszystkich osób posiadających orzeczenie, a którym nie wypłaca się renty z tego tytułu, jak również z tytułu wypłacania przez Inspektorat Dąbrowy Górniczej również rent osobom na stałe nie zamieszkującym Dąbrowy Górniczej.

Powyższe dane ZUS zostały przedstawione w sposób graficzny:

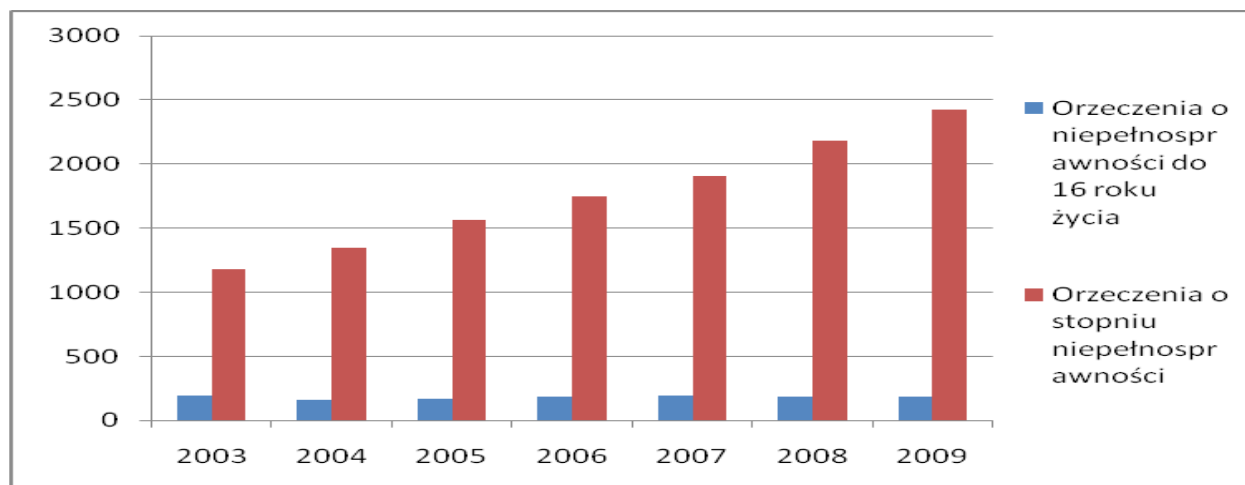

Informacje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o ilości osób niepełnosprawnych należy uzupełnić o poszczególne bazy danych, a szczególnie informacje Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Z danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, iż w latach od 2003 do 2009 roku wydano 14 406 dokumentów świadczących o niepełnosprawności:

ROK	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Orzeczenia o niepełnosprawności do 16 roku życia	192	161	170	190	191	189	185
Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności	1184	1348	1567	1751	1907	2181	2425
RAZEM	1376	1509	1737	1941	2098	2370	3275

Poniżej znajduje się ujęcie graficzne danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności:

Należy zwrócić uwagę na stały wzrost wskaźnika osób niepełnosprawnych.

Powyższa tendencja utrzymuje się, szczególnie w grupie dorosłych, co świadczy o stale powiększającej się grupie osób zakwalifikowanych do grupy niepełnosprawnych. W ciągu niecałych siedmiu lat Powiatowy Zespół wydał ponad 14 000 orzeczeń o niepełnosprawności w grupie dzieci i dorosłych.

Można domniemywać, iż tendencja ta zostanie zachowana – Dąbrowa Górnicza jest miastem starzejącym się, gdzie coraz więcej osób będzie starało się o uzyskanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Posiadanie takiego orzeczenia przynosi mieszkańcom wymierne korzyści zarówno materialne, wynikające choćby z programów PFRON oraz pozamaterialne np. karta parkingowa uprawniająca do korzystania z wyznaczonych miejsc parkingowych.

Należy zwrócić uwagę na stałą liczbę wydanych (ok. 200 rocznie) orzeczeń dzieci i młodzieży do 16 roku życia. Świadczy to o stabilnym wskaźniku zdrowych urodzeń na terenie miasta.

Kolejnym elementem problematyki niepełnosprawności, na który należy zwrócić uwagę jest zatrudnienie tej grupy osób.

Większość osób niepełnosprawnych pozostaje poza rynkiem pracy i jest to zjawisko obserwowane od wielu lat, dotyczące także osób w wieku produkcyjnym. W 2008 r. biernych zawodowo było 83,9% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej, 75,7% osób w wieku produkcyjnym (wobec adekwatnych udziałów dla osób sprawnych - odpowiednio 40,6% i 25,3%). Dlatego wciąż podejmowane są działania ustawowe wspierające aktywizację zawodową tych osób⁵.

W ramach pomocy osobom niepełnosprawnym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i Powiatowy Urząd Pracy realizuje zadania wynikające w głównej mierze z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej i integracji osób niepełnosprawnych. Zadania te finansowane są ze środków PFRON.

⁵ Dane Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Finansowanie to obejmuje poniższe zadania:

finansowanie wydatków na instrumenty lub usługi rynku określone w ustawie o promocji w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu (dot. Powiatowego Urzędu Pracy).
przyznawanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej (zadanie realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy).
dokonanie zwrotów kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (zadanie realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy).
dokonanie zwrotu kosztu wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tego wynagrodzenia (realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy).
finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych (zadanie realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy).
dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.
dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.
dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów.
dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.
dofinansowania kosztów tworzenia i działania Warsztatu Terapii Zajęciowej.

Na zadania te Dąbrowa Górnicza otrzymuje środki finansowe z PFRON:

Rok	2007	2008:	2009:
Kwota	2.812.440,00 zł	3.372.552,00 zł	2.233.088,00 zł

Wysokość środków finansowych wyliczana jest na podstawie algorytmu, którego elementem jest, zarówno wskaźnik zobowiązań finansowych, zwłaszcza w przestrzeni rehabilitacji zawodowej, programów wieloletnich oraz ilości osób niepełnosprawnych mieszkających na terenie Dąbrowy Górniczej.

Wykonanie środków finansowych we wszystkich latach jest bliskie 100%. Jednakże otrzymywane środki są daleko niewystarczające, szczególnie w zakresie rehabilitacji społecznej, gdzie realizowane są projekty skierowane do indywidualnych odbiorców. Największe braki, czyli różnice we wnioskach złożonych a dofinansowanych są w programach: turnusów rehabilitacyjnych, zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny oraz likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się.

Zadania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane są przez:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Poradnię Psychologiczno - Pedagogiczną,
- Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- Inne placówki specjalistyczne m. in.:
  - Przedszkola i szkoły z oddziałami integracyjnymi,

- Zespoły szkół specjalnych,
- Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych,
- Dom Pomocy Społecznej,
- Dzielne Domy Pomocy,
- Warsztat Terapii Zajęciowej.

Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony jest przez Dąbrowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „OTWARTE SERCA” w Dąbrowie Górniczej ul. Gwardii Ludowej 107. Warsztat obejmuje terapią zajęciową 54 osoby. Uczestnikami warsztatu są osoby niepełnosprawne intelektualnie oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi.

Na terenie Dąbrowy Górniczej zarejestrowano Zakłady Pracy Chronionej:

1. „Oleś System” Spółka jawna – ul. Rapackiego 22, 42-520 Dąbrowa Górnicza,
2. „Chemokor” Pryw. Przedś. Robót Specjalistycznych – ul. Myśliwska 9, 41-303 Dąbrowa Górnicza,
3. P.P.H.U. „Dekorgips” Sp. Jawna Stolarczyk S. Stolarczyk W. – ul. Rzeczna 11, 42-503 Dąbrowa Górnicza,
4. „GTX HANEX PLASTIC” Spółka z o.o. – ul. Budowlanych 7, 41-303 Dąbrowa Górnicza,
5. „L'EMIR” spółka jawna – ul. Przemysłowa 1, 41-300 Dąbrowa Górnicza,
6. Zakład Usług Ochrony Mienia Andrzej Molisak – ul. Kalinowa 10, 41-303 Dąbrowa Górnicza
7. „KEM-1” sp. z o.o. – ul. Kasprzaka 33, 41-303 Dąbrowa Górnicza.

Zakłady te posiadają specjalne stanowiska przystosowane do pracy osób niepełnosprawnych a ich działalność dofinansowana jest ze środków PFRON.

Na terenie miasta istnieją organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych. Zaliczamy do nich:

1. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Tereny Zielone. Dąbrowa Górnicza, ul. Przedziałowa 1, Ząbkowicka 63.
2. Stowarzyszenie Reumatyków i ich Sympatyków SOMA. Dąbrowa Górnicza, ul. Okrzei 8.
3. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków oddział miejski oraz wojewódzki, Dąbrowa Górnicza, ul. Kasprzaka 26.
4. Polskie Towarzystwo Chorób Nerwowy - Mięśniowych - Śląski Oddział Regionalny w Dąbrowie Górniczej. Dąbrowa Górnicza, ul. Strzemieszycka 222.
5. Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Bezradnych Życiowo: Linia. Dąbrowa Górnicza, ul. 3-go Maja 22.
6. Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski Koło w Dąbrowie Górniczej. Dąbrowa Górnicza, ul. Korczaka 6a.
7. Stowarzyszenie NEURON Pomocy Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym. Dąbrowa Górnicza, ul. Gwardii Ludowej 107.
8. Polski Komitet Pomocy Społecznej. Dąbrowa Górnicza, ul. Adamieckiego 13/3.

Poniższa analiza SWOT obrazuje stan pomocy osobom niepełnosprawnym.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć placówek edukacyjnych dla niepełnosprawnych dzieci. • dobrze rozwinięta baza placówek medycznych włącznie ze specjalistycznymi. • dobrze rozwinięta sieć medycznych placówek specjalistycznych dla dzieci i młodzieży. • dobre zarządzanie środkami PFRON. • dobrze rozwinięta sieć dziennego wparcia. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak pełnej diagnozy środowiska osób niepełnosprawnych. • rozproszenie bazy pomocowej dla osób niepełnosprawnych. • niewystarczające zaangażowanie organizacji pozarządowych zajmujących się osobami niepełnosprawnymi w kreowanie polityki społecznej miasta. • słabe dostosowanie infrastruktury miejskiej dla osób niepełnosprawnych w tym jednostek urzędów. • ograniczona oferta instytucji pomocy osobom niepełnosprawnym.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • edukacja osób niepełnosprawnych wpłynie na poprawę życia i integrację ze środowiskiem. • dobrze rozwinięta sieć medyczna wspiera i zmniejsza zagrożenie niepełnosprawnością. • poprzez efektywne zarządzanie środkami PFRON stałe uzupełnianie potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • stale rosnąca liczba osób niepełnosprawnych prowadzi do poszerzania się grupy beneficjentów pomocowych. • rozproszona baza pomocowa prowadzi do utrudnień w możliwościach obsługi kompleksowej osób niepełnosprawnych. • zwiększająca się liczba osób starych w mieście przekładać się będzie na zwiększanie liczby osób niepełnosprawnych. • niski poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi powoduje partycypację pomocy na poziomie indywidualnym a nie systemowym, co skutkuje niższą efektywnością.

WNIOSKI

- Należy podjąć starania w celu stworzenia sieci monitorującej środowisko osób niepełnosprawnych pod kątem ilości i jakości tejże grupy. Działania powinny łączyć takie instytucje jak oddziały położnicze i inne jednostki medyczne, zakłady pracy, organizacje pozarządowe i instytucje pomocowe Dąbrowy.
- Kolejną ważną przestrzenią jest stała współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu zwiększania efektywności pomocy tej grupie.
- Należy zwrócić uwagę na likwidowanie barier architektonicznych, w komunikowaniu się na poziomie infrastruktury miejskiej ze względu na rosnącą liczbę osób niepełnosprawnych oraz grupy starszych mieszkańców.
- Należy podjąć starania dla stworzenia spójnej bazy obsługi osób niepełnosprawnych, przystosowaną do ich potrzeb oraz efektywną logistycznie.
- Ze względu na proces starzenia się mieszkańców należy podjąć działania służące utrzymaniu i rozwojowi sieci placówek opieki pół - instytucjonalnej (Dzienne Domy Pomocy).

3.2.7. OPIEKA NAD DZIECKIEM

Miasto Dąbrowa Górnicza zgodnie z ustawą realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej zarówno gminne jak i powiatowe.

Do obowiązków gminy należy realizacja zadań opiekuńczo - wychowawczych wobec dzieci w wieku od 0-3 roku życia. W Dąbrowie Górniczej funkcjonuje jeden żłobek miejski dysponujący 55 miejscami i 20 w filii oraz jeden żłobek niepubliczny dysponujący 32 miejscami. Liczba 107 miejsc w żłobkach w mieście liczącym około 128 tysięcy mieszkańców, w którym ponad 30% stanowi ludność w wieku prokreacyjnym jest liczbą niewystarczającą. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta rok rocznie ok. 50 dzieci nie otrzymuje wnioskowanej opieki na tym poziomie instytucjonalnym. Planowany termin uruchomienia dodatkowych 40 miejsc w żłobku miejskim to wrzesień.

Należy wspomóc rozwój sieci placówek niepublicznych oraz poszukiwać rozwiązań alternatywnych, aby potrzeby mieszkańców były efektywniej zabezpieczone.

Pomimo, iż wskaźnik urodzeń w mieście jest malejący należy zwrócić uwagę na fakt, iż to właśnie zintegrowana sieć opieki instytucjonalnej zarówno na poziomie żłobka jak i przedszkolnym jest czynnikiem decydującym o zwiększaniu się możliwości prokreacyjnych rodzin, gdyż zapewnienie opieki nad małym dzieckiem uelastycznia możliwości zatrudnienia kobiet w wieku prokreacyjnym. Stworzenie systemu wsparcia, pomocy finansowej oraz opieki instytucjonalnej i qasi - instytucjonalnej wpływa pozytywnie na podnoszenie się wskaźnika liczby urodzeń.

Dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat opiekę i wychowanie zapewniają przedszkola. Przedszkola są placówkami oświatowymi działającymi w formie jednostek budżetowych. Prowadzone i finansowane są przez gminę a nadzorowane przez Śląskie Kuratorium Oświaty w Katowicach.

Na terenie Dąbrowy Górniczej funkcjonuje 20 samodzielnych przedszkoli (103 oddziały), a w 7 szkołach podstawowych i 1 zespole szkół funkcjonuje 17 oddziałów przedszkolnych. Łącznie do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych uczęszczało w roku szkolnym 2007/2008 – 2 858 dzieci, a w roku szkolnym 2009/2010 - 3087. Szczegółową strukturę dzieci uczęszczających do przedszkoli przedstawia zamieszczona poniżej tabela.

Struktura dzieci uczęszczających do przedszkoli w 2007-2010:

Liczba dzieci	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Przedszkola	2521	2547	2641
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	337	369	446
Razem	2 858	2916	3087

Na terenie Dąbrowy Górniczej funkcjonują 3 oddziały integracyjne – w Przedszkolu nr 20 oraz w Przedszkolu nr 29. Prowadzenie grup integracyjnych w tych przedszkolach przynosi wymierne efekty. Przebywanie dzieci zdrowych z niepełnosprawnymi ma wiele zalet, m.in. znosi bariery społeczne, uczy tolerancji w kontaktach dzieci z niepełnosprawnymi rówieśnikami. Przedszkola te dysponują wyspecjalizowaną kadrą pedagogiczną i odpowiednią bazą dydaktyczną, która umożliwia prowadzenie zajęć terapeutycznych.

Wszystkie przedszkola korzystają z fachowej pomocy Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Dąbrowie Górniczej. W razie potrzeby na prośbę dyrektora przedszkola odpowiedni specjalista Poradni, np. psycholog, pedagog lub logopeda diagnozuje dziecko na terenie placówki.

Liczba miejsc w dąbrowskich przedszkolach jest niewystarczająca, w roku **2007** na listę oczekujących na miejsce w przedszkolu wpisano **338 dzieci**, a w oddziałach przedszkolnych 8 dzieci. Dlatego też w mieście winno się stwarzać warunki sprzyjające otwieraniu niepublicznych przedszkoli. W latach kolejnych ilość dzieci oczekujących na miejsce rośnie i wynosi 597 w 2009 roku. Tym niemniej zgodnie z założeniami reformy od 01.09.2012r. wszystkie dzieci sześciolatnie staną się uczniami klas I szkół podstawowych. W związku z powyższym w przedszkolach wzrośnie liczba wolnych miejsc.

Należy zwrócić na to szczególną uwagę, gdyż lata 2003-2007 to lata wzrostu demograficznego, stąd należy monitorować liczbę miejsc w żłobkach jak i placówkach przedszkolnych.

Ponadto na terenie Dąbrowy Górniczej funkcjonują 44 placówki oświatowe, w tym:

- 18 szkół podstawowych (w tym osiem z oddziałami przedszkolnymi),
- 5 zespołów szkół (szkoła podstawowa i gimnazjum, w tym jeden z oddziałami przedszkolnymi),
- 3 samodzielne gimnazja,
- 2 zespoły szkół ogólnokształcących (gimnazjum i liceum ogólnokształcące),
- 2 zespoły szkół specjalnych,
- Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych,
- 8 szkół ponadgimnazjalnych (3 samodzielne licea ogólnokształcące i 5 zespołów szkół zawodowych),
- Zespół Szkół Sportowych (Gimnazjum z Oddziałami Sportowymi i Liceum Sportowe),
- Zespół Szkół Plastycznych (Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych i Liceum Plastyczne),
- Zespół Szkół Muzycznych (Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I st. i Szkoła Muzyczna I st.),
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna,
- Młodzieżowy Ośrodek Pracy Twórczej.

Łącznie do wszystkich typów szkół uczęszczało:

Rodzaj placówki	Liczba uczniów w roku szkolnym 2007/2008	Liczba uczniów w roku szkolnym 2008/2009	Liczba uczniów w roku szkolnym 2009/2010
Szkoły podstawowe	5631	5505	5442
Gimnazja	3431	3228	3249
Szkoły specjalne	513	470	434
Szkoły ponadgimnazjalne	5541	5122	4490
Szkoły artystyczne	538	476	483
Razem	15654	14801	14098

Opieka nad dzieckiem wynikająca z zadań pomocy społecznej.

Tworzenie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną wynika z zapisów ustawy o pomocy społecznej zarówno z zadań gminy jak i powiatu. W wypadku miast na prawach powiatu jakim jest Dąbrowa Górnicza daje to bardzo dobrą możliwość zintegrowania obu poziomów pomocy, co wpływa na elastyczność i efektywność działań.

Do zadań gminy należy:

- prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego lub mieszkaniach chronionych,

- tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną,
- dożywanie dzieci.

W zadaniach powiatu mieści się między innymi:

- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych,
- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców,
- pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu,
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym całodobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia.

W roku 2009 funkcjonowały na terenie Dąbrowy Górniczej ogółem **174** rodziny zastępcze, w tym **26** rodzin niespokrewnionych:

Rok	2007	2008	2009
spokrewnionych:	149	152	152
niespokrewnionych	26	25	22

W roku 2009 we wszystkich rodzinach zastępczych umieszczonych zostało **235 dzieci**, w tym w spokrewnionych 189 a niespokrewnionych 46 dzieci. Poza terenem miasta w rodzinach zastępczych umieszczono 21 dzieci, które pochodzą z Dąbrowy Górniczej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia również dzieciom całodobową opiekę w zawodowych rodzinach zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego i zawodowych rodzinach zastępczych wielodzietnych.

W 2009r. funkcjonowały 2 pogotowia rodzinne i 1 zawodowa rodzina zastępcza wielodzietna, w których umieszczono w sumie 14 dzieci.

W roku 2009 na terenie Dąbrowy Górniczej umieszczono w placówkach opiekuńczo - wychowawczych 17 dzieci, 18 na terenie innych powiatów.

Pomocą objęto również pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek. Pomoc ta miała na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez następujące działania:

- udzielenie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki dla **58** wychowanków,
- udzielanie jednorazowej pomocy pieniężnej przeznaczonej na usamodzielnienie dla **8** wychowanków,
- udzielanie pomocy pieniężnej przeznaczonej na zagospodarowanie dla **8** wychowanków,
- pracy socjalnej polegającej na wsparciu wychowanków, ukierunkowaniu zawodowym oraz nadzorowaniu działań w procesie usamodzielnienia z **58** wychowankami,
- udzielenie pomocy w mieszkaniu chronionym dla **10** wychowanków.

Warunkiem kontynuacji pomocy w formie schronienia w mieszkaniu chronionym była stała, aktywna współpraca wychowanka z pracownikiem socjalnym i wskazanymi opiekunami w realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia. Wszelka pomoc pieniężna dla pełnoletnich

wychowanków udzielana była na podstawie przyjętego Indywidualnego Programu Usamodzielnienia.

Wychowankowie rodzin zastępczych i placówek uczestniczyli również w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki na lata 2007-2013 mającym na celu przygotowanie do samodzielnego funkcjonowania w środowisku lokalnym oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu. Programem objętych było 12 wychowanków, którzy brali udział w zajęciach:

- pedagogiczno- psychologicznych,
- doradztwa zawodowego,
- terapeutycznych,
- poradnictwa prawnego,
- oraz w kursie doskonalenia zawodowego, wyjeździe integracyjnym i środowiskowym spotkaniu integracyjnym, zajęciach rekreacyjno- kulturalnych.

Zjawisko zaniedbań opiekuńczo - wychowawczych wobec dzieci od kilku lat nasila się. Pojawia się nowe zjawisko: eurosieroctwo. Liczba interwencji policji, kuratorów sądowych, pracowników socjalnych związanych z zaniedbaniami dzieci stale rośnie. To powoduje, że obecnie liczba miejsc w rodzinach zastępczych - najkorzystniejszej formie wychowywania dzieci – jest niewystarczająca. Tworzenie rodzin zastępczych niespokrewnionych, zawodowych wielodzietnych oraz specjalistycznych przyczyni się do poprawy sytuacji w tym zakresie, ponadto jest uzasadnione ekonomicznie.

W mieście nie ma wystarczającej liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, a także chętnych osób do prowadzenia rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, rodziny wielodzietnej lub rodziny specjalistycznej. W związku z powyższym na bieżąco podejmowane są działania mające na celu promowanie rodzicielstwa zastępczego oraz działania zmierzające do utworzenia Mieszkań Rodzinkowych. Dla rodzin zastępczych prowadzona jest grupa wsparcia oraz warsztaty psychologiczne.

W Dąbrowie Górniczej istnieje jedna placówka opiekuńczo - wychowawcza typu socjalizacyjnego, która zapewnia 30 wychowankom opiekę stacjonarną a około 90 dzieci objętych jest wsparciem dziennym przez ogniska wychowawcze funkcjonujące w ramach Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo - Wychowawczej „Przystań” w Dąbrowie Górniczej.

Zapewniając opiekę częściową dla 90 dzieci, jego oddziały mieszczą się w następujących szkołach:

- Szkole Podstawowej nr 16 przy ul. Konopnickiej,
- Szkole Podstawowej nr 18 przy ul. Al. Piłsudskiego,
- Szkole Podstawowej nr 31 przy ul. Al. Zwycięstwa.

Oddziały funkcjonują od godz. 13⁰⁰ do godz. 19⁰⁰ i zapewniają dwa posiłki dla wychowanków – obiad i podwieczorek. Dzieci kierowane są do nich przez pedagoga szkolnego, pracownika socjalnego.

Działania Ogniska Wychowawczego skierowane są głównie do dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, w których występuje długotrwałe bezrobocie, niewydolność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych oraz problemy alkoholowe i zjawiska przemocy w rodzinie.

U dzieci kierowanych do Ogniska Wychowawczego rozpoznawane są zaburzenia zachowania, deficyty szkolne, zagrożenie alkoholizmem, współzależnienia, zaburzenia zachowań społecznych, mowy, zagrożenie przestępczością oraz przemocą psychiczną i fizyczną.

Główne działania podejmowane przez Ognisko Wychowawcze wobec dziecka a także rodziny to pedagogizacja rodziców, poradnictwo i terapia psychologiczno - pedagogiczna, praca socjalna z rodziną w środowisku, permanentna praca wychowawcza. Działania prowadzone są zgodnie z założeniami programów pracy psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego a także programem placówki, planem pracy opiekuńczo - wychowawczej i autorskimi programami uzupełniającymi.

W stosunku do dzieci Ognisko Wychowawcze prowadzi diagnozę psychologiczno - pedagogiczną, terapię indywidualną, terapię grupową, wyrównuje deficyty szkolne, prowadzi zajęcia rozwojowe (plastyczne, sportowe, kulturalne, przyrodniczo - ekologiczne, kółka zainteresowań), promuje zachowania społecznie akceptowane, prowadzi terapie promujące pozytywny model rodziny.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej realizuje postanowienia sądu dotyczące umieszczenia dziecka wymagającego opieki w różnego rodzaju placówkach opiekuńczo - wychowawczych.

Ilość postanowień sądu o umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo – wychowawczej w latach 2007-2009 przedstawia się następująco:

- 2007 - 29
- 2008 - 36
- 2009 - 35

Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza jest jedyną działającą w mieście placówką całodobową. Nie zabezpiecza w pełni potrzeb miasta. Stąd wskazane jest tworzenie „mieszkań rodzinnych” przy istniejącej placówce, jak również utworzenie miejsc interwencyjnych celem zabezpieczenia dzieci w sytuacji kryzysowej w rodzinie. Pozwoli to na realizację postanowień sądowych w zakresie umieszczania dziecka w placówce opiekuńczo – wychowawczej.

W roku 2009 placówka otrzymała dodatkowy budynek z zasobów miejskich przy ul. Ziółowej 28 i tworzone są kolejne miejsca w systemie rodzinkowym. Planowana liczba miejsc zwiększy się o 20 – do stanu 50 miejsc.

Trudności sprawia również umieszczanie w placówkach jak i działanie interwencyjne w grupie dzieci małych (0-7r.ż.). Należy podjąć działania w celu utworzenia niespokrewnionej rodziny zawodowej o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodziny wielodzietnej niespokrewnionej.

Należy zwrócić uwagę na sprawę opieki nad dziećmi i młodzieżą zagrożoną demoralizacją społeczną. Ze względu na wysoki stopień demoralizacji, w stosunku do rówieśników, umieszczanie wspomnianych podopiecznych w istniejącej na terenie miasta placówce opiekuńczo - wychowawczej stanowi zagrożenie procesów opiekuńczych podopiecznych.

Łączenie obu środowisk może skutkować pogłębieniem demoralizacji dzieci i młodzieży, której stopień demoralizacji był do tej pory mniej zaawansowany. Skalę omawianego problemu w sposób wyraźny obrazuje poniższa tabela, zawierająca dane uzyskane z Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej, wraz ze sprawozdaniem tegoż Zespołu za rok 2009.

Orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich II Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Sądzie Rejonowym w Dąbrowie Górniczej					
Lp.	Rodzaj czynności.	Lata			
		2008		do czerwca 2009	
		Spraw 842	Osób 1272	Spraw 866	Osób 1282
1	Ogółem środki probacji				
A	Nadzory kuratora	314	695	308	658
B	Rodziny zastępcze	164	169	174	189
C	Opieka prawna nad małoletnim	65	77	77	96
D	Opieka prawna nad całkowicie / częściowo ubezwłasnowolnionym	254	254	270	270
E	Umieszczenie w placówkach	35	55	36	64
	Wywiady w postępowaniu przygotow.	969		520	
2	Liczba orzeczeń Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny i Nieletnich				
	Ogółem	243		149	
	W tym demoralizacja	92		76	
	W tym czyny karalne	151		73	
3	Liczba orzeczeń dotyczących zarządzeń opiekuńczo - wychowawczych				
	Pozbawienie władzy rodzicielskiej	44		22	
	Zawieszenie władzy rodzicielskiej	2		-	
	Ograniczenie władzy rodzicielskiej	36		10	

Biorąc po uwagę fakt, iż za rok 2009 dane stanowią jedynie o pierwszym półroczu, można domniemywać tendencję wzrostową zjawiska. Należy zwrócić uwagę na procesy przenikania demoralizacji do innych grup dzieci i młodzieży, w sytuacji, w której łączy się pracę z dziećmi wymagającymi jedynie wsparcia opiekuńczo - wychowawczego z młodzieżą głęboko zdemoralizowaną, wymagającą specjalnych programów pracy.

Należy tu wyraźnie podkreślić potrzebę wyodrębnienia obszaru profesjonalnej opieki nad dziećmi i młodzieżą zagrożoną demoralizacją. Powinno dążyć się do zapewnienia profesjonalnej pomocy tej grupie, co pozwoli na równoległą pracę w obu grupach wymagających wsparcia.

Poniżej zamieszczono analizę SWOT problemów opiekuńczo - wychowawczych dzieci i młodzieży w Dąbrowie Górniczej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć edukacyjna na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i średnim. • dobra oferta edukacyjna na poziomie wyższym. • rozwinięta sieć szkół profilowanych (sportowo - artystycznych). • rozwinięcie systemu stypendialnego dla uczniów szkół. • ciekawa i zróżnicowana oferta placówek wspierających rozwój dziecka (Poradnia Psychologiczna - Pedagogiczna) oraz sieci świetlic środowiskowych i szkolnych, klubów osiedlowych. • dobrze rozwinięta sieć szkół i instytucji wsparcia dzieci niepełnosprawnych oraz z problemami w uczeniu się (przedszkola i szkoły z oddziałami integracyjnymi, szkoły i placówki specjalistyczne). • działalność Ośrodka Interwencji Kryzysowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca sieć placówek instytucjonalnych dla dzieci w wieku 0-3 oraz wieku przedszkolnym. • niewystarczająca sieć rodzin zastępczych w szczególności rodzin zawodowych niespokrewnionych. • niedostateczna ilość miejsc w placówkach opiekuńczo - wychowawczych. • niewystarczająca liczba miejsc dla młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze (mieszkania chronione). • niewystarczająca oferta działań skierowana na grupę młodzieży z problemami demoralizacji. • niewystarczająca liczba zasobów komunalnych które można przeznaczyć na potrzeby usamodzielnianych wychowanków.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć placówek wsparcia dla dzieci niepełnosprawnych pozwoli na minimalizację skutków niepełnosprawności w wieku dorosłym. • utrzymywanie systemu stypendialnego pozwoli na zwiększanie możliwości edukacyjnych i zawodowych dzieciom z środowisk zagrożonych. • zwiększanie liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych pozwoli na objęcie opieką większej ilości dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczna sieć wsparcia rodziny w wieku prokreacyjnym stanowi zagrożenie dla podwyższania wskaźnika urodzeń w mieście, co w konsekwencji wpływa na starzenie się ludności miasta. • niedostateczna sieć wsparcia rodzin powoduje migracje z miasta młodych rodzin w poszukiwaniu lepszych warunków, które umożliwiają łączenie pracy zawodowej i opieki nad dzieckiem, co skutkuje odpływem młodych rodzin. • brak dostatecznej ilości niespokrewnionych rodzin zastępczych skutkuje transpozycją niewłaściwych ról wychowawczych wychowankom umieszczanym w rodzinach spokrewnionych – kreacja dysfunkcyjnych modeli ról społecznych wśród wychowanków. • brak sieci wsparcia dla młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze skutkuje powrotem wychowanków do dysfunkcyjnych środowisk rodzinnych.

WNIOSKI

- W mieście nie ma wystarczającej liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, a także kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, rodziny wielodzietnej lub rodziny specjalistycznej. W związku z powyższym kontynuować należy działania mające na celu promowanie rodzicielstwa zastępczego oraz działania zmierzające do tworzenia mieszkań rodzinkowych i miejsc interwencyjnych w placówce.
- Z uwagi na wzrost demograficzny w latach 2003-2007 należy zwiększyć liczbę miejsc w żłobkach jak i placówkach przedszkolnych. Należy podjąć działania zmierzające do zwiększenia różnorodności form opieki nad dzieckiem – na przykład poprzez tworzenie mieszkań rodzinkowych.
- Należy rozwijać sieć wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo - wychowawcze – poprzez uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym mieszkań chronionych, socjalnych, komunalnych a także poprzez inne formy wsparcia specjalistycznego.
- Należy kontynuować działania mające na celu prowadzenie świetlic z programem socjoterapeutycznym dla dzieci i młodzieży, w tym niedostosowanej społecznie.

4. WIZJA ROZWOJU MIASTA

Dąbrowa Górnicza to miasto leżące w centrum administracyjnego obszaru Górnego Śląska, posiadające z tego względu dobre usytuowanie względem najważniejszych elementów infrastruktury społecznej regionu. Zarówno w przestrzeni komunikacji i transportu jak i innych elementach infrastruktury (regionalne instytucje – zdrowotne, edukacyjne, kultury i inne).

Pomimo centralnego usytuowania w regionie przemysłowym posiada spore zasoby zielone, jak i elementy atrakcyjne turystycznie łącznie z parkami krajobrazowymi.

Demograficzne analizy ukazują, iż Dąbrowa Górnicza jest miastem starzejącym się – grupa osób w późnym wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym jest coraz większa – a wskaźniki ogólnopolskie i regionalne a także prognozy lokalne nie ukazują tendencji wzrostowych.

W związku z tym należy zwrócić uwagę na:

- Rozwój elementów lokalnej polityki prorodzinnej.
- Rozwijanie elementów związanych z „zahamowaniem migracji młodych osób z miasta” – w zakresie konsolidacji systemu edukacji i rynku pracy.
- Spójny system zabezpieczenia i wsparcia osób starszych: zarówno pod względem zdrowotnym, jak i infrastruktury miejskiej – barier architektonicznych i w komunikowaniu się – wzbogacanie oraz rozwój istniejącej sieci wsparcia dla osób starszych.

Zasoby mieszkaniowe miasta szczególnie w materii pozakomunalnej stanowią podstawowe zaplecze mieszkalne. Zasoby komunalne stanowią jedynie niewielki procent udziału w tym zakresie. Dużym atutem Miasta jest posiadanie atrakcyjnego dla klasy średniej potencjału mieszkaniowego dzielnic peryferyjnych.

W związku z tym należy zwrócić uwagę na:

- Stan techniczny zasobów komunalnych.
- Pogłębioną analizę zasobów komunalnych w kierunku możliwości wykorzystywania ich w mechanizmach polityki społecznej (np. pozyskiwanie mieszkań do projektów z zakresu pomocy społecznej).
- Analizę zasobów poprzemysłowych zlokalizowanych w granicach miasta w celu wykorzystania ich do celów polityki społecznej (przekazywanie obiektów do rewalidacji i wykorzystania ich w celach budowania bazy instytucjonalnej).
- Stworzenie systemu rewalidacji dzielnic robotniczych, centralnych, aby nie ulegały dalszemu degradowaniu w zakresie materii zasobów jak i społeczności lokalnej.

Analiza społeczności lokalnych dowodzi, iż w tej przestrzeni pojawia się też kilka elementów, które wymagają wsparcia a w szczególności:

- Dalszy rozwój działalności organizacji pozarządowych będących katalizatorem działalności społeczeństwa obywatelskiego.
- Podnoszenie świadomości społecznej oraz zaangażowania mieszkańców Dąbrowy Górniczej.
- Analiza i dalsze próby integrowania społeczności poszczególnych części miasta.

- Tworzenie spójnych i kompleksowych programów rozwoju poszczególnych dzielnic miasta, zarówno w przestrzeni pomocy społecznej jak i wsparcia pozostałych przestrzeni życia społecznego.

Dąbrowa Górnicza posiada dość dobrze rozwinięty system wsparcia społecznego. Jednakże należy zwrócić uwagę na tę przestrzeń życia społecznego, które w sposób dynamiczny ulegają zmianom szczególnie, w związku ze zmianami demograficznymi oraz społeczno - gospodarczymi.

Należą do nich:

Rynek pracy korespondujący z potrzebami przemysłu i sfery usług, powiązany z nim system edukacji, szczególnie na poziomie zawodowym i wyższym.

- Mechanizmy analizy rynku pracy, szczególnie w sytuacji uzależnienia rynku pracy Dąbrowy Górniczej od jednej gałęzi przemysłu.
- Rozwój nowoczesnych narzędzi wsparcia grup wymagających dodatkowego zabezpieczenia, szczególnie:
  - grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
  - dzieci i młodzieży wymagających wsparcia,
  - problematyki szeroko pojętych uzależnień,
  - problemów przemocy domowej i interwencji kryzysowej,
  - osób niepełnosprawnych i starszych,
  - marginalizacji mieszkaniowej i bezdomności.

Są to podstawowe elementy związane z polityką społeczną Dąbrowy Górniczej. Należy potraktować je, jako dynamiczny spis fragmentów życia społecznego, na które należy zwrócić szczególną uwagę.

W ww. elementach pojawiają się empiryczne przesłanki, które świadczą, bądź to o niekorzystnym układzie wskaźników globalnych jak np. sytuacja demograficzna czy niekorzystny układ rynku pracy, jak i wskaźników lokalnych wynikających z braków w przestrzeni miasta.

Należy pamiętać, iż Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi jedynie uzupełnienie Strategii Rozwoju Miasta: Dąbrowa Górnicza 2020, która to nie skupia swojej uwagi na tak szczegółowym poziomie problemów polityki społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest zbiorem zapisów propozycji i projektów, mających na celu podniesienie poziomu jakości życia, szczególnie mieszkańców miasta zagrożonych wykluczeniem społecznym bądź grup, które wymagają dodatkowego wsparcia strukturalnego.

5. REKOMENDACJE STRATEGICZNE

Cel generalny:

Tworzenie instytucjonalnych i organizacyjnych warunków sprzyjających rozwojowi kapitału ludzkiego oraz ograniczeniu wykluczenia społecznego.

Cele strategiczne wynikające z powyższego założenia prezentowanej Strategii, zawierają się w czterech zasadniczych punktach:

CS1. Zintegrowanie systemu pomocy społecznej.

CS2. Stworzenie warunków mieszkaniowo - bytowych zaspokajających aktualne deficyty.

CS3. Tworzenie warunków do promowania aktywności społecznej.

CS4. Promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości.

Z prezentowanych powyżej celów strategicznych wynikają przyporządkowane im cele szczegółowe:

CS1. Zintegrowanie systemu pomocy społecznej.

CS.1.1 Tworzenie analiz retrospektywnych oraz prognoz na podstawie zebranych danych z instytucji w mieście,

CS.1.2 Koordynacja pracy poszczególnych instytucji miejskich celem oszczędności kapitałów materialnych i niematerialnych,

CS.1.3 Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju sieci niepublicznych placówek opieki nad małym dzieckiem (żłobki i przedszkola),

CS.1.4 Spójny system opieki instytucjonalnej i qasi - instytucjonalnej nad małym dzieckiem,

CS.1.5 Likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych, skierowana na wsparcie starzejącej się populacji miejskiej,

CS.1.6 Wzbogacenie oferty ułatwiającej funkcjonowanie społeczne dla ludzi starszych, w szczególności kluby seniora,

CS.1.7 Stały monitoring aktualnej sytuacji uzależnienia w mieście, poprzez zbieranie informacji od współpracujących instytucji,

CS.1.8 Monitoring efektywności prowadzonych w mieście działań na rzecz osób uzależnionych,

CS.1.9 Kreowanie planów rozwojowych i potrzeb na rzecz osób uzależnionych w Dąbrowie Górniczej,

CS.1.10 Organizowanie programów i akcji profilaktycznych,

CS.1.11 Organizacja działalności streetworkerów w zakresie profilaktyki uzależnień, szczególnie narkomanii oraz problematyki prostytucji,

CS.1.12 Stałe zwiększanie efektywności systemu wykrywania oraz kompleksowych działań terapeutycznych w materii przemocy domowej,

CS.1.13 Stworzenie całodobowej informacji o istniejących możliwościach pomocy osobom w sytuacji kryzysowej – Uruchomienie Miejskiego Telefonu Zaufania,

CS.1.14 Opracowanie programu wychodzenia z bezdomności, działań prewencyjnych na rzecz osób zagrożonych bezdomnością, szczególnie w grupie osób młodych i kobiet

oraz wieloletnich programów skierowanych dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów, zajmujących się problemami osób bezdomnych,

- CS.1.15 Rozbudowa bazy noclegowej dla osób bezdomnych,
- CS.1.16 Tworzenie sieci monitorującej środowisko osób niepełnosprawnych pod kątem ilości i jakości tej grupy osób,
- CS.1.17 Tworzenie spójnej bazy obsługi osób niepełnosprawnych, przystosowanej do ich potrzeb oraz efektywnej logistycznie,
- CS.1.18 Utrzymanie i rozwój sieci placówek opieki pół - instytucjonalnej (Dzienne Domy Pomocy),
- CS.1.19 Promowanie rodzicielstwa zastępczego, rozwój rodzin zastępczych zawodowych oraz działania zmierzające do tworzenia mieszkań rodzinkowych i miejsc interwencyjnych w placówce,
- CS.1.20 Promowanie rodzin wielodzietnych w przestrzeni kulturalno – sportowej,
- CS.1.21 Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach jak i placówkach przedszkolnych,
- CS.1.22 Tworzenie w mieście systemu mieszkań chronionych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- CS.1.23 Prowadzenie świetlic z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży,
- CS.1.24 Podejmowanie działań na rzecz dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie między innymi poprzez uruchomienie świetlicy z programem socjoterapeutycznym.

CS 2. Stworzenie warunków mieszkaniowo - bytowych zaspokajających aktualne deficyty.

- CS.2.1 Tworzenie odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym mieszkań socjalnych, komunalnych rozproszonych w różnych dzielnicach,
- CS.2.2 Analiza potencjału obiektów przemysłowych celem adaptacji na zadania polityki społecznej,
- CS.2.3 Stały monitoring sytuacji osób z zadłużeniem grożącym eksmisją i realizację programów zapobiegawczych w tym zakresie.

CS 3. Tworzenie warunków do promowania aktywności społecznej.

- CS.3.1 Rozwój środowisk lokalnych i społeczeństwa obywatelskiego poprzez analizy kapitałów oraz kreowanie i wspieranie liderów,
- CS.3.2 Tworzenie instytucji wsparcia działań samopomocowych społeczności lokalnych,
- CS.3.3 Konstruowanie procedur służących podpisywaniu umów wieloletnich na realizację zadań przez organizacje pozarządowe i inne,
- CS.3.4. Tworzenie kompleksowych programów rozwoju poszczególnych dzielnic (PAL).

CS 4. Promowanie zatrudnienia i przedsiębiorczości.

- CS.4.1 Prowadzenie bieżącej oraz stałej analizy rynku pracy i bezrobocia,
- CS.4.2 Tworzenie programów reintegracji osób pozostających na długotrwałym bezrobociu,
- CS.4.3 Tworzenie programów doskonalenia kwalifikacji pracowniczych i dostosowania ich do wymogów rynku pracy,

- CS.4.4 Tworzenie programów zapobiegania zagrożeniom wykluczenia z rynku pracy osób o niskich kwalifikacjach,
- CS.4.5 Promowanie pracodawców, którzy stwarzają optymalne warunki zatrudnienia dla kobiet, powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka,
- CS.4.6 Tworzenie programów wspierania samozatrudnienia kobiet oraz osób 50+.

6. ANEKS – PROJEKTY DO STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH DĄBROWY GÓRNICZEJ na lata 2011-2015

W zakres niniejszego aneksu wchodzi zbiór priorytetowych działań, będących wynikiem diagnozy systemu pomocy społecznej. Stanowią one uzupełnienie funkcjonujących już elementów polityki społecznej Dąbrowy Górniczej.

Należy zwrócić uwagę, że zadania obecnie prowadzone przez jednostki organizacyjne Dąbrowy Górniczej są zgodne z kierunkiem rozwoju miasta i kontynuacja ich jest zasadna. Zaliczyć należy do nich wszelkie programy finansowane ze środków Unii Europejskiej i innych, realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Należą do nich:

- **„Dojrzały biznes”** współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 – Działania 6.2 *„Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia”*. Projekt jest skierowany do **30 osób bezrobotnych zarejestrowanych w dąbrowskim Urzędzie Pracy**, w tym dla **14 mężczyzn powyżej 45 roku życia i 16 kobiet bez względu na wiek** i ma na celu rozwój lokalnej przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia w procesie zakładania własnej działalności gospodarczej.
- **„Jak najkrócej bez pracy – kompleksowe wsparcie dla osób zwolnionych”** współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 – Poddziałania 8.1.2 *„Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie”*.
- **„Inwestujemy w najlepszych”**, który jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Poddziałania 6.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekt jest kontynuacją zakończonego w grudniu 2009 roku projektu „Nowe standardy usług rynku pracy”.
- **„Poznaj swoje możliwości”** - Głównym celem projektu jest wyposażenie jak największej liczby klientów dąbrowskiego Powiatowego Urzędu Pracy, w tym przede wszystkim osób bezrobotnych, w aktualną wiedzę o możliwościach korzystania z usług oferowanych przez Urząd oraz zachęcenie ich do uczestnictwa w proponowanych formach wsparcia.
- **INTEGRA** – Projekt „INTEGRA - program integracji zawodowej i społecznej osób w Dąbrowie Górniczej” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 – Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 – Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Projekt realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej.
- **Mieszkania rodinkowe** – Głównym celem projektu jest utworzenie sieci mieszkań rodinkowych dla dzieci i młodzieży wymagającej opieki. System rodinkowy zapewnia połączenie profesjonalnej opieki wychowawców i specjalistów oraz rodzinnych warunków życia wychowanków. To forma pośrednia pomiędzy rozwiązaniem typowo instytucjonalnym, a rodziną zastępczą. Ostatecznie planowane jest utworzenie 5 mieszkań dla dzieci i młodzieży.
- **Sieć Inkubatorów Społecznej Przedsiębiorczości** – Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości w Dąbrowie Górniczej. Projekt finansowany i realizowany ze środków Unii Europejskiej w ramach partnerskiego projektu Urzędów Miejskich w Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Tychach, Jastrzębiu Zdroju, Katowicach i Żorach. Pozwala organizacjom na korzystanie z bezpłatnej pomocy doradców ds. ekonomii społecznej, księgowości, prawa, marketingu czy pozyskiwania funduszy na bieżącą działalność. W każdym z 6 Inkubatorów prowadzone są także działania promujące aktywność w sektorze przedsiębiorczości społecznej.

Poniżej przedstawione zostały propozycje programów do realizacji – uzupełniają one obecną ofertę:

6.1. Wzmocnienie systemu wsparcia rodziny dysfunkcyjnej:

Cel główny:

Utrzymanie i rozwój gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz innych elementów związanych z niewydolnością wychowawczą rodziny i wykluczeniem społecznym.

Cele szczegółowe:

- A. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- B. Utworzenie Punktu pomocy i wsparcia dla osób nieradzących sobie z agresją,
- C. Utworzenie i prowadzenie Miejskiego Telefonu Zaufania.

Uzasadnienie:

Powyższe projekty stanowią zwartą grupę działań na rzecz pokonywania problemów przemocy domowej. Działania skierowane zarówno do grup używających przemocy jak i młodzieży z problemami niedostosowania społecznego.

To zjawisko wynikać może z wielu przyczyn, jednak najczęstszą przyczyną tego typu zachowań jest nieprawidłowa socjalizacja w środowiskach patologicznych, do których zaliczamy przede wszystkim rodziny z problemem uzależnienia i przemocą rodzinną. Utworzenie punktu a tym samym stworzenie możliwości stałego dostępu do uzyskania pomocy i wsparcia dla osób stosujących przemoc oraz instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy i kierowania ww. osób na konsultacje i wsparcie grupowe przyczyni się do stworzenia zintegrowanego systemu pomocy rodzinie z tym problemem.

Ocena zasobów:

Na terenie Dąbrowy Górniczej funkcjonuje kilka płaszczyzn wspierania rodziny. Zaliczyć tu można wszelkie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej wynikające z ustaw, zarówno wsparcie materialne jak i pracę socjalną oraz Ośrodek Interwencji Kryzysowej stanowiący podstawę pomocy osobom w sytuacji kryzysowej, również w wyniku aktów przemocy domowej.

Baza wsparcia i pomocy sprawcom przemocy domowej jest na poziomie minimalnym. Należy pamiętać o tym, że jeśli problem przemocy w rodzinie ma zostać rozwiązany niezbędna jest praca ze wszystkimi członkami rodziny w tym samym czasie.

6.1.1. Punkt pomocy i wsparcia dla sprawców przemocy:

Sposób realizacji projektu:

Celem zasadniczym projektu jest utworzenie miejsca, do którego można by skierować sprawców przemocy, zarówno domowej jak i innych form agresji. Punkt taki poprzez formy terapeutyczne mógłby stanowić bazę wspierającą system pomocowy rodzinie z problemem przemocy domowej.

Najczęstsze działania realizowane w środowisku skierowane są do ofiar przemocy, jednak taki system jedynie likwiduje objawy. Należy skupić się również na likwidowaniu powodów aktów przemocy, czyli prowadzenie działań terapeutycznych zwróconych na terapię sprawców przemocy, na niwelowaniu przyczyn i poziomu agresji i zastępowaniu aktów przemocy.

Opis planowanych działań:

- 1) pozyskanie lokalu: od 2011,
- 2) pozyskanie specjalistów do pracy oraz ich przeszkolenie – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej termin: od 2011,
- 3) nawiązanie i określenie zasad współpracy z instytucjami i służbami w mieście takimi jak: Prokuratura, Policja, Sąd, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej termin: od 2011,
- 4) rozpropagowanie informacji o działalności punktu wśród społeczności lokalnej poprzez opracowanie ulotki informacyjno - edukacyjnej – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej termin: od 2011,
- 5) prowadzenie działań punktu: od 2011.

Punkt powinien funkcjonować od poniedziałku do piątku, przynajmniej 3 godz. dziennie. W ramach jego działalności prowadzone będą indywidualne konsultacje i poradnictwo dla sprawców przemocy domowej i instytucji w tym zakresie oraz zajęcia grupowe o charakterze korekcyjno - edukacyjnym. Pracownicy będą również monitorować sytuację rodzinną osób korzystających ze wsparcia i pomocy, współpracować z innymi instytucjami działającymi na rzecz danej rodziny w zakresie pomocy ofiarom przemocy.

Harmonogram:

1. pozyskanie lokalu – od 2011,
2. pozyskanie specjalistów – od 2011,
3. nawiązanie współpracy z innymi podmiotami od 2011 – na bieżąco,
4. realizacja projektu 2011-2015.

Realizatorzy projektu:

Podmiot wiodący: Urząd Miejski – pozyskanie obiektu z zasobów miasta.

Partnerzy: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, Powiatowy Urząd Pracy.

Pozostali: Sąd Rejonowy, Komenda Miejska Policji, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- Działania zgodne z harmonogramem,
- Opinie osób biorących udział w projekcie,
- Ilość przeprowadzonych spotkań terapeutycznych grupy,
- Zmniejszenie wskaźnika powtórnych interwencji u osób biorących udział w projekcie w stosunku do osób nieobjętych pomocą.

6.1.2. Świetlica z programem socjoterapeutycznym dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie.

Cel główny:

Celem projektu jest objęcie pomocą dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych marginalizacją społeczną oraz dzieci i młodzieży niedostosowaną społecznie.

Cele szczegółowe:

- Wsparcie specjalistyczne dzieci i młodzieży.
- Podniesienie poziomu integracji ze środowiskiem otwartym dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem.
- Rozwinięcie oferty wsparcia rodzin wykluczonych społecznie.

Sposób realizacji projektu:

Utworzenie świetlicy z programem socjoterapeutycznym dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Realizatorzy projektu

Podmiot wiodący: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,

Partnerzy: Sąd Rejonowy, Komenda Miejska Policji, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- działania zgodne z harmonogramem,
- opinie osób biorących udział w projekcie,
- ilość przeprowadzonych spotkań terapeutycznych grupy,
- zmniejszenie wskaźnika powtórnych interwencji osób biorących udział w projekcie w stosunku do osób nieobjętych pomocą.

6.1.3. Miejski Telefon Zaufania.

Telefon zaufania pozwoli na:

- wczesną interwencję w sytuacji kryzysowej,
- udzielenie wsparcia,
- udzielenie informacji o instytucjach/organizacjach pomocowych,
- pomoc będzie bezpłatna, anonimowa, dostępna dla każdej grupy społecznej.

Sposób realizacji projektu:

- 1) pozyskanie operatora telefonicznego – termin od 2011r.,
- 2) na bazie Ośrodka Interwencji Kryzysowej i jego kadrze (psycholog, prawnik, pedagog,

pracownik socjalny) – od 2011r.,

- 3) kampania promocyjna w mediach, plakaty, ulotki – od 2011r.,
- 4) pozyskanie środków – gminnych (lokal, wyposażenie, wynagrodzenie kadry); Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, z programu „Razem Bezpieczniej”; granty konkursowe, od sponsorów – 2011-2015,
- 5) przeszkolenie kadry od 2011r. na bieżąco do 2015r..

Realizatorzy projektu:

- Podmiot wiodący: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Partnerzy: organizacje pozarządowe, Powiatowy Urząd Pracy,
- Pozostali: Sąd Rejonowy, Komenda Miejska Policji, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Przewidywane rezultaty:

- uelastycznienie działań ośrodka na rzecz rodzin z problemem przemocy domowej;
- zwiększenie wykrywalności problemu oraz zwiększenie możliwości reakcji instytucji na przypadki przemocy domowej;
- funkcjonowanie punktu dla osób stosujących przemoc, poprzez odpowiednią terapię, pozwoli na zmniejszanie się aktów agresji;
- funkcjonowanie telefonu pozwoli zwiększyć zasięg i możliwości interwencji w sytuacji kryzysowej;
- prowadzenie działań informacyjnych na temat nowych form pomocy ofiarom i sprawcom przemocy pozwoli, nie tylko na informowanie środowiska lokalnego o istnieniu nowych elementów systemu wsparcia, ale jako wartość dodaną należy potraktować podniesienie świadomości społeczności lokalnej na problem przemocy domowej.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- działania zgodne z harmonogramem,
- opinie osób biorących udział w projekcie,
- ilość przeprowadzonych rozmów telefonicznych,
- zmniejszenie wskaźnika powtórnych interwencji u osób biorących udział w projekcie w stosunku do osób nieobjętych pomocą.

6.2. Wzmocnienie systemu wsparcia dziecka pozbawionego opieki - utworzenie miejskiego systemu zawodowych niespokrewnionych rodzin zastępczych

Cel główny:

1. Promowanie rodziny jako wartości,
2. Wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.

Cele szczegółowe:

- promowanie w Dąbrowie Górniczej rodzicielstwa zastępczego.
- zwiększanie udziału rodzin niespokrewnionych w ogólnej liczbie rodzin zastępczych.
- zwiększenie możliwości lokacji dzieci i młodzieży w systemie poza - instytucjonalnym.

Rodziny zawodowe niespokrewnione o charakterze pogotowia rodzinnego, rodziny specjalistyczne:**Sposób realizacji projektu**

- propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego na terenie gminy, zwłaszcza rodzin zastępczych niespokrewnionych (konferencje, pikniki, broszury, plakaty, warsztaty itp.),
- szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze,
- zawieranie nowych umów – zleceń z rodzinami zastępczymi zawodowymi wielodzietnymi oraz o charakterze pogotowia rodzinnego - umieszczanie w nich dzieci,
- w przypadku pozyskania rodziny zastępczej zawodowej specjalistycznej, umieszczanie w nich dzieci z różnymi dysfunkcjami, problemami zdrowotnymi, wymagających szczególnej opieki i pielęgnacji,
- zapewnienie rodzinom zastępczym pomocy specjalistycznej – psychologicznej, terapeutycznej, prawnej, poradnictwa rodzinnego,
- pomoc socjalna i finansowa rodzinom zastępczym, uczestnictwo rodzin zastępczych w życiu kulturalnym i sportowym miasta, kierowanie dzieci na letni i zimowy wypoczynek itp.),

Realizatorzy projektu (podmiot wiodący oraz partnerzy):

- Podmiot wiodący: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Partnerzy: Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna, instytucje kultury, Centrum Sportu i Rekreacji, „Nemo” – Wodny Świat, kuratorzy sądowi.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- Działania zgodne z harmonogramem,
- Opinie osób biorących udział w projekcie,
- Liczba przeszkolonych rodzin,
- Zwiększenie wskaźnika rodzin zastępczych w tym zawodowych niespokrewnionych.

6.3. Wzmocnienie integracji społecznej Dąbrowy Górniczej

Celem projektu jest wzmocnienie możliwości działań samopomocowych w środowiskach lokalnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej.

Opis zasobów:

Na terenie Dąbrowy Górniczej działa kilkadziesiąt organizacji pozarządowych zajmujących się wsparciem społecznym działań w różnych przestrzeniach życia społecznego. Należy zwrócić uwagę, iż znaczna część działań w przestrzeni pomocy społecznej na terenie Dąbrowy Górniczej to działania organizacji nie będących wynikiem lokalnej samoorganizacji.

Sposób realizacji projektu:

Przeprowadzenie akcji społecznych na terenie dzielnic Dąbrowy Górniczej, celem promocji działalności organizacji pozarządowych.

Prowadzenie przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Miejskiego a także organizacji pozarządowych działań szkoleniowych i edukacyjnych oraz wspierających inicjatywy samo - organizacyjne poprzez prowadzenie spotkań oraz szkoleń dla liderów społeczności lokalnych.

Czas realizacji projektu: 2011-2015

Realizatorzy projektu:

- podmiot wiodący: Urząd Miejski,
- partnerzy: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe.

Przewidywane rezultaty:

Stworzenie klimatu do zakładania organizacji pozarządowych na terenie Dąbrowy Górniczej. Budowany potencjał intelektualny oraz zaplecze pozarządowe może służyć efektywniejszemu zarządzaniu społecznościami lokalnymi oraz wzrostowi zaufania społecznego dla działań władz miasta. Dzięki tworzeniu organizacji pozarządowych pojawia się przestrzeń dialogu władza – społeczność, służąca efektywnemu zarządzaniu.

Wskaźniki ewaluacyjne:

Wskaźnikiem ukazującym efekty działań będzie wzrastająca liczba organizacji pozarządowych na terenie Dąbrowy Górniczej oraz liczba organizacji aktywnych: ubiegających się o środki z konkursu ofert oraz realizujących zadania.

6.4. PAL – jako eksperyment społeczny w dzielnicy zagrożonej wykluczeniem społecznym

Celem projektu jest wzmocnienie możliwości działań samopomocowych w środowiskach lokalnych mieszkańców Dąbrowy Górniczej. W wąskim znaczeniu rozumiemy tę metodę, gdy mowa o objęciu oddziaływaniami tylko określonej grupy społecznej, lub wybranego zjawiska. W tym przypadku istotnym jest stworzenie systemowego rozwiązania mającego na celu integrację społeczną oraz efektywny system pomocy społecznej dla najbardziej zagrożonych wykluczeniem dzielnic Dąbrowy Górniczej.

Celem długofalowym jest wzrost integracji społecznej dzielnicy, co powinno zaowocować wzrostem zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz poprawy jakości życia wspólnotowego oraz wzrostem kontroli społecznej eliminującej wykluczenie.

Opis zasobów:

Na terenie Dąbrowy Górniczej istnieje kilka zwartych dzielnic mieszkaniowych cechujących się wysokim współczynnikiem izolacji społecznej. Zaliczamy do nich osiedla przemysłowe.

Należy podjąć działania, które pozwolą na integrację działań podstawowych – indywidualnych (świadczenia socjalne) z działaniami holistycznymi, wpływającymi na zmianę postawy ogółu

mieszkańców dzielnicy – akcje socjalne, działania integracyjne, tworzenie organizacji pozarządowych.

Sposób realizacji projektu:

- pogłębiona diagnoza środowiskowa,
- środowiskowa praca socjalna,
- wprowadzenie instrumentów aktywnej integracji,
- prace społecznie użyteczne,
- działania o charakterze środowiskowym.

Czas realizacji projektu: od 2011-2015

Realizatorzy projektu:

- podmiot wiodący: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
- partnerzy: Urząd Miejski, organizacje pozarządowe, Powiatowy Urząd Pracy, instytucje kościelne i inne.

Przewidywane rezultaty:

- usprawnienie przepływu i dostępu do informacji o formach pomocy i o lokalnym rynku pracy,
- planowanie i realizowanie zadań w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców,
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystywanie istniejących zasobów,
- zmniejszenie kosztów finansowych realizowanych zadań,
- podwyższenie jakości realizowanych zadań,
- stworzenie płaszczyzny zaangażowania mieszkańców,
- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności za procesy w niej zachodzące,
- wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w zakresie podejmowania działań środowiskowych,
- realizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności,
- stały monitoring potrzeb środowiska,
- aktywizacja osób wykluczonych,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- utworzenie eksperymentalnej metody którą można zastosować w innych przestrzeniach miasta.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- wskaźnikiem ukazującym efekty działań będzie stworzenie jednolitego systemu wsparcia dla dzielnicy,
- podniesienie efektywności pomocy indywidualnej – zmniejszenie się sygnałów o marnotrawieniu środków materialnych,

- zwiększenie liczby organizacji pozarządowych na terenie dzielnicy oraz liczba organizacji aktywnych: ubiegających się o środki z konkursu ofert oraz realizujących zadania,
- opinie mieszkańców o poziomie jakości życia i bezpieczeństwa na terenie dzielnicy.

6.5. Program preorientacji zawodowej uczniów gimnazjów. „Dobry koordynator - trafny wybór kariery zawodowej”

Cel projektu

Podniesienie świadomości uczniów, ich rodziców i nauczycieli w zakresie wyboru ścieżki zawodowej już na poziomie gimnazjum.

Ocena zasobów:

Zauważalna jest uzasadniona potrzeba ukierunkowania uczniów, ich rodziców i nauczycieli w zakresie podejmowania decyzji dotyczącej dalszego kształcenia i wyboru ścieżki zawodowej na poziomie gimnazjum. Dokonywanie nieprawidłowych wyborów szkoły średniej czy zawodowej utrudnia odpowiednie profilowanie ścieżki kariery zawodowej już na początku. Należy zwrócić uwagę na świadomość działań zarówno uczniów jak i nauczycieli tychże szkół co do wagi podejmowanych decyzji na tym poziomie rozwoju człowieka.

Sposób realizacji projektu:

- 1) udzielanie dotacji organizacjom pozarządowym na prowadzenie zajęć z zakresu preorientacji zawodowej dla uczniów gimnazjów,
- 2) opracowanie broszur, poradnika w zakresie wyboru ścieżki zawodowej,
- 3) opracowanie programów do zajęć grupowych i indywidualnych z uczniami, ich rodzicami oraz nauczycielami,
- 4) realizacja cyklicznych zajęć grupowych lub indywidualnych z uczniami, ich rodzicami oraz nauczycielami.

Czas realizacji projektu: 2011-2015

Realizatorzy projektu

- podmiot wiodący: Urząd Miejski
- partnerzy: Ochotnicze Hufce Pracy

Przewidywane rezultaty:

- popularyzacja celów preorientacji zawodowej młodzieży,
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystywanie istniejących zasobów z zakresu poradnictwa zawodowego,
- stały monitoring potrzeb środowiska,
- aktywizacja osób o braku zainteresowania preorientacją,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- liczba uczestników projektu,

- opinie młodzieży, rodziców oraz nauczycieli biorących udział w projektach,
- wzrost świadomości preorientacji zawodowej w grupach objętych działaniem.

6.6. Promowanie rodzin wielodzietnych w przestrzeni kulturalno - sportowej

Celem projektu jest promowanie i rozwój polityki prorodzinnej w Dąbrowie Górniczej oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin wielodzietnych.

Opis zasobów:

Dąbrowa Górnicza wpisuje się w ogólną tendencję kraju jak i Europy – zagrożenie niżem demograficznym oraz starzeniem się społeczeństwa. Jest to nieodłączną konsekwencją wzrostu cywilizacyjnego i idącym za tym wzrostem wymagań szczególnie w wymiarze zabezpieczenia materialnego życia społecznego. Należy podjąć działania, które umożliwią rodzinom wielodzietnym na kompleksowe uczestnictwo w życiu kulturalno - sportowym oraz aktywność społeczną.

Sposób realizacji projektu:

Stworzenie systemu bonifikat oraz darmowych karnetów umożliwiających uczestnictwo w wachlarzu oferty kulturalno - sportowej na terenie miasta, np. możliwość korzystania z oferty Centrum Sportu i Rekreacji, Pałac Kultury Zagłębia i inne.

Promocja niniejszych działań w placówkach edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży.

Czas realizacji projektu: od 2011-2015

Realizatorzy projektu

- podmiot wiodący: Urząd Miejski – koordynacja działań: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Sportu i Rekreacji, Pałac Kultury Zagłębia.
- partnerzy: organizacje pozarządowe, Powiatowy Urząd Pracy, instytucje kościelne i inne.

Przewidywane rezultaty:

- popularyzacja celów polityki prorodzinnej,
- integracja wewnętrzna rodzin wielodzietnych,
- integracja cywilizacyjna rodzin wielodzietnych,
- planowanie i realizowanie zadań w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców,
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystywanie istniejących zasobów,
- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności za procesy w niej zachodzące,
- wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w zakresie podejmowania działań środowiskowych,
- stały monitoring potrzeb środowiska,
- aktywizacja osób wykluczonych,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Wskaźniki ewaluacyjne:

- liczba uczestników projektu,
- opinie rodzin wielodzietnych,
- wzrost akceptacji społecznej rodzin wielodzietnych.